خپل وطنه، گل وطنه

(د متلونو کیسې)

ټولوونکی: عبدالنافع همت

۱۳۹۳لمریز کال

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب ځانګړني :

نوم	:	خپل وطنه، ګل وطنه
ټولوونکی	:	عبدالنافع همت
خپرندویه ټولنه	:	علامه رشاد خپرندویه ټولنه، کندهار
چاپ کال	:	۱۳۹۳ل
د چاپ شمېر	:	زر ټوکه
تصحیح	:	خلیل احمد ځارن
د پښتي ډیزاین	:	رضا پارسا
د لومړۍ پښتۍ رسامي	:	نصیر احمد احمدي
د ټولوونکي بر پښنالیک	:	anhimmat@gmail.com

د کتاب د چاپ او خپرولو حقوق له لیکوال او خپرندویي ټولني سره خوندي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډالۍ:

دا کتاب خپلي گراني او مهرباني مور ته
ډالۍ کوم، هغه مور چي د انساني ژوند
لومړۍ کيسه مي له دې څخه اورېدلې او
زه يې په کوچنيوالي کي په خپلو خوږو
کيسو ورو ورو له انساني نړۍ سره اشنا
کړی يم.

عبدالنافع همت

(c) ketabton.com: The Digital Library

اکاډمسین سلیمان لایق

له متلونو راز بربېدلي کیسې

د فولکلوري ادبیاتو سیمه د خلکو د ټولنیز احساس، نبوغ او ادبـي کـار سـیمه ده چې د لیکل شوي ادب لپاره د سرچینې او مبدأ حیثیت لري. هغـه ملتونـه چـې پیاوړي ملي مکتوبي ادبیات لري، د هغـوی لـه شـتمن او متنـوِع فولکـور څخـه برخمن او شتمن شوي دي.

د نړۍ سترې مذهبي او رزمي حماسې لکه د هندوانو مقدس کتاب (رامـاین) د والمیکي شاعر اثر، یا (الیاد) او (اودیسه) د یونان په انتیکه دوره کـې د (هـومر) دوې حماسې او یا په سومر کې د (ګِلګَمِش) د خوارقو حماسه ګرسره له خلکـو څخه په راټولو شویو شفاهي زېرمو باندې تکیه لګوي.

لا پخوا تر دې چې خلک د لیـک خاونـدان شـي، هغـوی د ژبـې او شـفاهي ادب خاوندان وو او له مخه تر دې چې هغوی تغزلي (عاشقانه) شـعر ولیکـي، هغـوی عشق احساس کړی و، پخوا تر دې چې موسیقي او غاړې اختـراع کـړي، هغـوی موزوني عاشقانه زمزمې پیل کړي وې. د ټولنیزې هستۍ ټولې برخـې پـه خپـل تکاملي پړاو کې د استحالو، بشـپړېدو او بدلېـدو اوړده واټنونـه وهلـي او اوسـنۍ مرحلې ته راغلي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابوالقاسم فردوسي زموږ د هيواد حماسه بول ستر شاعر په هماغو نابغه گـانو کـې شمار دی چې زموږ د ولسونو د شفاهي رواياتو شهکارونه يې په خپل تلپاتي اثر (شهنامه) کې خوندي او د نړيوالو ننداريې ته وړاندې کړي دي. هغه خپله شهنامه د بلخ له لومړني ټولواک څخه تر پهلوان رستم، کک کُهـزاد، د کابـل او زابـل تـر واکمنانو پورې اوږده کړه او زموږ د اُسطوره يي تاريخ او ځلاند ثقافت روايات يـې له ورکې څخه وساتل.

د ټولو يادو شويو شهکارونو جرړې او سرچينې د خلکو پـه شـفاهي ادبيـاتو کـې خوندي شوي دي. که شفاهي روايات نه وای دغه شهکارونه به هـم نـه وو او کـه دغه شهکارونه نه وای د انسان د بياني نبوغ لاره به ډب شوې وه.

فولکلوري ادب د ليکل شويو ادبياتو لپاره د هغو زېږوونکو سرچينو حيثيت لـري چې د مکتوبي ادبياتو ستر سين جوړوي، هغوی ته بنياد او نظم ورکـوي او ملـي اصالت يې ټاکي. ټول اُسطوره يي او عاشقانه داستانونه، ډرامـې او د ليکـل شـويو ادبي ژانرونو گرد اقسام د خپلې شفاهي سابقې او قدامت په اعتبار فولکوري رنگ او عطر لري.

د فولکلوري تار او تانستې پرته د ملي کتبي ادبياتو د شتون فکـر هـم لا نـه شـي کېدای. ليکلي ادبيات له شفاهي ادبياتو څخه پيل کېږي، هيڅوک داسي يو ملت نه شي را په گوته کولای چې شفاهي ادبيات دې و نه لري، خو ليکلي ادبيات دې ولري او يا دې د شفاهي ادبياتو برخه خواره وي، خو ليکلي ادبيات دې غني وي.

د فولکوري ادبياتو راټولول او له علمـي ميتـود سـره سـم څېـړل پـه معاصـرو او اکاډميکو مطالعاتو کې مهم ځای نيولی دی. شفاهي ادبي ژانرونه نه يواځې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

ادبي تیورۍ او ادبي څېړنو له نظره، بلکې د تاریخ، ټولنپېژنــدنې، قــوم پېژنــدنې، انسان پېژندنې، روحیاتي څېړنو او نورو مطالعاتو له اړخه هم یو مهم ځـای غـوره کړی دی.

تېر کال د افغانستان د اسلامي جمهوریت د علومو اکاډمۍ، د ژبو او ادبیاتو مرکــز په هیواد کې د فولکلوري څېړنو د اهمیت له مخې، د اکاډمي علمــي شــورا تــه د افغاني ژبو د فولکلورونو د راټولولو او ارشیف کولو لپاره د یوه زېرمه ځای د جوړولو پیشنهاد وکړ چې له نېکه مرغه دغه پیشــنهاد و منــل ســو او ســږ کال د هغــه پــر فعالولو مقدماتي کار روان دی.

دا د افغانستان د فرهنگ او ادب په سیمه کې یو داسي رغوونکی اقدام دی چې د ټولنیزو پوهنو په تېره بیا په ثقافتي څېړنو کې رغونې او پرمختگ ته پراخه مخــه ورکوي. په داسي بختور مهال کې ماته دا د پښتو متلونو د کیســو کتــاب چــې د متلونو د را منځ ته کېدو منطق او شان ورود څرگندوي، د دیبــاچې لیکلــو لپــاره راوسپارل شو. دا اثر (خپل وطنه، گل وطنه) نومېږي چې پر وطــن مــین زلمــي ښاغلي عبدالنافع همت لیکلی دی. دا کتاب د متل د را منځ ته کېدو تــاریخي - فرهنگي علت او سرچینه په گوته کوي او له څېړونکي سره مرسته کــوي چــې د متل په ریښه یي سرچینو او د هغه په را منځ ته کېــدو کــې ټــولنیز محرکــات او اسباب وپېژني.

د متلونو د را منځ ته کېدو بهیر داسي دی چې هر ځانگړی (منفرد) متل له یوې داسي پېښې او تصادف څخه را منځ ته کېږي چې د خلکو ذهن ته د عقلي درایت او یا عملي حکمت تجربه او نتیجه ورکوي. د دغو تجربو یو شمېر د خلکو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلاق ذهن کې د یوې ټـولنیزې مقـولې او پدیـدې حکمـت او یـا د هغـې هغـه لیدلوری او اغېز بیانوي چې ټولنیز فراست تایید کړي دي.

ښاغلی همت چې په پښتو ادب کې پراخ ورود لري، د خپلو گڼو مشاغلو باوجود له پښتو فولکلور سره د عاشقانه لېوالتیا له مخې د یو شمېر پښتو متلونو په باره کـې هغه کیسې او وړاندېښې راټولې کړي دي چې د متلونو د را منځ ته کېدو مبدأ او ټولنیز علت بیانوي.

که څه هم د متلونو تر منځه داسې افراد هم شته چې د هغوی په شان ورود کې د بېلابېلو راویانو تر منځ اختلاف موجود دی، خو فولکلوري ژانرونه او ورسره متلونه چې د پیدایښت ناټاکلی زمان لري، کېدای شي چې د یوه قـوم د جـلا نسـلونو او قومونو په همځولو کې د دودونو او روایتونو د اختلاف په سبب او یا د نورو ټولنیزو عواملو له کبله دغه اختلافونه او توپیرونه را منځ ته شوي وي.

دا اختلافونه تش په متلونو کې نه، بلکې په ټولو فولکلـوري ژانرونـو او اسـاطیري روایاتو کې لیدل کېږي. کوم څه چې په دې مرحله کې زموږ فرهنگـي هویـت او ملي ادب ضرورت ورته لري هغه دا دی چې بایـد فولکلورونـه د هـر راز روایتـي توپیرونو او اختلافونو باوجود کشف، راټول او په علمـي طریقـه د علمـي څېړنـې لپاره تنظیم او زېرمه شي.

فولکلورونه د راټولولو خپل خاص میتود لري، هغه دا دی چې کله یو متل یـا یـوه لنډۍ له چا څخه اورو او هغه لیکو، نو باید د راوي نـوم، د پـلار نـوم، ټبـر، عمـر، سیمه، د سواد کچه او د ثبت تاریخ هم ورسره ولیکـو، د دې تـر څنـگ بایـد پـه فولکلور کې د راوي د لهجې ټول خصوصیات هم ثبت شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، ګل وطنه

په افغانستان کې چې تر اوسه د فولکلور په راټولولو کې څومره کار شوی دی، دغه میتود ته هیڅ پام نه دی شوی، خو له نېکه مرغه همت صاحب په خپل کتاب (خپل وطنه، ګل وطنه) کې د متلونو کیسې په علمي او عصري میتود راټولې کړې او تر ډېره بریده یې د فولکلور نړیوال او علمي میتود مراعت کړی دی، زه هیله لرم چې باید په دې برخه کې نور هم دقت وشي او هغه نور خصوصیات هم په پام کې ونیول شي چې له همت صاحب څخه پاته شوي دي.
زما هیله دا ده چې پخوا تر دې چې د پښتو د فولکلوري ژانرونو سیمه ییزې غني زېرمې د راروانو بدلونونو او دودونو په وجه، له هغوی څخه د نویو نسلونو د پردي کېدو له کبله مړاوي او لا درکه شي، باید د ثقافت د سیمې د کارکوونکو په همت، له ورکې او هېرې څخه وژغورل شي.
همت صاحب د خپلې ملي خواخوږۍ په خاطر د افغانستان د معنوي پانګې د بې مزده راټولولو لپاره خپله وطني، انساني او ذمه وارانه ونډه ادا کړې ده، زه دده لپاره اوږد ژوند او د ګران افغانستان د خلکو په خدمت کې لا برې غواړم او د هیواد له زلمیو ثقافتیانو څخه هیله کوم چې د افغاني فولکلورونو په راټولولو، خوندي کولو او ارشیف کولو کې هغه ګټوره او مهمه ملي دنده سر ته ورسوي چې زموږ او زموږ له اسلافو څخه نیمګړې پاتې شوې ده.

و من الله التوفیق

اکاډمسین سلیمان لایق

کابل، د کب ۲۵ نېټه، ۱۳۹۲ ه ش

(c) ketabton.com: The Digital Library

د متلونو پر کیسو یوه بله کیسه

متلونه د ملتونو د ملي تجربو، عملي نتیجو او فکري نچوړ دی او د خلکو د خولو هغه سپېڅلي، پاکي، معنی داري او لویې لویې، خو لنډې لنډې جملې دي چې د ولس د ثقافت، فرهنګ، علم او پوهې د کړووړو ژوندۍ نمونې او د ولسي پوهانو د لوړو افکارو نماینده ګان دي.

متلونه د ولسونو د ملي ژبو په بلیغو او فصیحو جملو کې خوندي کېږي او د خپل فکري او ادبي ارزښت له امله د دې ملتونو د افرادو په سینو او حافظو کې ساتل کېږي او بیا خوله پر خوله له یوه نسل نه بل نسل ته لېږدي او خلک یې د ورته پېښو او حالاتو د تائید یا تردید له پاره وایي.

په دې ترتیب هر متل د پاخه فکر او پخې ژبې مجموعه ده چې د ولسونو له شفاهي فرهنګ سره اړه لري او له کومه وخته چې په دوو وروستیو پېړیو کې په نړۍ کې د فولکلور او ولسي کلتور اهمیت ته پوهان متوجه شوي او د راغونډولو له پاره یې ټولنې او اکاډمۍ جوړې شوې، نو د نورو فولکلوري توکیو تر څنګ د متلونو راټولو، لیکلو او خوندي کولو ته هم پام اوښتی دی.

د ملتونو متلونه په کتابونو، رسالو، کېسټونو او نورو کې چاپ او خوندي شوي او راز راز تشریحي، تفسیري، تحلیلي او حتی د ملتونو د متلونو پرتلیزې څېړنې شوي او دا قیمتي ملغلرې او الماس خوندي شوي چې د پوهې او استناد غوږونو ته د قیمتي ملغلرو په توګه وراچول شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، ګل وطنه

د هر ملت متلونه د دوی د خپلو ژبو په چوکاټ کې خپلې ښکلاوي او ځانګړنې لري او له فکري صلابت سره ژبنی سلاست، فصاحت او بلاغت هم لري. پښتو متلونه هم ډېر لرغوني او پخواني دي چې زموږ د نیکونو غوره، قیمتي، تللي، او پخې ویناوي پکښې خوندي شوي او د زمانې په پوړیو کې تر موږ پورې رارسېدلي دي.

متلونه په ټولنه کې د منطق او استدلال له پیدایښت سره سم د منطقي کلیو او پخو فکري لاسوندونو په توګه را منځ ته شوي چې د ګړني ادب یوه خوږه او پخه برخه ده او له زرګونو کلونو راهیسې پر پښتني ټولنه حکومت کوي، د پوهانو او لویانو په سینو کې ساتل شوي او خوله پر خوله رالېږدېدلي دي.

متلونه هر هغه چا چې فکر کولای شوای ویلي دي، لکه د لنډیو غونډې مشخص ویونکی نه لري، د سینو په خزانو کې ساتل شوي او خوله پر خوله رالېږدېدلي دي. متلونه هر وخت ویل شوي او ویل کېږي او د ټولو پښتنو د خولو ملغلري دي چې د خلکو په حافظو او ذهنونو کې خواره واره پراته دي او له موقع سره سم یې وایي او استدلال پرې کوي. متلونه د شکل او عباراتو له پلوه خوندور، لنډ او له فصیحو او بلیغو جملو نه جوړ وي او د فکر له پلوه له موجز او معجز ډول یو لوی او پوخ مطلب پکښې ځای شوی وي.

متلونه له زرګونو کلونو راهیسې په پښتني ټولنه کې ژوند کوي، جوړېږي، خورېږي، هېرېږي او نوي متلونه یې ځای نیسي، دا عملیه همداسې روانه او پښتني فکري ټولنه پرې ودانه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

پښتو متلونه د بڼې له پلوه درې ډولونه لري لکه منثور، منظوم او مسـجع متلونـه دي چې د ټولو په جوړښت کې د ژبې فصاحت، بلاغت او صلابت په نظر کي دی.

ځو منثور متلونه دا دي:

- که بانجڼ نه خورې، بد مه پرې وایه !
- وابښه د سمې خوري هوا د غره لري.
- د ښو غوښو ښه ښوروا وي.
- تر سره ګټه تود تاوان ښه دی !

ځو منظوم متلونه:

- ارمان به کړې هلکه، بیا به نه مومې ادکه
- من خورم چارک ګټم، بي بي درځم که نه درځم !
- سل روپۍ پور که، د اختر شپه پر کور که
- دوې ګوتې یې تورې کړې، پر ما خوارې یې پورې کړې.

ځو مسجع متلونه:

- ارزان بې علته نه وي، ګران بې حکمته.
- بخت په ټنډه دی، نه په منډه.
- پر ځمکه سیوری نه لري، پر اسمان ستوری.
- اسان یې په سوو ګټي، مېږونه یې په خولو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

متلونه پر دې وېش علاوه نور په زړه پورې ډولونه هم لري چې یو یې هم تمثیلي متلونه دي. دا متلونه یوه موضوع د ډیالوگ په بڼه په خپله غېږه کـې رانغـاړي او اورېدونکی ورجذبوي لکه د یوې ډرامې ننداره چې کوي.

د دې ډول متلونو څو نمونې دا دي:

(۱):

- چېرته ځې؟

- د دښمن کره

- ولې؟

- دوست مې هلته دی.

دا متل هغه وخت ویل کېږي چې یو چا په بدو کې خپله خور او لور ورکړې وي او بیا یې په پوښتنه پسې ځي.

(۲):

- مورې خرڅوم دي !

- څنگه؟

- داسې چې څوک دې نه اخلي

(۳):

- ابا اوبو یووړ !

- ویل ابا څه کوې چې غاړې غرونه یې یووړل.

(۴):

- اموخته خور ښه دی که میراث خور؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ویل اموخته خور.

تلمیحي متلونه د متلونو یو بل ډول دی چې د یوې پېښې، یوې واقعې، یوه ځای یا یوې اسطورې ته اشاره پکښې شوې یا یو مشهور نوم پکښې راغلی وي لکه دا متلونه:

- اتڼه وران شي چې امرالدین دې نارې کوي.
- پر پچه وخوت کشمیر یې ولید.
- خوشال خټک، په درنو درونډ په سپکو سپک.

په دې لړ کې کیسه ییز متلونه چې اوس ورته د متلونو کیسې هم وایي هغه متلونه دي چې له یوې کیسې نه رازېږېدلي او له یوې کیسې سره تړلي وي. دا متلونه هم ډېر زیات دي او کار هم پرې شوی دی چې ستاسو په لاس کې کتاب هم همدا کیسه ییز متلونه یا د متلونو کیسې دي چې د پښتو ژبې ځوان او هڅاند لیکوال عبدالنافع همت، همت کړی، زحمت یې ګاللی او په لسګونو داسې متلونه یې راغونډ کړي چې له کیسو څخه رازېږېدلي او ده یې د کیسو د رښتینولۍ له پاره ډېر زیار ګاللی او له باوري کسانو نه یې راټولي کړي دي.

تر دې وړاندې هم په دې برخه کې کار شوی او د متلونو د کیسو څو مجموعې راغونډې شوي او چاپ شوي دي لکه:

- د متلونو کیسې، دوه ټوکه، ښاغلی ابوالخیر ځلاند.
- د ملغرو امېل، ښاغلی ولي محمد ولي.
- د متلونو کیسې، دوه ټوکه، ښاغلی موسی زی.
- د متلونو کیسې، ښاغلی نصرالله زرمتی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- خبره له خبرې پیدا کېږي، ښاغلی علم گل سحر.

دوی ټولو هڅه کړې چې کیسې یې یو له بل سره ورته نه وي او هر یو خپله کیسه او خپل راوي لري.

ما چې د ښاغلي همت کیسې ولوستې، اکثره یې داسي کیسې او متلونه دي چې له پخوا څخه په خلکو کې موجود وو، خو دده راویانو له وروستیو کسانو سره تړلي او نوي کړي یې دي.

دا ډول خوځښت او حرکت له پخوا څخه په فولکلور کې موجود دی چې د فولکوري توکیو د زمانې او مکاني پراختیا او خپرېدو په لاره کې ډېره مرسته کوي او عمر یې اوږدوي. مثلا یوه لنډۍ، یو متل یا یو بل فولکوري توکی په کندهار کې جوړېږي او د کندهار اړوندو سیمو نومونه پکښې وي، خو کله چې دا توکی ننگرهار ته ولېږدي نو هلته یې مکاني نومونه وربدل کړي او په نوي محیط کې د نوي ژوند کولو زمینه ورته مساعده شي یا په یوه فولکلوري توکي کې د یوې سیمې یوې مشهورې پېښې ته اشاره شوې وي، خو کله چې بل ځای ته ولېږدي هلته د هغې سیمې یوه مشهوره واقعه ورسره وتړله شي او په دې توگه له نوي محیط سره اشنا شي یا په یوه همداسي فولکلوري توکي کي یو مشهور او سیمه ییز نوم راغلی وي، په بل ځای کې دا نوم په بل مشهور نوم واوړي او د دې توکي ژوند اوږد کړي، دا ځکه چې فولکوري توکي شفاهي ژوند کوي او له محیطي بدلونونو سره یې ژوند تجدید او اوږدېږي.

د همت صاحب په دې اثر کې راغلي د قاضي غلام متل ۶۴ کاله وړاندې اروانښاد استاد محمدگل نوري په (پښتو متلونه) نومې کتاب کې خوندي کړی او قاضي

(c) ketabton.com: The Digital Library

غلام په خپله د امیر شېرعلي خان د واکمنۍ پر وخت تېر شوی او همت صاحب دا کیسه په ۱۳۸۹ ه ش کال کې ثبت کړې ده چې په دې ترتیب دې متل تقریبا یو نیم سل کاله عمر کړی او د روایاتو تجدید اوږد عمر وربخښلی دی.

(انا مړه تبه یې وشلېده). دا هم یو مشهور متل دی چې کیسه یې ځای پر ځای فرق کوي او محیطي تړاوونه پیدا کوي. د (انځر او غوښه) کیسه په بېلابیلو ځایونو کې بېلابېل روایات لري، دا کیسه د چای او هندوانې د تضاد په بڼه هم ده او د نورو متضادو خوړو په باب هم ویله کېږي. همدا راز چې بدګرځي، بد به پرځي متل هم ډېر ډولونه او ډېرې کیسې لري.

(که بدي نه کړې بدې چارې، بدی به چا واژه بې لارې) دا له نیکي بدي فولکوري کیسې سره تړلی متل دی چې ډېره په زړه پورې کیسه ده.

یا:

کرمیه چې غم نه وي ته غم راړوې، کرمیه په لم غوټه سپرو واوړې. د پتې خان او رابیا د کیسې سره تړلې ناره ده چې د متل بڼه یې غوره کړې ده. اکرم خان د دې کیسې یوبدماشه کردار دی چې د پتې خان ناسکه ورور دی، اوس چې هر څوک ده ته ورته کارونه کوي دا متل ورته ویل کېږي.

په همدې ترتیب که د دې اثر د نورو کیسو په باب په خوره وره پښتونخوا کې پلټنه وشي ګڼ او سره بېل روایتونه به یې ترلاسه او تنوع به یې زیاته شي.

همت صاحب د خپل کار له پاره د فولکور ټولونې له عصري اصولو او آرونو څخه کار اخیستی دی، لومړی یې متل راوړی، بیا یې تړلې کیسه په مشرح ډول راوړې، ورپسې یې د دې متل او کیسې د ویلو سیمې ښودلي او په پای کې یې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل راوي نوم راوړی او د کیسې د ثبت تاریخ او نېټه یې هم ښودلې ده. تر دې وروسته که هر څومره روایتونه ثبتېږي هغه به د دې متل د زماني او مکاني پراختیا له امله وي، نه د یو بل درد له پاره.

له نېکه مرغه اوس پر متلونو باندې د څېړنې نورې لارې هم پرانیستل شوي دي، په دې لړ کې زما مخې ته (د متلونو په لار) نومي کتاب پروت دی چې ښاغلي فرهاد علي وسیم یوسفزي لیکلی او په ۲۰۱۰م کال د خیبر پښتونخوا له مردان نه خپور شوی دی. ده په خپل کتاب کې د متلونو د پیدایښت زمینې څېړلي چې د متلونو تر کیسو یې د څېړنې زمینه لړ پراخه ده او د هر متل د پیدا کېدو تعبیر او تفسیر کوي.

همدا راز (متلي بابا) یو بل کتاب هم زما مخې ته پروت دی. په دې کتاب کې لنډې کیسې لیکل شوي چې د هرې کیسې سرلیک یو متل دی او کیسه د متناظرو متلونو په راوړلو سره خوندوره شوې او په دې ترتیب په هره کیسه کې په لسهاوو نور متلونه راغلي دي.

د همت صاحب پر کتاب باندې تبصره کې مې د دې کتابونو یادونه ځکه وکړه چې همت صاحب د خپل کتاب په لیکلو کې ډېر زیار گاللی او د متلونو په ملغلرو کې یې پخه لاره موندلې او زړه ته یې ورننوتلی دی، دی کولای شي چې پر متلونو خپل کار ته دوام ورکړي او د پښتني متلونو نورې زمینې هم وڅېړي، ویې څېړي او په دې لاره کې نوي ډگرونه فتح کړي.

د همت صاحب د لیک ژبه ښه او روانه ده، خو تر ډېره بریده یې هڅه کړې چې په کندهارۍ لهجه یې ولیکي. په فولکوري څېړنو کې د یوې لهجې کارول عیب

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه دی، خو په دې شرط چې گونکې برخې يې په معيـاري ژبـه تشـريح شـي او خصوصا کله چې لهجه ژبدوديز ورانی پېښوي او گرامري قاعـدې مـاتوي بيـا نـو عامه ژبه کارول په کار ده.

دردونه ډېر دي، خبره پر بله را نه ولاړه، بيرته راځم د همت صاحب همـت او دده (خپل وطنه، گل وطنه) کتاب ته چې په فولکوري څېړنو کې د خاص ارزښـت او مقام وړ دی، زه په خپل وار مبارکۍ ورکوم او نور برياليتوبونه يې غواړم.

په درنښت

خېړندوی حبيب الله رفيع

د افغانستان د علومو اکاډمۍ سلاکار

۲۴/ ۹/ ۱۳۹۲ ه ش کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

انځر او غوښه بد نه سره وړي، ملنګ له منځه وړي

وايي چي يو ملنګ د کلي تر څنګ په کوډله (جونګړه) کي اوسېده. دی به هر ماځيګر کلي ته راته او خير به يې ټولاوه. يوه ورځ يوه کور لږ پخه کړې غوښه ورکړه، ملنګ غوښه واخيسته او په کچکول کي يې واچوله، وروسته يوه بل کور لږ تازه انځر ورکړه، ملنګ انځر هم واخيسته او له غوښي سره يو ځای يې په کچکول کي واچول، کچکول يې غاړي ته واچاوه او خپلي کوډلي ته ولاړ.

کله چي ماخوستن سو، نو ملنګ اول غوښه او ورپسې يې انځر وخوړل. نيمه شپه وه چي پر نس يې درد سو، درد يې وار په وار پسي ډېرېده چي اخير بيخي له ولاړو ولوېد. شپه تېره سوه، په سبا ملنګ کلي ته نه ورغی او ورځ ترې په خپله کوډله کي پروت و.

ملنګ په کلي کي يو انډيوال درلود چي کله به يې ملنګ کور ته ورته او کله به دی د ملنګ کوډلي ته ورته او د زړه خواله به يې سره کول. د انډيوال يې پام سو چي ملنګ نن کلي ته نه دی ورغلی، په زړه کي يې وروګرځېده چي ملنګ ته خامخا يو څه ورپېښه ده چي نن کلي ته نه دی راغلی، هغه و چي د ملنګ د پوښتني لپاره روان سو.

کله چي د ملنګ کوډلي ته ور ننووت، نو ګوري چي ملنګ ناروغه پروت دی او د ګېډي له درده اړخ پر اړخ کېږي. انډيوال وپوښتل چي ملنګ پاچا څه دي خوړلي دي چي پر نس دي درد دی؟ ملنګ ورته وويل چي انځر او غوښه مي خوړلي دي، انډيوال يې وويل: بس بس پوه سوم، همدې انځرو او غوښي ناروغه کړی يې،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

کاشکي انځر او غوښه دي يو ځای نه وای سره خوړلي، انځر او غوښه خو تر خپل منځ بد سره وړي. ملنګ په زګېروي ورغبرګه کړه: نه داسي خبره نه ده، که يې بد سره وړلای نو په کچکول کي به يې جنګ سره کړی وای، انځر او غوښه بد نه سره وړي، ملنګ له منځه وړي.[1]

يادونه:

دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ويل کېږي. کله چي يو څوک د کومي دسيسې او توطيې قرباني سي يا د مشکل اصل عامل يو شی او خلک بل څه فکر کوي نو خلک دا متل وايي.

---

[1] : دا کيسه مي په کوچنيوالي کي له خپل پلار څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوږه خیشته میشته کړي، منت پر تناره کړي[1]

وايي چې پر يوې مور خپله لور ډېره گرانه وه او خورا يې نازوله، مېره به يې ورته ويل چې دې نجلۍ ته اوس لا د کور لږ کار په لاس ورکوه چې زده يې کړي، سبا چې پېغله سي او د مېړه کور ته ولاړه سي نو هيڅ کار به يې نه وي زده، ښځې يې دا خبره نه ورسره منله ويل به يې چې دا دی زه ټول کارونه کوم، څه ضرورت دی چې دا کار وکړي.

مياشتي او کلونه تېر سول او نجلۍ پېغله سوه، ښځې به د کور ټول کارونه خپله کوله، خو لور ته يې هيڅ کار په لاس نه ورکاوه. مېړه يې ورته وويل چې اوس نجلۍ پېغله سوې ده، بايد چې د کور له کارونو سره بلده سي، همدا يې وخت دی چې ځيني کارونه په لاس ورکړې، سبا چې د مېړه کور ته ولاړه سي کارونه به

[1] : دلته (خیشته میشته) د گرامر له مخي تکراري ترکيب نه دی لکه کورمور، هلک ملک، سړی مړی، بلکي د ډوډۍ لپاره د اوړو چمتو کولو يوه ځانگړي پړاو ته اشاره ده. په کندهار او شاوخوا ولايتونو کي هغه ډوډۍ چې پر تبخي (تبۍ) پخېږي اوړه يې په دوو پړاوونو کي چمتو کېږي. لومړي پړاو ته يې (اغږل) يا (اخښل) وايي. په دې پړاو کي له اوړو سره يوازي اوبه او مالگه گډېږي او د کاشين يا تالۍ سر په ړينگي (د اوړو دسترخوان) يا ټغر ترل کېږي. يو يا دوه ساعته وروسته له همدې خيشته کړيو اوړو سره نوري اوبه هم گډېږي، کله چې اوړه ښه سره گډ سي په سوکانو کلک کلک وهل کېږي چې پاخه سي، لکه د دېوال لپاره چې خټه پخېږي دغسي اوړه هم په سوکانو وهل کېږي چې کلک او پاخه سي.
د اوړو چمتو کولو دې پړاو ته (ميشتېدل) ياني په سوکانو وهل وايي. د اوړو اغږل اسانه کار دی او خاص مهارت نه غواړي، خو مشتېدل خاص مهارت غواړي چې دا پړاو د ډوډۍ پر پخولو خورا ډېر اغېز لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځنګه کوي؟ ښځې به ورته ویل چې خیر دی اوس لا زه ځوانه یم او کار کولای سم، پر بېړه چې یو څو ورځې هوسا تېرې کړي، که د مېړه کور ته ولاړه هسې هم کار ته مجبوره ده.
د نصیب کارونه دي نجلۍ واده سوه او د خسرګنۍ د کور ټول کارونه ور دغاړې سوله، خواښې چې به یې هر کار په لاس ورکړ د دې به نه و زده، د نجلۍ د بې کارۍ او ټمبلۍ اوازه په ټوله خسرګنۍ کې خپره سوه، د نجلۍ په باره کې د ښځو خبرې ورځ په ورځ ډېرېدې، آن دا چې داسې وخت هم راغی چې ښځو به مخامخ پېغورونه ورکول. خواښې یې مجبوره سوه چې د کور نور کارونه په خپله وکړي، دې ته یې یوازې ډوډۍ پخول وروسپارله، ورته وې ویل چې لومړی ډوډۍ پخول زده کړه بیا به نور کارونه هم په لاس درکړم.
څرنګه چې نجلۍ تر دې مخکې ډوډۍ نه وه پخه کړې ، نو تل به یې ډوډۍ سوځلې، بلمنګه (بې مالګې) تروه او یا پتیره به وه. نجلۍ به د ځان خلاصولو لپاره ډول ډول پلمې جوړولې، کله به یې ویل چې اوړه خراب دي، کله به یې ویل چې بوټي لانده دي او کله به یې ویل چې تنور خراب دی.
یوه ورځ یې مېلمانه درلودل، کله چې نجلۍ اوړه میشتول (لندول) نو خواښې یې ورته وویل چې لوري دا اوړه دي ډېر خیشته میشته کړي دي، سمه ډوډۍ نه ځني پخېږي، خو نجلۍ یې خبره و نه منله او له هماغه اوړو څخه یې ډوډۍ پخه کړه. مېلمنو ته چې یې راوړه، نو نیمه اومه او نیمه سوځلې وه.
د نجلۍ خواښې او مېړه د مېلمنو په مخ کې سخت وشرمېدل، خو هغه مهال یې څه و نه ویل. کله چې مېلمانه ولاړل، نو مېړه یې پر نجلۍ سوټې راواخیست او

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسي سخته يې وډبوله چي پوستکي يې ورواړوله، ويل يې کوچنۍ خو نه يې، ته به کله ډوډۍ زده کوې، دا هم ډوډۍ ده چي تا پخه کړې ده؟ ته خو په شرم نه پوهېږې، د مېلمنو په مخ کي دي زموږ پزه راپرې کړه.

نجلۍ چي هم خوږېدله او هم شرمېدله د ځان خلاصولو لپاره دا پلمه جوړه کړه چي تنور خراب دی. خوابنې يې زوی ته مخ ورواړاوه او ورته ويې ويل: زويه تنور سم دی، اصلي خبره دا ده چي اوړه يې سم نه وه اغږلي. بيا يې خوابنې په لغاز او پېغور وويل: دا ټمبله تل بېځايه پلمې کوي، اوړه خيشته ميشته کړي، منت پر تناره کړي.

يادونه: دا متل د کندهار او جنوبي پښتونخوا په ښځمنو کي ډېر ويل کېږي. کله چي يو څوک په تېره بيا ښځه ټمبله او يا بې کفايته وي، غواړي چي خپله بې کفايتي پټه کړي او ددې هدف لپاره خپله ملامتيا پر اسبابو او وسايلو ور اچوي، نو نوري ښځې دا متل وايي. [1]

---

(۱) دا کيسه مي په (۱۳۹۰ ش) کال د لينديۍ د مياشتي پر اوومه نېټه د کندهار ولايت، ارغنداب ولسوالۍ د (ده سبزي) کلي له يوې سپين سري ښځې څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اشه اشه بابا اشه، قاضي غلام (1) غوندي غمخور لرې

وايي چي يوه ورځ قاضي غلام له محكمې څخه كور ته روان و، گوري چي د سماوار مخ ته يو خر تړلی او خورا دروند بار پر تړل سوی دی. د قاضي غلام زړه پر خره وسوځېد او پوښتنه يې وكړه چي دا خر د چا دی؟ يو چا ورته وويل چي خاوند يې په سماوار كي ناست دی. قاضي غلام د خره خاوند را وغوښت او ورته ويې ويل چي ولي ظالمه ! خپله په سماوار كي ارام ناست يې او خر بېچاره دي دومره په تكليف كړی دی؟ كه وايې چي د بار لپاره وي دا هم سمه خبره ده، اوس خو دي خر بې ضرورته په تكليف كړی دی.

د خره خاوند بې ځوابه پاته سو او ستر گي يې كښته واچولې. قاضي غلام پوليسو ته وويل چي دی ونيسئ، د خره بار پر واچوئ او خره ته شپيشتي

---

[1] (1) قاضي غلام محمد چي په قاضي غلام سره شهرت لري په كندهار كي يو ډېر عادل شخصيت تېر سوی دی. دی دومره عادل قاضي و چي دده له لاسه خلكو پر حيواناتو هم ظلم نه سوای كولای. اوس هم په كندهار ښار كي يوه كوڅه دده په نوم يادېږي چي (قاضي غلام دانه) يې بولي. دده د عدل او انصاف په باب په كندهار كي خورا ډېري كيسې ويل كېږي.

قاضي غلام محمد د امير شېرعلي خان د پاچهۍ په وخت كي ژوند كاوه او پر عدالت سربېره يې په علم كي هم ډېر شهرت درلود، ان دا چي نامتو عالم او سياستوال علامه سيد جمال الدين افغان به يې كورته راته. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ريشقه) ور واچوئ، کله چي خر مور سو نو بيا له سړي څخه بار ليري کړئ.
پوليسو هم سړی را ونيو او د خره بار يې پر واړاوه. څرنگه چي بار درونډ و، نو د سړي مخ سور واوښت او خولې پر راماتي سوې.قاضي غلام ورته وويل چي څنگه اوس خو پوه سوې چي بار څومره درونډ او څومره ځوروونکی دی؟
کله چي سړي توبه وايسته، نو قاضي غلام ورته وويل چي اوس ځه ولاړ سه، خو پام دي وي چي بيا پر خره ظلم و نه کړې. په خلکو کي اوازه گډه سوه چي قاضي غلام يوه سړي ته له خره سره د ظلم په وجه داسي سزار ورکړه، تر دې وروسته د کندهار خلکو انسانان خو څه کوې چي له ډار او وېري يې پر حيواناتو هم ظلم نه سوای کولای.
يوه ورځ يو سړی له خپل بار کړي خره سره کندهار ښار ته ولاړ، تر يوه څه مزله وروسته خر يو ځای ودرېد، خاوند چي يې هر څومره اشه اشه ورته وويل خر بيا هم له ځايه و نه ښورېد، سړي له ډاره خر په لښته نه سوای وهلای، ويل داسي نه وي چي پوليس مي ووينې او قاضي غلام را خبر کړي، اخر يې په کنايه او لغاز خره ته وويل : اشه اشه بابا اشه، قاضي غلام غوندي غمخور لرې. [1]
يادونه: دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ويل کېږي. کله چي يو څوک له کومي ستونزي سره مخ سي او مقابل لوری يې په ظاهره کمزوری، خو د

---

(۱) دا کيسه مي په (۱۳۸۹ ش) کال د جدي د مياشتي پر دوولسمه نېټه له ښاغلي سيد عبدالحي اغا څخه په موبايل کي اورېدلې ده. ښاغلی عبدالحی اغا د کندهار ولايت، ارغنداب ولسوالۍ د ناگان د کلي اوسېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پردې تر شا د کومې غښتلې قبيلې، شخص يا حکومت ملاتړ ولري، نو خلک د خپلې ناوسۍ ښوولو لپاره دا متل تېروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انا مړه سوه تبه يې وشکېده

وايي چي يوه بوډۍ له ډېره وخته راهيسي ناروغه او تل به يې تبه وه، هر څومره دارو درمل چي يې وخوړل جوړه نه سوه. يو چا ددې بوډۍ لمسيانو ته وويل چي انا مو په صندلۍ کي پټه کړئ چي ښه خوله وکړي، که خدای کول همدا خوله يې جوړوي. کله چي لمسيانو انا ته د خولې وويل نو انا ويل زه اوس هم د تبې له لاسه سوځم او تاسي خوله راکوئ؟ لکه چي وژنئ مي که څنگه؟ لمسيانو يې ډېري زارۍ ورته وکړې چي دا کار ستا په خير دی، په دې ډول جوړ ېږې، نيم ساعت تکليف پر ځان تېر کړه د تل لپاره به جوړه سې، لنډه دا چي انا يې په دې ډول علاج راضي کړه.

لمسيانو يې انا په صندلۍ کي ښه پټه کړه، دوی د صندلۍ د تلتک (بړستن) پر څنډو کښېناستل چي هم صندلي يخه نه سي او هم انا له صندلۍ څخه را و نه وځي.انا ډېري نارې وکړې چي د خدای لپاره مړه سوم ايله مي کړئ ، خو لمسيانو يې ويل مه يې ايله کوئ. انا يو څو دقيقې چيغې وکړې، خو وروسته ارامه سوه. لمسيانو سره وويل چي انا ارامه سوه. مشر لمسي يې وويل چي په زوره خبري مه کوئ چي انا ويده سي، دا ډېر وخت دومره ښه نه وه ويده سوې. بس انا يې همداسي په صندلۍ کي پرېښوول او دوی بلي خوني ته ولاړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چي د ډوډۍ وخت راغی، نو یو لمسی ورغی چي انا راوینبه کړي، گوري چي انا لکه بانجڼ تکه شنه اوښتې او وختي لا مړه سوې ده. لمسیان یې حیرانۍ واخیستل چي مور، خو ویل انا به په دې ډول جوړه سي دا خو مړه سوه. یو لمسی یې ولاړ چي گاونډیان خبر کړي او نور لمسیان یې سر ته کښېناستل.

په دې وخت کي د انا کوچني لمسي د انا پر تندي لاس کښېښود او مشر ورور ته یې په خوشالۍ وویل: لالا ! د انا تبه وشکېده، دا دی ته یې وگوره بدن یې یخ دی. مشر ورور ته یې درد ورغی او کشر ورور یې یوه کلکه چپلاخه (ثچپېړه) وواهه او په درد یې ورته و ویل: بدبخته د انا تبه نوره څه کوو؟ انا مړه سوه او ته وایې چي تبه یې وشکېده؟

یادونه:
دا متل په ډېرو پښتني سیمو کي ویل کېږي. کله چي یو کار په ډېري ستومانۍ او سترِیا پای ته ورسېږي او نور نو خلک نه غواړي چي پر دې موضوع بحث کوي، نو دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مي په کوچنیوالي کي له خپلي مور څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

افسوس شالماره ([1]) پای دي پر ټنډه خره تمام سو

وايي چي يو سوداګر به تل په کندهار کي د شالمار مېلې ته ورته او خورا ښې خاطرې يې ځني درلودې. په دې وخت کي سوداګر د کاروبار لپاره هندوستان ته ولاړ او څو کاله هلته پاته سو، کله چي بيرته کندهار ته راغی نو شپې او ورځي يې شمېرلې چي کله به د شالمار د مېلې وخت راسي چي دی ورسي. هغه و چي د مېلې وخت راغی او سوداګر په پخواني شوق او مينه د شالمار مېلې ته ولاړ، ګوري چي د شالمار مېله ځای ډېر کوچنی سوی دی، نه هغه لوبي او ساعتېری سته او نه هم د پخوا په شان ډېر ځوانان ليدل کېدل، يوازي يو څو هلکانو په يوه خړ ميدان کي د (ټنډه خره) [2]نومي لوبه کوله. سوداګر ډېر خوابدی سو، تر خوله

[1] (۱) شالمار يا شاليمار په کندهار کي يوه تاريخي مېله ده چي د لوی احمدشاه بابا په وخت کي شـروع سوې او اوس يې پايځوړ (پاته برخه) د بابا صاحب مېله نومېږي. بابا صاحب د کندهار ښار شمال ته د يوه صوفي شخصيت زيارت دی. دا زيارت په (لنګر) نـومي کلـي کـي جـوړ سـوی چـي د ارغنـداب ولسوالۍ مرکز دی. څرنګه چي د باباولي زيارت هم په دې کلي کي دی، نـو خلـک اوس دا کلـی بابـا صاحب بولي. پخوا به د شالمار مېله څلوېښت ورځي روانه وه چي په نوروز کي به شروع پيل او بيا به يې څلوېښت ورځي دوام کاوه.

[2] (۲) (ټنډه خره) يوه ولسي لوبه ده چي په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي رواج لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې سوړ اسوېلی وخوت او ويې ويل: افسوس شالماره پای دي پر ټنډه خره تمام سو. (۳)[1]

يادونه: دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ويل کېږي. کله چي يو کار، يو ارزښت او يا يو شخص له خپل برم او عظمت څخه ولوېږي او يا د خلکو په نظر کي سپک سي، نو خلک د افسوس په ډول دا متل وايي.

(۳) دا کيسه مي د (۱۳۹۰ ش) کال د وري د مياشتي پر پنځمه نېټه په کابل کي لـه ښـاغلي فضـل احمد اغا څخه اورېدلې ده. دی د کندهار ولايت، ارغنداب ولسوالۍ د ناگان د کلي اوسـېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوښان بېګار بدله، ګيدړه هم ځغاسته، ويل پوښتنه نسته

پخوا چې موټر نه و، نو حکومت به د کار لپاره اوښان، فيلان، اسان، خرونه او نور هغه حيوانان بېګارول[1] چې بار يې وړای سوای. يوه ورځ حکومت اوښان بېګار کړي ول، عسکرو چې به هر ځای اوښ ليده، نو هغه به يې نيوه او کار ته به يې استاوه.

ځنګلي او کورني اوښان ډېر وارخطاول، که څه هم حکومت اوښان بېګار کړي ول، خو ټول حيوانان وېري اخيستی و، ويل داسي نه وي چې حکومت د اوښانو سره دوی هم بېګار کړي، لنډه دا چې په سمه، غرونو او ځنګلونو کي منډي ترړي شروع وې، هر حيوان هڅه کوله چې ځان يو ځای پټ کړي.

يوه ګيدړه هم ډېره وارخطا وه او منډېي وهلې، يو چا پوښتنه ځني وکړه چې ګيدړي خدای دي يې خير کړي، ولي دومره وارخطا يې؟ ګيدړي ورته وويل چې حکومت اوښان بېګاروي. سړي په خندا ورته وويل: حکومت خو اوښان بېګاروي، ته ولي داسي وارخطا يې؟ ګيدړي په ناهيلۍ او نا اميدۍ ورته وويل: هی وروره، نه قانون سته او نه پوښتنه، بس ګډوډي ده، داسي نه وي چې يو څوک حکومت ته ووايي چې دا هم د اوښ بچی دی، په دې ګډوډۍ کي يې په چا سپينوې چې زه د اوښ بچی نه، بلکي ګيدړه يمه.

---

[1] : کله چي حکومت له مزدورۍ او امتياز پرته په زور يو څوک يا د هغه موټر يا بله وسيله کار ته بـوځي بېګار بلل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سړي ته خندا ورغله او پر خپله لاره ولاړ، څو ګامه وروسته یو سړی په مخه ورغی، ویل خدای دې خیر کړي ولې خاندې؟ سړي د ګیدړې کیسه ورته وکړه، له دې پېښې وروسته چې به کوم سړی بېځایه وارخطا و، نو خلکو به ویل چې: اوښان بېګار پدله ، ګیدړه هم ځغاسته ویل پوښتنه نسته.

یادونه:
دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کې ډېر ویل کېږي. کله چې یو څوک ډارن یا بېځایه وارخطا وي، نو خلک دا متل وایي. ([1])

---

[1]) دا کیسه مې په (۱۳۶۶ ش) کال له ښاغلي مولوي عبدالعلي صاحب څخه اورېدلې ده. دی اصلا د هلمند ولایت د نوزاد ولسوالۍ و چې هغه مهال د جنوبي پښتونخوا د پنجپای یا محمد خېلو په کیمپ کې اوسېده او د عبدالله بن مسعود (رض) په مدرسه کې د عربي ژبې استاد و. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوبه په اوبو، شيدې په شيدو

وايي چي يوه سړي به په شيدو کي اوبه گډولې او بيا به يې په بازار کي خرڅولې. يوه ورځ يې شيدې خرڅي کړې، پيسې يې په هميانۍ (د پيسو کڅوړه) کي واچولې او کور ته روان سو. په لاره کي يې گرمي وسوه او خولې پر راماتي سوې، هم هلته نژدې يوه سيند ته ورغی چي پکښي ولمبېږي او گرمي يې ورکه سي. هغه و چي کالي يې وايستل او سيند ته ورولوېد. په دې وخت کي يوه بيزو راغله، د پيسو کڅوړه يې واخيسته او د سيند پر غاړه يوې ونې ته وخته.
سړي چي هر څه چيغي وکړې چي له بيزو څخه د پيسو کڅوړه واخلي خو گټه يې و نه کړه. بيزو د پيسو کڅوړه خلاصه کړه او پيسې يې راوايستلې، يوه روپۍ به يې د سيند اوبو او بله به يې پر وچه را اچوله، په همدې ډول يې ټولي پيسې له ونې څخه راواچولې.
کله چي سړی له سيند څخه راووت نو هغه پاته نيمي پيسې چي بيزو د سيند پر غاړه اچولي وې بيرته راواخيستې، خو ډېره خواشينی و، ويل نيمي پيسې مي له لاسه ووتې. په دې وخت کي يې د ځان خوشالو لو لپاره له ځان سره وويل: ځه خير دی، ما خو هم په شيدو کي نيمي اوبه گډې کړې وې، د ابو پيسې ابو يوړې او د شيدو پيسې راپاته سوې، بيا يې وويل: اوبه په اوبو، شيدې په شيدو.[1]

---

[1] : دا کيسه مي د ۱۳۹۲ه ش کال ليندۍ د مياشتي پر نهمه نېټه له لعل بادشاه خيالي څخه په ټيليفون کي اورېدلې ده. ښاغلی خيالي د خيبر پښتونخوا مردان سيمې، خيال اباد د فارم کورونـو اوسـېدونکی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: دا متل په خیبر پښتونخوا په تېره بیا مردان کي ډېر ویل کېږي. کله چي گټه او تاوان سره پرتله او وروسته یو څه گټه ورته پاته سي نو د ځان ډاډه کولو او خوشاله کولو لپاره دا متل تېروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بد ورور په بده ورځ په کار بېږي

وایي چې د یوه طالب ورور لمونځ نه کاوه، طالب چې به هر څومره نصحیت ورته کاوه ورور یې خبره نه منله. طالب به هره ورځ مورته ویل چې دا زما ورور ډېر بد سړی دی، یو توری لمونځ نه کوي. مور به یې هم ډېر نصیحت ورته وکړ چې زویه لمونځ کوه، زوی به یې هغه گړی ښه ورته وویل، خو بیا به یې هم لمونځ نه کاوه.

یوه ورځ د طالب له یو چاسره جنگ سو، مخالف لوری یې ډېر پر زورور و، طالب یې را چپه کړ، یو غټ سوټی یې ورته ونیو او داسي کلک یې واهه چي ناري یې ټول کلي اوربدلې. دطالب ورور له لیري ولیدل چي ورور یې یوچا را غوځار کړی او ډبوي یې.

بس ده هم سمدلاسه ور وځغاستل او هغه نفر یې راونیو، سوټی یې څني واخیست او ښه یې وډباوه. طالب چي راپورته سو او ورور یې ولید، نو له خپل ورور څخه ډېر خوشاله سو، له ځان سره یې وویل: هر څوک یو ځای لري ، بد ورور په بده ورځ په کار بېږي.

یادونه: دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ویل کېږي. کله چي چا ته خپل ورور یا کوم بل خپل بد و ایسي او د ښو هیله یې څني پرې سي، بیا که

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

نومورې شخص ده غوندي د بد شخص مخه ونیسي یا په بده ورځ په ښه ورسي، نو دا متل وايي.[1]

۱) دا کیسه ښاغلي معلم عبدالاحد سرتیف د (۱۳۸۹ ش) کال د لیندۍ د میاشتي پر اوولسمه نېټه په ایمیل کي رالېږلې ده. دی د کندهار ولایت، ارغسان ولسوالۍ د (سرتیف کلا) کلي اوسېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

بې عقل سړی یې دومره په بل نه کوي لکه په ځان

وايي یوې کونډې دوه زامن درلودل چې په ډېر تکلیف او خواریو یې لوی کړي وو، کونډې یوه ټوټه ځمکه هم درلوده او د کور ټوله گوزاره یې په همدې ځمکه کوله، کله چې د ځمکو د حاصلاتو وخت سو، نو دومره ډېر ملخ راپیدا سول چې د اسمان مخ یې پټ کړ.
ټول خلک ځمکو او باغونو ته ولاړل چې له خپلو ځمکو څخه ملخان وشړي. د کونډې زامن چې خبر سول نو د پلار ټوپک یې راواخیست او د خپلې ځمکي خوا ته روان سول، کله چې هلته ورسېدل، نو گوري چې ملخانو یې نیم فصل خوړلی دی، د کونډې زامنو ته سخت درد ورغی، یوه ورور یې لښته راواخیسته او څو ملخان یې مړه کړل، په دې وخت کي یې یو ملخ څو واره په لښته وواهه خو ځني خطا به سو، اخیر یې ټوپک راواخیست او پر ملخ یې څو ټکان وکړل، خو ملخ بیا هم ځني خطا سو، په دې وخت کي هغه ملخ راغی او د ورور پر ځیگر (ټټر) یې کښېناست، د کونډې زوی خپل ورور ته اشاره وکړه چې دا دی ملخ زما پر سینه ناست دی، هغه هم ټوپک ورته سم کړ چې ډز سو خپل ورور یې وویشت. کونډه چې خبره سوه، نو په چیغو چیغو یې ژړل. کله چې خلک راغلل او د پېښې پوښتنه یې وکړه نو یوه سړي د خپلو سترگو لیدلی حال ورته ووایه، په دې وخت کي یوه سپین ږیري وویل: بې عقل سړی یې دومره په بل نه کوي لکه په ځان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کې ډېر ویل کېږي. کله چې یو څوک په خپله گټه او تاوان نه پوهېږي او د گټې پر ځای ځان ته تاوان ورسوي، نو خلک دا متل وایي.[1]

---

(۱) دا کیسه مې د (۱۳۸۸ ش) کال د وږي د میاشتې پر لومړۍ نېټه له ښاغلي عبدالحي څخه چې په حاجي لالا شهرت لري اورېدلې ده. دی د کندهار ولایت، ارغنداب ولسوالۍ د لویې منارې د کلي اوسېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

بن که له کوچو هم جوړه سي، خواره دي سي

یوې ښځې ته به تل خپل مېړه ویل چې زه بله ښځه کوم، خو د دې زړه ته نه لوېده چې مېړه دې بله ښځه وکړي، هغه و چې په ډېره بې پروایي به یې مېړه ته ورغبرگه کړه: خدای دي تا دومره نر کړي چې همدا نن بله ښځه وکړې. کله چې به سړي د بلي ښځې نوم یاد کړ نو دې به همدا یوه خبره ورته کوله.
څو کاله تېر سول، خو ښځې اولاد پیدا نه کړ، میړه یې غوښتل چې د اولاد لپاره بله ښځه وکړي ، پخوا به یې په ټوکو ویل چې بله ښځه کوم، خو اوس یې رښتیا غوښتل چې بله ښځه وکړي، آن دا چې پټ پټ یې پوښتني کولې چې ځان ته نجلۍ خوښه کړي. ښځه چې د مېړه په نیت پوه سوه، نو ډېره وارخطا سوه، کله چې به یې مېړه وویل چې بله ښځه کوم، نو د دې ښه به والوته، اوس یې نو نه هغه د پخوا زړه ورتوب پاته و او نه بې پروایي.
ښځې به شپه او ورځ له ځان سره دا فکر کاوه چې که مېړه یې بله ښځه وکړي د دې به څه حال وي؟ کله به یې ویل چې بن په ما هیڅ هم نه سي کولای، کله به وېري واخیسته چې که بن یې پیدا کړه، نو ژوند به یې ډېر تریخ سي. اخیر یې له ځان سره وویل چې مېړه یې نن وي که سبا بله ښځه کوي، ښه به دا وي چې دا اوس لا له بني سره ځان عادت کړي، هغه و چې کوچې (کوچ) یې راواخیسته، یوه ناوکۍ (نانځکه) او یو زوم یې ځني جوړ کړل، پر ناوکۍ یې د خپلې بني او پر سړي یې د خپل مېړه نوم کښېښود، په ناوي او زوم یې ښایسته کالي واغوستل او

(c) ketabton.com: The Digital Library

څنګ پر څنګ يې سره کښېنول، ځای يې داسي ورجوړ کړ لکه د دوی آئينه مصحف چي وي، چمبه (دايره) يې راواخيسته او بدلي يې ورته شروع کړې، بس داسي يې وګڼل چي دا زومګی په رښتيا د دې مېړه او ناوکۍ يې بن ده.
په دې وخت کي يې تر خوله يوه لويه چيغه ووته، دايره يې له ځمکي وويشته، د کوچو څخه جوړه سوې ناوکۍ يې په لاس کي سره ومروړله او په درد يې ورته وويل: بې شرمي تا بل سړيپيدا نه کړ چي زما له مېړه سره دي واده وکړ؟ ته نه وې خبره چي دا سړی زما غوندي ځوانه او ښايسته ښځه لري؟ ستا څه خيال و چي ته به زما له لاسه پر ارامه ژوند وکړې؟ ته ودر ېږه زه به اوس درسره جوړه سم. له دې سر ه سم يې د کوچو ناوکۍ راواخيسته او اور ته يې واچوله، کله چي ناوکۍ په اور کي ښه ويلي سوه، نو دې له ځان سره په خندا وويل: بن که له کوچو څخه هم جوړه سي، خواره دي سي.
يادونه:

دا متل د کندهار او جنوبي پښتونخوا په ښځو کي ډېر ويل کېږي. کله چي يوه ښځه د بني ځيني ښه اړخونه وايي او يا يې هدف دا وي چي ځيني ښې بني هم سته، نو بله ښځه چي له دې نظر سره جوړه نه وي، دا متل وايي.[1]

[1] (۱) دا کيسه مي په (۱۳۸۵ ش) کال له خپلي مېرمني څخه اورېدلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پکه دا دي لا بله سپکه !

وايي چي يو چا خپل کور ته مېلمانه رابللي ول، په رابلل سويو مېلمنو کي د يوه مېلمه پزه بادو خوړلې وه. کوربه يو زوی درلود چي په سر پک او خورا فسادي او شوخ و. تر مېلمستيا مخکي کوربه زوی ته وويل چي بچيه په مېلمنو کي د يوه مېلمه پر پزه دانه را ختلې ده، پام دي وي چي ډېر ورته و نه گورې، ځکه چي مېلمه شرمېږي او زموږ نوم بدېږي.

هلک هم هغه دم ورسره ومنله، خو کله چي مېلمانه راغلل، نو هلک ورغی چي روغبړ ورسره وکړي. کله چي يې پر هغه مېلمه سترگي ولگېدې چي پزه يې بادو خوړلې وه، نو پلار ته يې مخ راواړاوه او په لوړ اواز يې وويل: پلاره تا خو ماته ويلي وه چي د يوه مېلمه پزه لږ خوړ ده، دا خو بيخي پزه نه لري. په دې وخت کي يې پلار د مېلمنو په مخ کي ډېر سخت وشرمېده، لاسونه يې سره ومروړل او ويې ويل: پکه دا دي لا بله سپکه !

يادونه: دا متل په ډېرو پښتني سيمو کي ويل کېږي. کله چي يو داسي څوک چي له پخوا څخه د ناوړه کارونو له امله مشهور وي او پر خپلي بدنامۍ سربېره يو بل داسي ناوړه کار وکړي چي له خلکو څخه يې پخواني بدکارونه هېر سي، نو خلک دا متل وايي. [1]

[1] دا کيسه د (۱۳۹۰ ش) کال د زمري د مياشتي پر دوولسمه نېټه د سمسور په نوم يو چا زما د فيسبوک پر پته را استولې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په څه ناز مې لويولې راڅه پلن سوې[1]
ما د باز بچی بللې، خو ته بم سوې

وايي چي يوه شپانه په دښت کي د وحشي مرغه بچی پیدا کړ، شپانه داسي فکر وکړ چي دا د باز بچی دی، هماغه و چي کور ته يې راوړ او په قفس کي يې واچاوه. څرنګه چي باز ښکاريانو په ډېره لوړه بيه اخيست او خورا ډېر ارزښت يې درلود، نو شپانه يې هم خوړو او اوبو ته خورا ډېر پام کاوه.
له دې کلي څخه ليري يو غريب سړی خبر سو چي په فلاني کلي کي شپانه د باز بچی موندلی دی، غريب سړي اورېدلي ول چي باز ښکاريان خورا په لوړه بيه رانيسي، هغه و چي پايڅې يې راپورته کړې او د شپانه کلی يې پيدا کړ، شپانه د باز بچی دومره لوړ بيه کړ چي د غريب سړي له وسه پورته و.
غريب سړي د باز رانيولو پيسې نه درلودې خو بيا يې هم زړه نه صبر بده، ويل خدای به کوي او همدا باز به کوي چي زه له دې غريبۍ څخه خلاص سم، هغه و چي په کلي کي کور په کور وګرځېد، څه له خپلوانو او څه له پردو خو اخير يې پيسې برابري کړې او له شپانه څخه يې د باز بچی رانيو. د باز بچي ته يې خورا ډېر پام کاوه، خپله خواري او غريبي ځني پاته وه، بس شپه او ورځ به يې د باز د بچي پالنه او روزنه کوله.

[1]: راڅه ياني راڅخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

د باز بچی چي لږ غټ سو، نو رنګ يې (بم) ته ورته و، غريب سړي ويل خير اوس لا بچی دی، سم نه معلومېږي، خو کله چي باز ښه غټ سو کټ مټ بم و، ټولو خلکو وويل چي دا بم دی. غريب سړي چي دا حالت وليد، نو په ژړا يې پيل وکړ او پر سر يې خاوري باد کړې، ويل زما خو ژوند برباد سو، زه به د خلکو پورونه څنګه ور ادا کوم. په دې وخت کي يې زړه راډک سو او له درده يې بم پر ځمکه وويشت، پښه يې پر کښېښووله او په درد يې وويل: په څه ناز مي لويولې راڅه پلن سوې - ما د باز بچی بللې، خو ته بم سوې.

يادونه:
دا متل په کندهار کي ويل کېږي. کله چي يو څوک له چا سره ډېر زيار وګالي او دا هيله لري چي سبا به يې زيار ښه حاصل ورکړي، خو بر عکس ټولي خوارۍ يې اوبه يوسي او ګټه و نه کړي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي په (۱۳۶۵ش) کال له اروابښاد ولسوال محمد عمر خان څخه اورېدلې ده. دی د کندهار ولايت، ارغنداب ولسوالۍ د ناګان د کلي اوسېدونکی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پردی کټ تر نیمو شپو وي

وايي چي يوه پاچا يوه مينځه درلوده، دا مينځه به له پاچا سره په ماڼۍ کي اوسېده، پر نورو کارو سربېره يې يو کار دا و چي د پاچا د خوب خونه به يې ورسموله. يوه ورځ پاچا په دربار کي مېلمستيا جوړه کړې وله چي خورا ډېر مېلمانه يې رابللي ول. په دې شپه مينځه ډېره ستړې سوې وه، بې له دې چي د پاچا د خوب پالنګ ور سم کړي خوب يووړه، له ډېري ستړيا څخه د هډوکو په درد راويښه سوه، په دې وخت کي يې پام سو چي د پاچا د خوب پالنګ يې نه دی ورسم کړی، په منډه ولاړه او د پاچا د خوب پالنګ يې ورسم کړ، نور يې نو په غړو کي سېک نه و پاته، بس همالته خوب يووړه.

مينځې په ټول ژوند کي پر داسي پاسته پالنګ خوب نه و کړی، کلونه کلونه يې دا ارمان درلود چي په پالنګ کي خوب وکړي، خو نن چي د پاچهۍ پر ښکلي او پاسته پالنګ پرېوته، نو ښه په درانه خوب ويده سوه.

په دغه شپه پاچا تر ډېره وخته پوري له مېلمنو سره ناست و، کله چي د خپل خوب کوټې ته راغی، نو ګوري چي پر پالنګ يې مينځه ويده ده. پاچا چي مينځه وليده، نو له درده سور او شين سو، شلاخه (متروکه) يې راواخيسته او بې له دې چي مينځه له خوبه راويښه کړي همداسي په خوب کي يې پر پښو څو شلاخي ووهله، ويل ته اوس دومره بې شرمه سوې چي زما په پالنګ کي ويدېږې؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

مینځه بېچاره له یوې خوا د پاچا چیغو او له بلې خوا د شلاخو درد له خوبه راویښه کړه، کله چې یې ولیدل چې دا د پاچا په کټ کې پرته او پاچا یې ځنګ ته ولاړ دی، نو له وېرې یې ښه والوته او بدن یې رېږد واخیست، د پاچا درد وار په وار ډېرېده، مینځه یې تر وېښتانو ونیوله او په کشولو کشولو یې له کوټې وایسته، مینځه چې له یوې خوا سخته وارخطا او له بلې خوا په زړه کې ډېره پښېمانه وله له ځانه سره وویل: پردی کټ تر نیمو شپو وي.

یادونه:

دا متل تقریبا په ټولو پښتني سیمو کې ویل کېږي. کله چې یو څوک له پردو سره ملګری وي او هغه یې په نیمه لاره کې پرېږدي او ناځواني ورسره وکړي، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مې په (۱۳۹۰ ش)کال د جدي د میاشتې پر څوارلسمه نېټه په کابل کې لـه ښـاغلي معلـم هستي محمد څخه اورېدلې ده. دی د کندهار ولایت، ارغنداب ولسوالۍ د ناګـان د کلـي اوســېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پور چې څنډنی سي، خوړنی سي

وایي چې په پخوا وختو کي د یو چا پر یوه نفر پور باندي و، د پور څښتن څو ځله خپل پور وغوښت، خو پوروړي به هر ځل ورته ویل چې پیسې نه لرم، ډېر وخت تېر سو خو پوروړي بیا هم پیسې پیدا نه کړې. یوه ورځ بیا د پور څښتن د پوروړي دروازه ور وټکوله، پوروړی چې له کوره را ووت، نو د پور څښتن په درد ورته وویل: بس ده ډېر مي درته وکتل، نور صبر نه سم کولای، نن به مي خامخا خپل پور راکوې.

پوروړی نه پوهېده چې څه وکړي، له یوې خوا د پور څښتن نه پرېښوده او له بلي خوا یې پیسې نه درلودې، اخیر یې د پور خاوند ته وویل چې سمه ده راځه پور دي درکړم. هغه و چې پوروړی دمخه او دپور خاوند د شا له خوا ورپسي روان سو، تله تله تله چې اخیر د یوه لوی سیند غاړي ته ورسېدل.

د پور څښتن وویل چې دلته څه کوې؟ پوروړي وویل: پیسې راسره نسته او ته مي هم نه پسې پرېږدې، اوس غواړم ځان سیند ته واچوم چې له پوره دي بېغمه سم، له دې خبري سره سم یې د سیند پر خوا منډه کړه. د پور خاوند چې دا حال ولید ،نو په پوروړي پسي یې منډه کړه، تر لاس یې ټینګ ونیو او ورته ویې ویل: وروره خیر دی نیم پور به درپر پرېږدم، خو ځان سیند ته مه ور اچوه. پوروړي هم ورسره ومنله او دواړه بیرته د کلي پر خوا روان سول.

په لاره کي د پور څښتن په ارامه ورته وویل: دا دی نیم پور خو مي در پرېښود، اوس دا راته ووایه چې پاته نیم پور مي کله راکوې؟ پوروړي کټ کټ وخندل او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویې ویل: ته ولي دومره وارخطایې، پاته نیم پور به دي هم دغسي ژر در کړم لکه دا نیم نور چي مي درکړ. د پور خاوند چي د پوروړي خبره واوریده، نو ډېر ناهیلی سو، نور یې زړه ته نه لوېده چي پیسې دي یې په لاس ورسي، په خواشـینۍ یـې وویل: پور چي ځنډنی سي، خوردنی سي.

یادونه:

دا متل په کندهار او غزني ولایتونو کي ډېر ویل کېږي. کله چي پور وځنډېږي او یا پوروړی له پور څخه نټه (انکار) وکړي، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مي له ښاغلي محمد انور اندړ څخه اورېدلې ده. دی د غزني ولایت، اندړو ولسوالۍ د (پاینده) کلي اوسېدونکی دی. اندړ صاحب (خوردنی) ویلی، خو استاد سلیمان لایق وایي چي مور یې خـوړنی وایو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیشو تر هغو شیخه چي پر مږه نه وي پېښه

وایي چي په یوه کنډواله کي څو مږو او موږکانو ژوند کاوه، یوه ورځ یوه پیشي د کنډوالې پر دېوال تېرېده چي د مږو او موږکانو بوی یې تر سږمو سو، کله چي کنډوالې ته ورکښته سوه، نو د موږکانو او مږو گڼه گوڼه یې ولیده، پیشي له خوشالیه باغ باغ سوه، بس همدلته یې ورته واړوله، هره ورځ به یې مږي او موږکان خوړل او خورا ساعت یې تېر و.

مږي او موږکان له پیشي څخه ډېر تنگ سول، ټول په غارونو کي پټ سول، تر څو چي بیخي مجوره سوي نه وای نو له سوړو څخه نه راوتل، په دې وخت کي پیشي ډېره وږې سوه، هر څه چي یې وکړه نو موږکان او مږي یې له غارونو څخه نه سوای را ایستلای، اخیر یې له ځان سره یوه نقشه جوړه کړه، په کنډواله کي یې په زوره ناره کړه چي اې مږو او موږکانو ! زه ستاسي ټولو څخه ډېره بخښنه غواړم، ستاسي ډېر خپلوان مي وخوړل او تاسي مي ډېر وځورولاست، خو نور مي توبه ده، بیا به تر مرگه پوري دا کار و نه کړم، که باور نه کوئ نو راسئ وگورئ چي زه رښتیا وایم او که درواغ؟

په دې وخت کي یو موږک په ډېر احتیاط له غاره راووت، گوري چي پیشي اوږدې تسبیح په غاړه کړي او د عبادت په ډول خوله ښوروي، موږک یې کرار مخ ته تېر سو، خو پیشي گردسره ورته گوري هم نه، موږک ولاړ او نورو موږکانو ته یې وویل چي پیشي خو رښتیا زموږ له خوړلو څخه توبه ایستلې ده، دا دی ماته یې څه و نه ویل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

له دې خبرې سره سم څو موږکان له غارونو څخه راووتل او د پیشي مخ ته ودرېدل، پیشي په خپل عبادت داسي بوخته ده چي موږکانو ته بیخي ګوري هم نه. موږکانو چي دا حالت ولید نو ولاړل او مږي یې خبري کړې، ویل هلئ راووځئ، پیشي شیخه سوه، نور په موږ کار نه لري.

مږو چي دا خبره واورېده نو یوه مږه له سوړي راووته او پیشي ته نژدې سوه، ګوري چي پیشي ورته ګوري هم نه، مږه ولاړه او نوري مږي یې خبري کړې چي راووځئ، نور به ارام خپل ژوند کوو، پیشي شیخه سوه، نور موږ نه خوري. له دې سره سم ټولي مږي له سوړو څخه راووتې او له خوشالیه یې د پیشي مخ ته اتڼ واچاوه.

پیشي چي ورته وکتل نو یو دم یې پر مږو ورټوپ کړه، څرنګه چي مږي له خپلو غارونو څخه ډېري لیري راغلي وې، نو ځانونه یې بیرته غارونو ته نه سوای رسولای، پیشي پر مږو ډېره سخته حمله وکړه، اکثره مږي یې ونیولې او یا یې ټپیاني کړې. په دې وخت کي دوې مږي چي ټپونه یې کوچني وه ځانونه غار ته ورسول، یوې مږي بلي ته وویل: پیشو تر هغو شیخه چي پر مږو نه وي پېښه.

یادونه:

دا متل په خوست، پکتیا او پکتیکا ولایتونو کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو څوک له نه وسه ځان ښه سړی بولي او بیا چي پر بدو کارونو وس پیدا کړي او له دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره سر ه چي ځان ته ښه سړی وايي بد کار ته لاس واچوي، نو خلک دا متل وايي.[1]

---

[1] دا کيسه مي د (۱۳۹۱ ش) کال د جدي د مياشتي پر لسمه نېټه په کابل کي له يوه ټکسي چلوونکي گل مير څخه اورېدلې ده. ښاغلی گل مير اصلا د خوست ولايت، تڼيو ولسوالۍ د حصارک د کلـي دی، خو اوس په کابل کي اوسېږي
(ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترکاڼي د بيزو کار نه دی

وايي چې يو ترکاڼ (نجار) په کلي کې دوکان درلود، دی به په هفته کې يو وار ځنګله ته ولاړ او هلته به يې ونې اره کړې او بيا به يې دوکان ته راوړې. يوه ورځ يې په ځنګله کې د يوې لويې ونې تنه اره کوله، څرنګه چې د ونې تنه لويه او لنده وه، نو ترکاڼ يې ډېر ستړی کړ، کار يې بس کړ او ګوښه د يوې ونې تر سيورې لاندې ويده سو.

په دې وخت کې يوه بيزو چې لوږه په ونه کې ناسته وه او د اره کولو ننداره يې کوله، کله چې ترکاڼ ويده سو، نو بيزو راکښته سوه او د ونې د تنې په اره کولو يې پيل وکړ. د بيزو پام نه و چې لکۍ يې د لرګي د کوندې په هغه چاوده کې لوېدلې ده چې نجار هلته فانه وهلې ده، په دې وخت کې يې پښه له فانې (آغاز) سره ولګېده چې ترکاڼ د اره سوې ځای په چاک کې ورکړې وه، له دې سره سم د کوندې دوې پلې سره ومښتې او د بيزو لکۍ کلکه پکښې بنده سوه.

بيزو چې هر څومره زورونه ووهل چې د لرګي له کوندې څخه خپله لکۍ راخلاصه کړي، خو وس يې و نه رسېد، هغه و چې له ناچاريه يې په چيغو پيل وکړ، په دې وخت کې ترکاڼ د بيزو په چيغو له خوبه راويښ سو او په منډه د بيزو خوا ته راغی، ګوري چې د بيزو لکۍ د لرګي په کونده کې ټينګه مښتې ده.

ترکاڼ بيزو ونيوله او په قفس کې يې واچوله، په دې وخت کې ترکاڼ د قفس څنګ ته کښېناست او په خندا يې بيزو ته وويل: ای بې عقلې بيزو ! ايا تا غوښتل چې ترکاڼي وکړې؟ ته بايد پوه سې چې ترکاڼي د بيزو کار نه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

دا متل تقریبا په ټولو پښتني سیمو کي ویل کېږي. کله چي د اهلیت او کاري کفایت خبره یاده سي یا یو څوک د یو کار اهلیت نه لري او کار خراب کړي، نو خلک دا متل وایي. [1]

[1] دا کیسه مي په (۱۳۷۵ ش) کال د جنوبي پښتونخوا د پنجپای یا محمد خیلو په کیمپ کي له اروانښاد قاري عبدالرزاق څخه اورېدلې ده. دی د کندهار ولایت، ارغنداب ولسوالۍ د لویي منارې د کلي اوسېدونکی و. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

توپ بې تره کي (۱) نه راگرځي

وایي چي کله انگرېزانو لومړی وار پر افغانستان تېری وکړ، نو د نورو ولایتونو په شان په غزني کي هم پښتنو بریدونه ورباندي وکړل، په دې جگړه کي ډېر انگرېزان مړه سول، لښکر یې تارونار سو او یوې او بلي خوا ته یې په تېښته پیل وکړ، خو یوې ټولۍ انگرېزانو ډېر سخت جنگ کاوه، پښتنو چي هر څه بریدونه ورباندي وکړل گټه یې نه کوله، د دې ټولۍ مخ ته یوه لوړه غونډۍ وه چي پر سر یې توپ ولاړ و، دا چي له پښتنو سره توپ نه و او یوازي یې په توره، ټوپک او ببلچې جگړه کوله، نو له توپ سره جنگ کول ډېر سخت کار و، تر څو چي به پښتنو ځوانانو تر انگرېزانو پوري ځانونه ور رسول، نو توپ به پرله پسې ډزي ورباندي وکړې او پښتانه به یې کنډ و کپر کړل.

په دې وخت کي پښتانه پوه سول چي تر څو مو د توپ غونډۍ نه وي نیولې، انگرېزان نه سو ماتولای، هغه و چي یوې ډلي ځوانانو د توپ پر غونډۍ ورمنډه کړل، توپچي چي کله ځوانان ولیدل چي د دوی خواته منډي وروهي، نو پر هغوی یې پرله پسې ډزي شروع کړې چي په ډزو کي ټول ځوانان ټپیان او یا ووژل سول.

[1] (تره کی) د غلجي پښتنو یوه مشهوره قبیله ده چي لویه برخه یې په غزني ولایت کي اوسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

توپچي فکر وکړ چي ټول پښتانه یې ووژل، بس زړه یې ډاډه سو او پام یې بلې خوا ته واړاوه. په دې ځوانانو کي یو تره کی ځوان هم و، دا ځوان که څه هم ټپي و، خو په ټپي ځان راپورته سو او ځان یې د توپ غونډۍ ته ور ورساوه، انګرېز توپچي یې تر غاړه ونیو او ویې واژه. کله چي نور انګرېزان پوه سول چي د توپ غونډۍ یې له لاسه ووته، نو په تېښته یې پیل وکړ.

کله چي پښتانه سره راټول سول، نو دا سوبه او بریالیتوب یې د تره کي ځوان د مېړاني او زړه ورتوب برکت وباله. کله چي انګرېزان دوهم وار افغانستان ته راغله نو د غزني پښتانه د خپل ځان د ساتني لپاره بیا سره راټول سول، د جرګې یوه سپین ږیري وویل چي په دې کار کي د تره کو ملګرتوب ضروري دی، ځکه چي توپ بې تره کي نه راګرځي.

یادونه:

دا متل په غزني ولایت کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو څوک د یو کار وړتیا او اهلیت ولري او یا یې یو کار پخوا په ښه ډول تر سره کړی وي او نوموړي شخص ته یو ځل بیا اړتیا پېښه سي او یا د یو کار لپاره یو شخص وړ او مناسب وګڼل سي، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مي په (۱۳۹۰ ش) کال د غوایي د میاشتي پر اتلسمه نېټه له ښاغلي ومان نیازي څخه اورېدلې ده. ښاغلی نیازی د غزني ولایت د اندړو ولسوالۍ د (شمشی) د کلي اوسېدونکی دی. نیازی صاحب وایي چي دا کیسه یې له ښاغلي جانان پهلوان څخه چي اوس په کوټه کي اوسېږي اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځان يې زړو جامو کي جوړ کړ

لکه په وران کلي کي باغ د گلو وينه

وايي چي يو سړی ډېر غريب و، اولاد يې نه درلود، بس يوازي دی او مېـرمن يـې سره اوسېدل، خو بيا هم په وچه ډوډۍ نه وه ماړه. سړی به سـهار غـره تـه ولاړ، بوټي به يې راوړل او بيا به يې په ښار کي خرڅ کړل، په کومه ورځ چي به بـاران و او يا به هوا ډېره سړه وه نو غره ته نه سوای تلای، هماغه و چي په هغه شپه به دی او مېرمن يې وږي ويده سول.

ددې سړي مېرمن ډېره ښايسته وه او پر ده هم دومره گرانه وه چي زړه يې ورسره ډوبېده. يوه ورځ يې مېرمني ورته وويل چي سړيه نن زموږ په کلي کي واده دی، که ستا اجازه وي زه به هم ورسم. غريب سړي ويل سمه ده ولاړه سه.

ښځه واده ته ولاړه، په واده کي يې وليده چي نورو ښځو نـوي او ښايســته کـالي اغوستي دي، خو ددې کالي زاړه او پينه پينه دي، د ښځو چي د دې زړو کالو تـه پام سو پر راټولي سوې او ملنډي يې په وهلې، وار په وار د ښځو ورته پـام کېـده، غريبي ښځي تر يو وخته څه و نه ويل، خو وروسته يې زړه تنگ سو او پـه چيغـو چيغو له واده څخه ووته.

د غريب سړي ښځه همداسي په ژړا کور ته راغله او د مېړه په غاړه کي ور ولوېده، ويل زموږ غريبي به تر کله وي؟ ډېري لوږي او تندي مي وگاللې څه مي و نه ويل، خو د کلي د ښځو سپکي خبري او ملنډي نه سمه زغملای، نن د واده ښځو په ما

(c) ketabton.com: The Digital Library

دومره ډرۍ او ملنډې ووهلې چې تر مرگه به مې هېرې نه سي، له شرمنده گيـه نه ځمکه چاودله او نه زه په ننوتلمه، ټولو ښځو نوي کالي اغوسـتي ول، خـو زمـا کالي نوي خو هلته پر بېرده بيخي څيري او پينه پينه ول، هر ډول چې کېـږي مـا ته به يوه جوړه نوي کالي رانيسې.

غريب سړي چې خپلي گراني مېرمني ته وکتل، نو زړه يې وربانـدي تـور کبـاب سو، خو هيڅ يې له وسه پوره نه وه، نه پيسې ورسره وې چې هغې ته نوي کـالي واخلي او نه يې د هغې اوښکو ته ځان ټينگولای سوای، تر خوله يــې يـو سـوړ آه وخوت او پر مخ يې اوښکي راماتي سوې. ښځې چې د مېړه اوښکو ته وکتـل، نـو ژړا يې په ستوني کي وچه سوه او خبري يې بس کړې.

په دې وخت کي سړي ته خپله مېرمن تر پخوا ډېره ښايسته و ايسېده، بله لار يې نه درلوده، همدا يوه لاره ورپاتـه وه چـي هغــې تـه پـه خپـل ښايسـت د زړه ډاډ ورکړي، لومړی يې خپلي او بيا يې د مېرمني اوښکي ورپاکي کړې، وروسـته يـې په ناز ورته وويل: اې زمـا گرانـي ! ښايسـته ښـځه چـي نـوي او ښايسـته کـالي واغوندي په کالو کي يې ښايست نه معلومېږي، ټولـو ښـځو يـو د بـل کـالو تـه ستر گي نيولي وې، ستا ځان ته پام دی کنه؟ ستا ښايست په ټول کلي کي نسته، ستا د ښايست اوازې په کلي کي خو څه کوې چې تر ډېر ليري ليري ځايه پوري تللي دي، ته په همدې زړو جامو کي ډېره ښه ابسې. په واده کـي د ښـځو کـالي ښايسته وه، خو ته خپله ښايسته وې، ته اصلا نه يې پوهېدلې، ښځو لـه کسـت او کينې څخه پر تا خندل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

ښځې بيا هم خبري نه کولې او همداسي په حيرانۍ يــې د مېــړه خبــرو تــه غــوږ نيولی و، سړي داسي فکر وکړ چي ښځه يې ورباندي پوه سوه چي دی هغــې تــه دروغ وايي، سترګي يې بلي خوا ته واړولې او له ځان سره يې دا لنډۍ زمزمه کړه:
ځان يې زړو جامو کي جوړ کړ - لکه په وران کلي کي باغ د ګلو وينه.

يادونه:
دا متل په خيبر پښتونخوا کي ويل کېږي. کله چي يو څوک له معنوي پلوه غني وي او يا له رنګه ښکلی وي، خو په جامه خوار او ډېر بېوزله وي او يا خلک يې پــه قدر چندان نه پوهېږي، نو خلک د نوموړي شخص د ډاډګيرني لپاره دا متل وايي. 1

[1] دا کيسه مي په (۱۳۷۶ش) کال د پېښور له مشهور طناز او ديني عــالم اروانښــاد (مولانــابجلي ګــر) څخه د يوې ثبت سوي فيتې له لاري اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوک چې زورور سي، نو عقل مرور سي

وايي چې يو تجارتي کاروان يوه ليري وطن ته روان و، له دې کاروان سره يو ډېر مشهور عالم او يوه سړی هم ملگری و. په لاره کي د کاروان مخه غلو ونيوله، د کاروان ساتونکي يې ووژل او کاروان يې لوټ کړ، غلو نه يوازي دا چې مالونه يې غلا کړل، بلکي کاروانيان يې هم ډېر سخت ووهل او پر دې سربېره يې خورا سپک هم کړل.
په دې وخت کي يوه سړي عالم ته وويل چې ستا قربان سم ته خو ډېر پوه سړی يې او ټول خلک دي پېژني، ته دې غلو ته يو څه نصيحت وکړه، مالونه خو يې راڅخه واخيستل اوس دي مونږ پر پرېږدي چې خپلو کورونو ته ولاړ سو. عالم ورته وويل چې تاسي يې وينئ چې هغوی غله دي، زه غلو ته څنگه نصيحت وکړم؟
خلکو ورته وويل چې تاسي خو ډېره ښه ژبه لرئ او خدای ډېره پوهه درکړې ده او غله هم انسانان دي او عقل لري، که ستاسي خبري واوري خامخا يې مني، که مالونه بيرته نه راکوي نو مونږ خو دي پرېږدي.
پوه سړي ورته وويل چې انسان هغه وخت انسان وي چې په ژوند کي له عقل څخه کار اخلي ، کله چې عقل ته شا کړي او د عقل پر ځای پر زور تکيه وکړي بيا نو انسان نه دی، سړی خو هغه چا ته نصيحت کوي چې د هغوی عقل کار کوي، اوس له دې غلو څخه عقل مررور دی، څوک چې زورور سي، نو عقل مرور سي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

یادونه:

دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو څوک د خپل واک او زور له امله عقل او منطق تر پښو لاندي کړي او د خلکو په څورولو پیل وکړي، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مي په (۱۳۶۵ ش) کال د جنوبي پښتونخوا پنجپای (محمد خېل) کیمپ کي لـه اروابښـاد مولوي عبدالحلیم صاحب څخه اورېدلې ده. نوموړی اصلا د کندهار ولایت، ژیړۍ ولسوالۍ د سنځري کلي اوسېدونکی و. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوک چې کوَر خوري، سر به هم خوري[1]

وايي چې په يوه دېره (کوټه) کې د توت لوړي ونې وې چې د انګورو په تاکونو (سپارتاک) پوښل سوي وې. د سپارتاک په سر کې لږ انګور پاته ول، ډېرو خلکو کوښښ کړی و چې دا انګور راوشکوي خو له وسه يې پوره نه ول.

د منې اخيري شپې وې او د ځمکې ټول انګور خلاص سوي ول. يوه زلمي غوښتل چې د توت ونې ته ور وخېژي او کور ياني انګور راوشکوي. په حجره کې ناستو خلکو ورته وويل چې هلکه مه کوه انګور ډېر لوړ دي، داسې نه وي چې راولوېږې او خدای مه کړه لاس، پښه او يا مغزی دې مات سي. هلک د خلکو خبره و نه منله او د انګورو لپاره د توت ونې ته وروخوت.

هلک کوښښ وکړ چې په لوړو څانګو کې د انګورو وږيو (ځونډيانو) ته ځان ورسوي او راو يې شکوي، په دې وخت کې د توت هغه نرۍ څانګه چې ده لاس ورپوري نيولی و ماته سوه او هلک له ونې څخه راولوېد، سر يې پر يوې ډبرې ولګېد او وروسته د همدې ټپونو له امله مړ سو. د جنازې پر مهال خلکو افسوس کاوه چې هلک ځوانيمرګ سو، يوه سپين ږيري چې هلک يې له دې کاره منع کاوه د کنايې او لغاز په ډول وويل: بس نو څوک چې کور خوري، سر به هم خوري.

---

[1] : د کونړ ولايت او خيبر پښتونخوا د ځينو سيمو خلک انګورو ته (کوَر) وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

یادونه:

دا متل په کونړ ولایت او خیبر پښتونخوا په ځینو سیمو کې ډېر ویل کېږي. کله چې یو ځوک ډېر (اورگډی) او (اور پړاندی) وي او په لوی لاس ځان په خطر کې اچوي او بیا سر بایلوي، نو خلک دا متل وایي. [1]

[1] دا کیسه ښاغلي ډاکټر فرید بزگر د (۱۳۸۹ ش) کال د لیندۍ د میاشتې پر اته ویشتمه نېټه په ایمیل کې رالېږلې ده. دی د کونړ ولایت، نرنگ ولسوالۍ د چارقلعه کلي اوسېدونکی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دود وي، هلته سود وي

وايي چې يو وخت د ژمي په موسم کې زابل ولايت ته يو مامور را تبديل سوی و. مامور غوښتل چې خپله کډه هم رابار کړي او په زابل ولايت کې واړوي. مامور د وظيفې په لومړۍ ورځ يوه ځايي سړي مېلمه کړ.
مامور کور ته په لار ه کې له ځايي سړي څخه د سيمې په اړه پوښتني ګروېږني پيل کړې، ويل دلته ژوند څنګه دی؟ که زه کور او ماشومان راولم دلته به ګوزاره وکولای سم کنه؟ ځايي سړی چې څومره پوهېده مامور ته يې د سيمې په باب معلومات ورکړل. کور ته چې ورسېدل، نو کوربه مېلمه د کور يوې خونې ته بوت چې نيمه برخه يې تاوخانه او نېمه پاته برخه يې د اوسېدو لپاره جوړه سوې وه، د خوني تيران او دېوالونه د اور بلولو له امله تک تور اوښتي ول.
مامور چې خوني ته وکتل نو نه يوازي دا چې په سيمه کې اوسېدل ورته ګران معلوم سوه، بلکې دې ته يې هم وارخطا سو چې دا يوه شپه به څنګه تېر بړي؟
څرنګه چې هوا ډېره سړه وه، نو د کور خاوند وغوښتل چې تاوخانه توده کړي چې مېلمه يخ و نه وهي. مېلمه چې د خوني تورو دېوالونو او خيرنو پردو ته وکتل نو تر دود يې يخني ښه وګڼله او د کور خاوند ته يې وويل چې يخني مي قبوله ده، خو دود نه سم زغملای.
د کور خاوند هم د مېلمه پالني له امله پر خپله خبره ټينګار و نه کړ او له اور بلولو تېر سو. يوه شيبه وروسته مېلمه د يخنۍ له امله رېږد واخيست، هر څه چې يې ځان ټينګ کړ بيا يې هم تر وس تېره سوه، د کور خاوند ته يې وويل چې ډېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساړه دي، دود خير دی اور بل کړه. د کور خاوند هم سمدلاسه اور بل کړ چي له دې سره سم خونه له دوده ډکه سوه. مېلمه تر يوه مهاله ځان دود ته ټينګ کړ، خو وروسته يې ډېر زړه تنګ سو او د کور خاوند ته يې وويل: دا خو ډېر بد دود دی، تاسي څنګه په دې ډول ژوند تېروئ؟ د کور خاوند ورته وويل: وروره موږ په همدې دود ژوندي پاته يو، هر چېري چي دود وي، هلته سود وي.

يادونه:

دا متل په زابل، غزني او نژدې سړو سيمو کي ډېر ويل کېږي. په کومه سيمه کي چي واوره اوري او هوا يې سړه وي نو اور بلول د ژوند چاري اسانه کوي او خلکو ته ګټه رسېږي، کله چي يو يخ وهلی سړی اور ته کښېني او تود سي، نو د اور ګټې او فايدې په دې متل سره بيانوي.[1]

[1] دا کيسه مي د(۱۳۸۹ ش) کال د ليندۍ د مياشتي پر دوه ويشتمه نېټه له ښاغلي هدايت الله فيضي څخه په تيليفون کي اورېدلې ده. دی د زابل ولايت د کلات ښار اوسېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي مېږونه وي، هلته کورونه وي

وايي چي يو کال خورا ډېره واوره واورېده، لاري او کوڅې بندي سوې، ډېر کورونه تر واورو لاندي سول، ډېرو خلکو ته د سر او مال تاوانونه ورسېدل. ژمی هـر ډول چي و تېر سو او پسرلی راغی، د پسرلي نهه ورځي هم تېري سـوې، خلـک ډاډه سول چي اوس به نو نوره واوره نه کېږي. د غزني ولايت په يوه ليري کلي کي يو سپين ږيری اوسېده. دی ډېر تجربه کار او له موسم سره ښه بلد و، ده لس ځوانان زامن درلودل او ښه يې روزلي ول چي دده له خبري هيڅ نه اوښتل.
سهار مهال و، سپين ږيري اسمان ته وکتل، اسمان تک شين و، يوه زوی تـه يــې وويل: زويه ولاړ سه د هاغه غونډۍ پر سر ودرېږه، شاوخوا وګوره چي پـر اســمان وريځ ښکارېږي که نه؟ زوی يې ولاړ او پر غونډۍ ودرېد، شا وخوا يې ځار وکـړ او بيرته راغی، پلار ته يې وويل چي بابا ډېر ليري يوه لوېشت سپينه ورځ ښکاري.
سپين ږيري زامنو ته وويل چي دا وريځ خطرناکه ده، زمـا تجربـه دا ده چــي نــن واوره کېږي او دا واوره به ډېره خطرناکه وي، نن کارونو ته مه ځئ او پر کور پاتــه سئ. بيا يې وويل چي په غوجل کي ولاړ غويی حلال کړئ چي پوخ يــې کـړو. د کور ټول لويان او کوچنيان يوې کوټې ته راولئ او کوټه ښه توده کړئ. نورو زامنو ته يې وويل چي تاسي د واوري پاکولو سامانونه تيار کړئ، پنډي جامې واغوندئ او ځانونه د واوري پاکولو ته چمتو کړئ.
زامنو يې هم د پلار خبره ومنله، هر څوک په خپل کار پسي روان سول. د کلــي خلکو وويل چي د سپين ږيري او د هغه د زامنو ماغزه خراب سوي دي، هسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېځايه له واوري ډار بېږي، په دې شنه اسمان او پسرلي کـي بـه واوره لـه کومـه سي؟ کليوال له خپلو کورونو را ووتل، هر څوک په خپل کار پسې ولاړل.
يوه لوېشت وريځ ورو ورو پسي ډېرېده او اخير يې د اسمان مخ پټ کړ، لږ شـيبه وروسته واوري په اورېدو پيل وکړ. هغه خلک چي په کورو کي پاتـه وه نـه يـې د واوري لپاره چمتووالی درلود او نه يې هم د سونګ لپاره بوټي او نور ضروري شيان درلودل. واوره ډېره چټکه او غټه غټه اورېده، هغه ځوانان چي له کلي څخه ليري تللي ول دا موقع يې پيدا نه کړه چي بيرته خپلو کورونو ته راسي.
په لږ وخت کي واوري کوڅې او لاري بندي کړې، واوره وار په وار پســي ډېرېـده، داسي وخت هم راغی چي واوره د کورونو تر دروازو پورته سـوه، د ســپين ږيــري زامنو به په نوبت سره له بامو څخه واوره پاکوله، کله چي به ستړي سول او يـا بـه يې ساړه وسول، نو هغې کوټې ته به راغله چي ديګ پکښــي بانـدي و. لـه ديـګ څخه به يې غوښه را وايسته او وبه يې خوړه، په همدې ډول بـه يـوې ډلـي واوره پاکوله او بلي ډلي به ځانونه تودول.
د سپين ږيري زامنو ته ګرانه وه چي له نورو خلکو سره د واوري پـه پـاکولو کـي مرسته وکړي او يا د هغوی له حاله خبر سي، دوی ايله دومره وکړل چي د خپـل کور واوره پاکه کړي. ماښام مهال واوره ودرېده، خو بيا هم پـه کلـي کـي چوپـه چوپتيا وه، ان دا چي د سپو غپاوي هم نه اورېدل کېدې.
د سپين ږيري زامنو د کلي د لارو او کوڅو په خلاصولو پيل وکـړ. کـوڅې پـاکي سوې، خو هيڅ يو کليوال کوڅې ته را و نه وت، په کورونو کـي هـم د چـا غـږ نـه اورېدل کېده، بس يوازي په هوا کي کارګان ګرځېدل او کاغ کاغ يې کاوه. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، ګل وطنه

سپین ږیري زامنو د ګاونډي د کور له دروازې څخه واوره پاکه کړه، یوه زوی یې ناره کړه: راووځئ دا دی کوڅه خلاصه سوه، خو چا ځواب ور نه کړ، ځوان د ګاونډي کور ته ور ننوت، ګوري چې د ګاونډي ټوله کورنۍ مړه سوې ده، وروسته معلومه سوه چې د کلي ټول خلک مړه سوي دي، پر چا خوني رانږېدلي او څوک له یخنۍ څخه مړه سوي دي، په نیمه ورځ کي د ټول کلي خوله پټه سوه، بس یوازي د سپین ږیري کورنۍ ژوندۍ پاته سوه.

کله چې هوا توده او واوري ویلي سوې، نو لاري هم خلاصي سوې، د نورو کلیو خلک راغلل چې ددې کلي احوال واخلي، ګوري چې له یوه کور پرته نور ټول کلیوال واوري وژلي دي. په یوه ورځ کي ټول کلی هدیره سو، ددې پېښې اوازه تر لیرو لیرو سیمو پوري ولاړه، دا پېښه په کیسو او نکلونو کي ورګډه سوه، اناګانو او نیکه ګانو د خپلو لمسیانو تر غوږو هم ور ورسوله.

د سپین ږیري زامنو لیږې رابډوهل، کارونه یې وکړل، وروسته یې ودونه وکړل، ټولو ځانونو ته جلا جلا کورونه جوړ کړل، زامن او لوڼې یې پیدا سوې، هغوی هم ځوانان او ودونه یې وکړل. ورو ورو کلی بیرته اباد او د پخوا په شان پراخ سو، خان او حجره، ملا او جومات یې پیدا کړل. دا کلی (نوی کلی) وبلل سو چې د سپین ږیرو د زامنو برکت و، د سپین ږیرو زامنو هم ځانونه له مرګه وساتل او هم یې خپل کلی د پخوا په شان اباد کړ، اوس کلی اباد او له خلکو پخوانۍ غمجنه کیسه هېره وه، خو ځیني پخوانۍ کنډوالې لا اوس هم پاته وې او لکه زړه انا خپلو لمسیانو ته به یې ددې غمجنې پېښې کیسه وریادوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

يوه ورځ يو مسافر پر لاره تېرېده، ده هم په ماشومتوب کي له خپلي انا اورېدلي وه چي ددې کلي ټول خلک واوري وژلي دي، کله چي کلي ته راغی، نو گوري چي کلی سمسور او اباد دی، له حيرانيه يې گوته په غاښ ونيوله، د کلي له يوه سړي څخه يې وپوښتل: اې وروره ! ما اورېدلي وه چي ددې کلي ټول خلک واوري ووژل، خو اوس چي زه گورم ټول کلی اباد دی. سړي د خپل سپين ږيري نيکه د تدبير او د هغه د لسو مېړنيو زامنو کيسه ورته وکړه. په دې وخت کي مسافر وويل: چي مېړونه وي، هلته کورونه وي.

يادونه:

دا متل په کندهار او غزني ولايتونو کي ډېر ويل کېږي. کله چي ځوانان يو کار په ډېره مېړانه تر سره کړي او يو څوک د خپلو زامنو، تربرونو او خپلوانو په مټ يو کار په برياليتوب سره پای ته ورسوي، نو خلک د ځوانانو د هڅوني او ستايني لپاره دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي په کوچنيوالي کي له خپل پلار څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې بد ګرځي، بد به پرځي

وايي چې يو سوداګر په بازار کې پر يو چوک ودرېد او په لوړ اواز يې ناره کړه: يو مزدور مې په کار دی، د يوې ورځې کار دی، خو د يوې مياشتې مزدوري ورکوم. خلکو چې دا خبره واورېده نو ورته رامنډې يې کړې، سوداګر هم د ګړندي په نوم يو ځوان پکښې خوښ کړ او له ځان سره يې بوت.

سوداګر ګړندي ته ښه غوړه ډوډۍ ورکوله او ښه يې نازاوه. يوه مياشت وروسته يې ورته وويل چې ګړنديه اوس به نو هوسا سوی يې، راځه چې اوس نو کار ته ولاړ سو. سوداګر او ګړندی پر اسانو سپاره سول، دوه خالي جوالونه يې هم له ځان سره واخيستل او د يوه دښت پر خوا روان سول.

ګړندي او سوداګر تر غرمې مزل وکړ، تر څو دښتونو او غرونو تېر سول چې اخير يوې تنګې درې ته ورسېدل. اسان يې يو ځای ودرول او جوالونه يې راواخيستل، يو څو ګامه چې ولاړل، نو يو غار په مخه ورغی چې د دباندې له خوا تياره ښکارېده، خو کله چې دوی ورننوتل نو وروسته په غار کې سوکه سوکه رڼا ښکاره سوه. سوداګر په غار کې يوه څا ته ودرېد چې ډېر ژور و او پای يې هيڅ نه معلومېده. سوداګر د ګړندي په ملا کې يو پړی کلک وتاړه او ورته ويې ويل: په دې څا (کوهي) کې سره زر او قيمتي غمي پراته دي، کله چې د څا پای ته ورسېدې، نو زه به سلواغه در کښته کړم، ته به يې ډکوې او زه به يې راپورته کوم، کله چې جوالونه ډک سول، تا به راپور ته کړم او له خيره سره کور ته به ځو، ګړندي هم دا خبره ورسره ومنله او څا ته ورکښته سو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګړندي سلواغې له قیمتي غمیو ورډکولې او سوداګر به راپورته کولې او په جوالونو کې به یې اچولې، کله چې جوالونه ډک سول، نو سوداګر وویل چې ګړندیه اوس نو پړی په ملا پوري کلک وتړه چې راپورته دي کړم. ګړندي هم پړی په ملا کي ټینګ وتاړه او سوداګر ته یې وویل چې دا دی ځان مي وتاړه. سودا ګر چي ګړندی د ښا تر نیمایي پوري راپورته کړ، نو پړی یې په چاړه پرې کړ چي له دې سره سم سلواغه د ښا په پای کي ولوېده.

ګړندی تر یوه وخته بې سده و، کله چي په سد کي سو، نو ټول بدن یې درد کاوه، په تېره بیا هډوکو یې داسي درد کاوه لکه په تبر چي دي وهلی وي. هر څه نارې چي یې وکړې چا نه اورېدې. کله چي یې په ښا کي یوې او بلې خوا ته حرکت وکړ، نو ګوري چي دا ښا نه، بلکي تر ځمکه لاندي یو لوی غار دی چي یوې او بلې خوا ته تللی دی، شا وخوا د انسانانو دسر کوپړې او نور هډوکي پراته دي. له وېرې یې د بدن وېښتان جګ جګ ودرېدل او سخت وارخطا سو، داسي ورته ښکاره سوه لکه خپل مرګ چي په سترګوویني، خو بیا یې هم زړه راغونډ کړ او د خلاصون په لټه کي سو. هري خوا ته چي به ولاړ، نو د وتو لاره نه ورمعلومېده.

یوه ورځ او شپه یې په لوږه، تنده او سرګردانۍ تېره کړه، یو وخت ګوري چي څنګ ته یې یو شی ودرېده، کله چي یې ښه ورته وکتل، نو ګوري چي یوه ګیدړه پر یوه شي بوی کاږي. فکر یې وکړ چي دا غار خامخا یوې خوا ته د وتو لار لري، ګیدړي ته یې ورحمله کړه او ټینګه یې ونیوله، ګیدړي چي هر څومره زورونه ووهل ځان یې له ګړندي څخه نه سوای خلاصولای. ګړندي هغه پړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې یو سر يې دده په ملا کې تړل سوی و، بل سر يې د ګيدړې په ملا پوري کلک وتاړه او ګيدړه يې خوشې کړه.

ګيدړه چې ډېره وارخطا وه په منډو يې پيل وکړ، ګيدړه چې هري خوا ته ځي نو ګړندی هم ور پسې ځي. په همدې ډول ځي، ځي، ځي چې يو وخت رڼا معلومه سوه. رڼا ورو ورو پسې ډېرېده، یو وخت ګوري چې ګيدړه د ځمکې سر ته راووته. ګوري چې ډېري ښکلي درې او جګ جګ غرونه دي، بيخي يو بل ځای دی. ګړندي ګيدړه خوشې کړه او راروان سو. پوره يوه ورځ يې مزل وکړ چې ايله بيله يوې لارې ته را ووت او له هغه ځايه خپل کور ته ولاړ.

يوه ورځ يې په زړه کې راوګرځېده چې راسه ته هم هغه ځا ته ورسه او قيمتي غمي راوکاږه، خو کله چې هغه دښت ته ولاړ، نو لار ځني ورکه سوه، هر څومره چې وګرځېده هغه ځا يې پيدا نه کړ، هغه و چې بيرته ستړی ستومانه کور ته راغی. بيا يې په زړه کې وروګرځېده چې بايد سوداګر پيدا کړم، کېدای سي چې سوداګر بيا هغه چوک ته په مزدورانو پسې راسي. ځان يې په پټو کې ټينګ و نغښت او پر هغه چوک ودرېد.

يوه ورځ يې تېره کړه، خو سوداګر رانغی، بله ورځ هم رانغی، خو دريمه ورځ ګوري چې هماغه سوداګر بيا چوک ته راغی. تر څو چې سوداګر ناره کوله، ګړندی ورنژدې سو ويل ما مزدورۍ ته درسره بوزه. د سوداګر زړه ته نه لوېده چې ګړندی دې ژوندی پاته سوی وي، ځکه چې سوداګر ډېر مزدوران ځا ته ور اچولي ول او تر اوسه پوري يې يو هم ژوندی نه و راختلی. سوداګر په پخوانيو شرطونو ګړندی له ځان روان کړ او خپل کور ته يې بوت، ګړندي ويل داسي نه وي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ومي پېژني ، هغه و چې دا ځل يې سوداګر ته خپل نوم او د کور پته غلطه وروښووله، بيخي يو داسي نوم يې ورونښود چې د سوداګر په وطن کي نه و، دغه ډول يې خپل اصلي وطن هم ور ونه ښود،بيخي يو ليري وطن يې ورياد کړ.

سوداګر يوه مياشت وروسته ګړندي ته وويل چې ځوانه ځان تيار کړه. بيا يې دوه اسان له ځان سره بوتلل او هماغه ښا ته ولاړل. سوداګر وويل چې ښا ته ورکښته سه او قيمتي غمي راپور ته کړه. ګړندي چې ښا ته وکتل نو سوداګر ته يې وويل: اوهو په دې ښا کي خومره توره تياره ده، زما سترګي تورېږي، زه نه سم ورکښته کېدلای. سوداګر چې هر څومره ورته وويل چې زه درسره يم هيڅ نه کېږي، خو ګړندي نه ورسره منله ويل زه وېرېږم، ته يو ځل ورکښته سه چې زه دي ووينم، بيا به وروسته زه ورکښته سم. اخير سوداګر مجبوره سو په ملا کي يې پړی وتاړه او ګړندي ښا ته وروځړاوه.

کله چې سوداګر يوه سلواغه قيمتي ډبري راپورته کړې، نو سوداګر وويل چې اوس نو ما درپورته کړه او ته راکښته سه. ګړندي وويل چې نه زه وېرېږم، ته هسي هم ورلوېدلی يې، ژر ژر يو څو سلواغې راډکي کړه چې ځو له خيره. سوداګر چې اوس کښېوتلی و او بله چاره يې هم نه درلوده سلواغې يې له غميو ډکولې او ګړندي به راپورته کولې، کله چې جوالونه ډک سول، نو ګړندي سوداګر ته وويل چې اوس نو پړی په ملا کي ټينګ وتړه چې راپورته دي کړم.

سوداګر هم خوشاله سو، پړی يې په ملا پوري کلک وتاړه او ګړندي ته يې وويل چې درپورته مي کړه. ګړندي چې سوداګر د ښا خولې ته رانژدې کړ، نو ورته ويې ويل چې زه هماغه ګړندی يم چې تا په دې ښا کي اچولی وم، اوس نو ستا د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرگ وار دی، له دې سره سم يې پړی په چاړه پرې کړ او سوداګر د ځا په پای کې وغورځېد.

ګړندي د غميو جوالونه پر اسانو را بار کړل او خپل کور ته يې راوړل، تر يو څو مياشتو پورې يې چا ته حال نه وايه، کله نا کله به پټ د سوداګر کور ته ورته او شاو خوا به يې له خلکو څخه دسوداګر پوښتنه کوله، خو خلکو به ورته ويل چې سوداګر ورک دی. کله چې ګړندی ښه ډاډه سو چې نور نو سوداګر ژوندی نه دی خپلو خپلوانو او انډيوالانو ته يې ټوله کيسه وکړه، خلکو چې د ظالم سوداګر کيسه واورېده نو يوه وويل : چې بد ګرځي بد به پرځي.

يادونه:

دا متل په ډېرو پښتني سيمو کې ويل کېږي. کله چې يو څوک په يوه بده لاره کې روان وي او په هماغه بده لار کې تاوان ووينې او يا مړ سي، نو خلک د بد شخص سره د کرکې څرګندولو په خاطر دا متل وايي.[1]

---

[1] دا کيسه مې په کوچنيوالي کې له خپل پلار څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې جنگ سوړ سو، میری تود سو[1]

وایي میری یو ځوان هلک و چې غره ته په لرګو راټولولو پسې ولاړ، کله چې میری په غره کې و، نو په کلي کې یې د پلار له یوه کلیوال سره جنګ سو، جنګ ډېر دوام و نه کړ او ډېر ژر د کلیوالو په منځګړیتوب پای ته ورسېد. په دې وخت کې یو بل کلیوال هم د لرګو راټولولو لپاره غره ته ولاړ چې په لاره کې میری په مخه ورغی. میري ورته وویل چې په کلي کې څه حال و؟ کلیوال وویل چې خیروخیریت و، خو پلار دې له فلاني سره د ځمکې پر سر لږ جنجال وکړ، هغه هم د خدای فضل دی د کلیوالو په منځګړتوب ارام سو.

میری چې په دې کیسه خبر سو نو په منډه یې ځان کلي ته ورساوه، هغه سړی یې پیدا کړ چې دده له پلار سر یې لانجه کړې وه، بس تبر یې ورسره سم کړ او پر سر یې په تبر وواهه چې هغه بېچاره ځای پر ځای مړ سو. کلیوال چې راغلل ګوري چې میري سړی وژلی دی. د کلي ملک وویل چې وا میریه ولې دې سړی مړ کړ؟ میري ورته وویل چې زما له پلار سره یې جنګ کړی و، ځکه مې مړ کړ. د کلي ملک نورو کلیوالو ته مخ ور واړاوه او ورته ویې ویل: چې جنګ سوړ سو، میری تود سو.

[1] : دا متل دوې نورې کیسې هم لري چې یوه یې ښاغلي علم ګل سحر په خپل کتاب (خبره له خبرې پیدا کېږي) کې را اخیستې او بله کیسه یې ښاغلي موسی خان شـینواري پـه خپـل کتاب (د متلونو کیسې) کې خوندي کړې ده، خو زما کیسه د مکان، زمان او پېښې له پلوه له دې دواړو کیسو سره توپیر لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

دا متل تقریبا په ټولو پښتني سیمو کي ویل کېږي. کله چي یو څوک یو کـار تـه ناوخته لاس وراچوي یا د تېري پېښي په اړه ناوخته بحث کوي یا عکـس العمـل ښيي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کیسه په (۱۳۸۹ ش) کال د لیندۍ د میاشتي پر اته ویشتمه نېټه ښاغلي ډاکټـر فریـد بزګـر پـه ایمیل کي را استولې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې يې وخورې په درويزه[1]

هېره به يې نه کړې مزه

وايي چې يو سړی ډېر غريب و، له غره څخه به يې بوټي راوړل او په بازار کې به يې خرڅول، ښځې به يې هم د خلکو په کورونو کې په مزدورۍ کالي پرېول او په همدې يې خپله گوزاره کوله. يو څه وخت وروسته ښځه بېوزلې تنگه کړه او نور يې تر وس تېره سوه، سړي ته يې وويل چې بس ده ډېري خوارۍ مې وگاللې، زه نور کار نه سم کولای. سړي چې هر څومره زارۍ ورته وکړې چې که ته کار و نه کړې يوازي د بوټو په پيسو زموږ گوزاره نه کېږي، ښځې يې بيا هم خبره ونه منله، ويل زه نور کار نه سم کولای.

سړي چې بله چاره نه درلوده ښځې ته يې وويل چې سمه ده کار مه کوه، زه به خپل کار کوم او په همدې پيسو به گوزاره کوو، ښځې ورته وويل چې نه په دې ډول گوزاره نه کېږي، يو بل کار پيدا کړه. غريب سړی چې هر څومره په کار پسي وگرځېد بل کار يې پيدا نه کړ، اخير ناچاره سو او بيرته يې له غره څخه بوټي راوړل پيل کړل.

ښځې يې ورته وويل چې که بل هيڅ کار نه وي، نو سوال خو کولای سې، سوالگران هره ورځ ډېري پيسې پيدا کوي او ښه ژوند لري. سړي چې هر څومره

[1] : درويزه: سوال ، گدايي، فقر، لاس نيول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته وويل چې سوال کول بد کار دی، خو ښځې يې نه ورسره منله، ويل خير دی يو څو ورځې به شرمېږې، خو وروسته به عادت سې، که يو ځل دې د سوال او دروېزې د ډوډۍ خوند وليد بيا به دې دا خوند هيڅکله هېر نه سي.

سړي بيا هم دې کار ته غاړه نه ايښووله، ويل نه زه خپله خواري کوم. کله چې ښځه پوه سوه چې مېړه يې خبره نه مني، نو له مېړه سره يې په جنجالو او جنگونو پيل وکړ، داسې ورځ به نه وه چې د دوی په کور کې به جنگ او جگړې نه وې، اخير خپل کور خو څه کوې چې گاونډيان هم ځني په تکليف سول.

سړي چې به هر څومره گوزاره کوله ښځې يې بيا هم اوبه خړولې، اخير سړی مرور سو او اکثره وخت به د خپلوانو کره اوسېده. ښځه چې په کور کې يواځې سوه، نو په کوڅه او کلي کې يې له ښځو سره جنگونه شروع کړل، خلک ډېر ځني تنگ سول، راغلل او د ښځې مېړه ته يې شکايت وکړ. سړي چې د کليوالو شکايتونه واورېدل، نو خپل خپلوان او دوستان يې راټول کړل او ورته ويې ويل چې زه دا ښځه طلاقوم. خپلوانو يې ورته وويل چې ته ودرېږه مور به يو وار نصيحت ورته وکړو، که بيا هم سمه نه سوه طلاقه به يې کړې. سړي ويل سمه ده.

د سړي خپلوانو ښځې ته وويل چې نور له خلکو سره جنجال مه کوه، مور ټول په تا شرمېږو، که نه سمېږې نو مېړه دې طلاقوي. ښځې چې د طلاق خبره واورېده، نو لږ ارامه سوه، يو څه وخت يې سم ژوند کاوه، خو وروسته يې بيا د پخوا په شان جنجالونه شروع کړل، مېړه يې ورته وويل چې تا خو زما سره وعده کړې وه چې بيا به شر او شور نه کوې، بيا دې ولې جنگونه شروع کړل؟ زړه دې راخوړين کړ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

نور نو صبر نه سم کولای، اوس دي نو خامخا طلاقوم. ښځه وېرې واخیسته چې مېړه یې رښتیا طلاقوي، ویل داسي نه وي د شپې تېر ځای مي ودر بږي، په کلي کي مي هم خلک د ژبوري ښځي په نوم پېژني، خدای خبر چي بل مېړه به پیدا کړم. هغه و چي له ځان سره یې یو چم جوړ کړ، له مېړه سره یې غوړه مالۍ شروع کړې او بخښنه یې ځني وغوښته، ویل زه دا منم چي په خپله خوله مي ټول خلک د ځان دښمنان کړي دي، خو څه وکړم اوس مي عادت سوی دی. ما څو واره کوښښ کړی دی چي دا عادت پر بږدم خو نه پاتېږي. ما داسي اورېدلي دي چي که څوک یوه میاشت د سوال ډوډۍ وخوري نو هر ډول بد عادت ځني پاتېږي.

سړی چي اوس نو تر پزي راغلی و هر کار ته یې غاړه ایښووله. ښځي ته یې وویل چي که څه هم دا د بې غیرتو خلکو کار دی او ډېر شرمېږم، خو ستا لپاره دا کار هم کوم. هغه و چي له غره څخه بوټي راوړل او خپل د عزت کار یې پرېښود او په سوال او دروېزه یې شروع وکړه، سهار تر ماښامه به یې په بازار کي سوال کاوه او په هغه پیسو به یې د کور گوزاره کوله.

یوه میاشت پر له پسې یې د سوال په ډوډۍ گوزاره وکړه. ښځي یې یو څه وخت سم ژوند کاوه، خو وروسته یې بیرته هماغه پخوانۍ نخرې شروع کړې. سړي ورته وویل چي واښځي د خدای پار ته وگوره ! د سوال ډوډۍ خو مي هم دربادي وخوړه اوس ولي جنجال کوې؟ ښځي په خندا ورته وویل چي پر دواړو سترگو، زه به جنجال پر بږدم او ته سوال پر بږده. سړی چي اوس په سوال او مفته ډوډۍ روږد سوی و، زړه یې نه غوښتل چي سوال پر بږدي. ښځي ته یې وویل

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې خیر دی زه به خپل سوال کوم او تا به ساتم، خو تـه لـږ سـمه گـوزاره کـوه. ښځې ورته وویل چې پخوا خو سوال کول یو ضرورت و، اوس خو دا دی ما درتـه وویل چې سمه گوزاره درسره کوم، که مې بیا بده گوزاره وکړه هر ډول سزا چــې راکوې زه یې منم. اول تا ماته نصیحتونه کول چې په کور او کلـي کـې مـې مـه شرموه، ټول خپلوان او سیالان راباندې خاندي، اوس چې ته په ځوانه ځـوانۍ او روغ صورت سوال کوې پر موږ خلک نه خاندي؟ ته په ځان نـه پـوهېږې، پـر مـا دومره خلک نه خاندي لکه پر تا چې خاندي، مـا تـه هـره ورځ ښـځې پیغورونـه راکوي، وايي مېړه یې ځوان او په صورت روغ رمټ دی، خو بې غیرتـه سـړی دی کار نه سي کولای او سوال کوي.

لنډه دا چې ښځې له جنجاله او سړي له سواله لاس نه اخیست او هر یو پر خپلـه خبره ولاړ و. اخیر ښځې ورته وویل چې زه په یوه شرط ستا خبره مـنم چـې تـه سوال پرېږدې او د پخوا په شان خپله خواري او مزدوري وکړې. سړي ورته وویل چې ستا خوښه ده، جنجال پرېږدې که نه ، خو زه سوال کول نه پرېـږدم. ښـځې چې له خدایه دغه ورځ غوښته ډېره خوشاله سوه او په خندا یې وویل: چـې یـې وخورې په دروېزه، هېره به یې نه کړې مزه.

یادونه:

دا متل په ډېرو پښتني سیمو کې ویل کېږي. کله چې یو څوک په یو ناوړه عمـل روږد وي، په تېره بیا دا چې یو څوک په مړو سترگو ډوډۍ پیدا کوي یـا د روزۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، ګل وطنه

ګټلو په لاره کي زحمت نه ګالي او له دې عادت څخه نه اوړي، نو خلک لـه دې عمل سره د کرکي څرګندولو په خاطر دا متل وايي.[1]

[1] دا کیسه مي په (۱۳۷۰ ش) کال د کب د میاشتي پر لسمه نېټه د جنوبي پښتونخوا په سرانانو نومي سيمه کي له ښاغلي محمد یونس څخه اورېدلي ده. دی د هلمند ولایت د ناوې ولسوالۍ اوسېدونکی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چورت يې واهه، خورجين يې بايلود

وايي چي يو سوداګر له خپل نوکر سره يو ليري ځای ته په سفر روان و، له دوی سره يو آس او يو له سروزرو ډک خورجين و. په لاره کي يې آس ناروغه سو، وار په وار يې ناروغي پسي ډېرېده چي وروسته مړ سو، تر دې وروسته سوداګر او نوکر پر پښو روان سول. يو څه مزل چي يې وکړ، نو ډېر ستړي سول، په دښت کي يې يو ځای واړول چي شپه تېره کړي.

په دې وخت کي يو بل مسافر هم پر لاره تېرېده، کله چي يې سوداګر او نوکر وليدل نو ورته ويې ويل: دا سيمه ډېر خطرناک غله لري، پر ځان پام کوئ چي و مو نه شکوي. سوداګر چي دا خبره واورېده، نو سخت وارخطا سو، نوکر ورته وويل چي باداره ته غم مه کوه، بېغمه ويده سه، زه به پيره کوم. سوداګر هم ورسره ومنل او ويده سو. يوه سترګه خوب چي يې وکړ، نو بيرته راويښ سو، کله چي يې نوکر وليد چي ويښ دی نو زړه يې پوړه (ډاډه) سو او بيرته ويده سو.

شپه ښه پخه وه چي سوداګر بيا سترګي راروښي کړې، ګوري چي نوکر ويښ دی، خو په درنو سوچونو کي ډوب دی، سوداګر وويل: وا هلکه څه چورت وهې؟ نوکر وويل چي دې خبري ته چورت وړی يم چي خدای پاک دا دومره لوی اسمان څنګه بې ستني درولی دی؟ سوداګر په درد وويل: بېعقله سوچونه پرېږده خپله پيره کوه. له دې خبري سره سم سوداګر بيا ويده سو.

يوه شيبه وروسته چي راکښېناست، نو ګوري چي نوکر بيا هغسي چورتونه وهي، سوداګر بيا په درد وويل: وا هلکه تاته وايم ! بيا څه چورتونه وهې؟ نوکر وويل

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي په دې اړه سوچ کوم چي خدای پاک دا دومره خلکو ته څنګه روزي ور رسوي؟ سوداګر په درد وویل: وا د خدای اسکېرلې ما نه درته وویل چي خپله پیره کوه؟ له دې سره سم سوداګر بیا پرېوت او دا وار ښه په درنو ویده سو.
سپېدې لا نه وې چاودلي چي سوداګر راویښ سو، ګوري چي نوکر بیا هم په چورتونو کي ډوب دی. بیا یې په درد وویل: اې بدبخته بیا څه چورتونه وهې؟
نوکر وویل: خورجین غلو وړی دی، بله یې لا دا چي زما او ستا څپلۍ یې هم وړي دي، اوس دې خبري ته چورت وړی یم چي له دې ځایه به په لڅو پښو څنګه ځو؟
سوداګر چي د خورجین د غلا کېدو خبره واورېده، نو چیغي او نارې یې جوړي کړې، خو هیڅ یې له لاسه نه کېده، هغه و چي تش لاس کور ته راغی، ټوله شتمني یې د سروزو خورجین و چي غلو یووړ، یو څه پیسې چي یې په کور کي درلودې هغه هم یو څه وخت وروسته خلاصي سوې.
اوس نو سوداګر سوداګر نه و، داسي غریب سو چي د اولاد ډوډۍ به یې په خوارۍ پیدا کوله. کله چي به چا پوښتنه ځني وکړه چي ته خو یو وخت ډېر شتمن سړی وې، څنګه داسي غریب سوې؟ ده به یو سوړ اسوېلی وکیښ او ورته وبه یې ویل: زه د خپل نوکر له لاسه بدمرغه سوم، دی دي خدای خوار کړي، چورت یې واهه خورجین یې بایلود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: دا متل په کندهار کي ویل کېږي. کله چي يو ثوک د کار وخت په چورت وهلو او خيال پلوونو تېروي او په دې ډول د کار وخت ځني تېر سي او يا له دې امله تاوان ور ورسېږي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي په کوچنيوالي کي د کندهار ولايت، ارغنداب ولسوالۍ د ناگان کلي له عبدالکريم نـومي بزگر څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ښنگه سوال هغسې ځواب

يو سوالگر کلي ته راغی او د يوه کور دروازه يې وروټکوله، د کور خاوند د کور له بالاخانې ښخه سر راو ايست، ويل څه وايې؟ سوالگر ورته وويل چې ته يو وار دلته راسه چې يو ډېر ضروري کار درسره لرم، کله چې د کور خاوند راغی، نو سوالگر ورته وويل چې خير راکړه.
د کور خاوند ته درد ورغی، ويل دا خبره خو دي هلته هم راته کولای سوای، تر دې ځايه دي ولي را خوار کړم، خير اوس راځه چې بالاخانې ته ولاړ سو، د کور خاوند دمخه او سوالگر ورپسې سو، کله چې بالاخانې ته ورسېدل نو د کور خاوند ورته وويل چې خدای دي يې درکړي. سوالگر ورته وويل چې د کور په دروازه کي به دي راته ويلي وای چې خدای دي وزله وکړه، دا دومره زحمت دي ولي راکړ؟ د کور خاوند ورته وويل چې تا به هم هلته راته ويلي وای چې خير غواړم، بس چې ښنگه سوال هغسې ځواب.
يادونه: دا متل په کندهار او غزني کي ډېر ويل کېږي. کله چې د يو کار په مقابل کي يو مناسب عکس العمل وښوول سي او يا يو بد سړي ته په خبرو او منطقو غاښ ماتوونکی ځواب ورکړل سي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي په (۱۳۶۷ش) شمسي کال له ارواښاد جنرال محمد اکرم خاکرېزوال ښخه اورېدلې ده. ارواښاد خاکرېزوال د کندهار ولايت د خاکرېز والسوالۍ اوسېدونکی و چې د طالبانو تر واکمنۍ وروسته د کابل د امنيې قوماندان او په کندهار کي په يوه چاودنه کي ووژل سو. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلک له سقاویانو وېرېږي،

کونډه له خپلو لمسیانو وېرېږي

د یوه سړي نوم حبیب الله و، خو خلکو به (سقاو) یا د سقاو زوی باله. ده یوه لویه ډله جوړه کړه او د افغانستان د هغه وخت پاچا غازي امان الله خان ته پور ته سو، تر څو جگړو وروسته یې پاچهي ونیوله، خلکو دده پاچهي نه منله خو حکومت غوښتل چي په زور خلک د ځان تابع کړي، په دې ډول د افغانستان په ډېرو ولایتونو کي د خلکو او حکومت تر منځ جنگونه پیل سول.

خلکو حکومت او د حکومت ملگرو ته سقاویان ویل. د سقاویانو یو لوی لښکر له کابل څخه مخ پر کندهار روان سو. په غزني او زابل کي خلکو سخت جنگونه ورسره وکړل، خو د سقاویانو لښکر لوی و او تر کندهاره پوري راور سېد. په کندهار کي د معروف ولسوالۍ د هوتکو په سیمه کي سخت جنگ ونښت. په دې وخت کي اوازه سوه چي سقاویان چي هره سیمه ونیسي، نو خلک وژني او کورونه یې لوټوي.

د چور او لوټمارۍ اوازې هري خوا ته خپرې سوې، خلک سخت وارخطا او هري خوا ته په منډو سول، چا لیري سیمو ته کډې بار کړې او چا بیا خپل قیمتي شیان تر خاورو لاندي پټ کړل. په دې وخت کي د کندهار ولایت، ارغسان ولسوالۍ د سپیني گاري په کلي کي یوه بېوزله کونډه اوسېده چي یوازي یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

يومنگى د غوا غوړي درلوده. کله چي يې د چور او چپاول اوازه واورېده، نو د غوړو منگى يې په تخرگ کي ونيو او له کلي څخه ووته. په دې وخت کي د کونډي کوچني لمسي چي خپله انا وليده، نو پټ ورپسې سو، کونډي د غوړو منگى د يوې غونډۍ په لمن کي تر خاورو لاندي پټ کړ او دا بيرته کور ته راغله.

يو ساعت وروسته د کونډي لمسى وږى سو، انا ته يې وويل چي زه وږى يم، ماته ډوډۍ راغوړه کړه، کونډي ورته وويل چي غوړي په کور کي نسته. د کونډي لمسي هم سمدلاسه له دسترخوان څخه يوه وچه ډوډۍ راواخيسته او له کور څخه ووت. کونډه هم سمدلاسه پسې راووته او د هغه په څار روانه سوه. د کونډي لمسى سيده د هغي غونډۍ لمني ته ورغى چي انا يې د غوړو منگى پکښي ښخ کړى و. منگى يې له خاورو راوکيښ، سر يې ورخلاص کړ او ډوډۍ يې په غوړه کړه. په دې وخت کي کونډه هم راورسېده، منگى يې راواخيست او د کور پر خوا روانه سوه.

کور ته لا نه وه رسېدلې چي خور يې په مخه ورغله، خور يې پوښتنه ځني وکړه چي دا د غوړو منگى چېري وړې؟ کونډي ورته وويل چي دا منگى مي يو ځاى پټ کړى و، خو اوس مي بيرته راوکيښ او کور ته يې وړم. خور يې وويل چي خلک خپل شيان له کورو څخه ليري يو ځاى پټوي او ته يې بيرته کور ته وړې؟ کونډي په ډېري نا اميدۍ او نا هيلۍ ورته وويل: هى هى خوري څه وکړم؟ خلک له سقاويانو وېرېږي او کونډه له خپلو لمسيانو وېرېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

یادونه: دا متل د کندهار په معروف او ارغسان ولسواليو کي ويل کېږي. کله چي يو ځوک د پرديو پر ځای له خپلو خلکو ډېره گيله او اندېښنه لري، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه ښاغلي معلم عبدالاحد سرتيف د (۱۳۸۹ ش) کال د ليندۍ د مياشتي پر پنځـه ويشـتمه نېټه په ايميل کي رالېږلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

وايي په پخوا زمانو کي يو پاچا و چي د مرغانو ډېر شوقي و، دده په ماڼۍ کي د هر ډول کورنيو او وحشي مرغانو کمی نه و، خو په دې ټولو مرغانو کي پر پاچا يو بلبل ډېر گران و، دا بلبل يې د سرو زرو په قفس کي اچولی و، سرې اوبه او دده په خوښه دانې به يې ورکولې. کله چي به يې د بلبل قفس د ماڼۍ په باغ کي وځړاوه، نو پاچا به داسي فکر کاوه چي اوس به نو بلبل ډېر خوشاله وي، خو بلبل به بيا هم ناخوښه و او تل به يې ويل چي خپل وطنه، گل وطنه.

پاچا حيران سو چي د بلبل به څنگه وطن وي چي دی يې دومره صفت کوي. يوه ورځ يې بلبل ته وويل چي ستاپه وطن کي داسي څه دي چي زموږ په وطن کي نسته؟ بلبل ورته ويل چي زموږ په وطن کي داسي ډېر څه سته چي ستاسي په وطن کي نسته.

يو وخت د پاچا په زړه کي ور وگرځېده چي بايد د بلبل وطن ووينې. بلبل ته يې وويل چي که رښتيا ستا وطن زموږ تر وطن ښايسته وي، نو زه دي ايله کوم چي خپل وطن ته ولاړ سې، خو يو شرط لرم، هغه دا چي بايد زه يو وار ستا تر خوشي کېدو مخکي ستاسي وطن ووينم. بلبل د پاچا په دې خبره ډېر خوشاله سو، ويل بيخي سمه ده. پاچا اسونه زين کړل او له خپلو څو عسکرو او نوکرانو سره له ماڼۍ څخه ووت، بلبل چي به هري خوا ته اشاره کوله نو پاچا او عسکر به يې هماغي خواته تلل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

تر ډېرو سيندونو، غرونو او ځنگلونو تېر سول چي اخير يوه وچ دښت ته ورسېدل، په دښت کي ليري يو څو شنه بوټي ښکاربېدل، بلبل وويل چي پاچا صاحب همدا زما وطن دی. پاچا چي هغه ځای ته ورغی، نو گوري چي د اوبو يو کوچني ډنډ دی. پاچا حيران سو چي بلبل خو ويل زما وطن ډېر ښکلی دی، دا ځای خو يو وچ دښت دی. عسکرو ته يې وويل چي بلبل له قفس څخه خوشي کړئ !
عسکرو هم د پاچا له امر سره سم بلبل له قفس څخه ايله کړ، بلبل والوت او د ډنډ په منځ کي د يوې لوخي پر سر کښېناست، په نارو او خوشاليو يې پيل وکړ، په دې وخت کي نری باد چلېده، باد به لوخه د اوبو خوا ته کږه کړه او بيرته به راپورته سوه چي له دې سره به د بلبل لکۍ په اوبو لنده سوه، بلبل به د لوخي له هر وار کږېدو سره داسي ويل: خپل وطنه، گل وطنه.

يادونه: دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي د جلاوطنۍ پر مهال ويل کېږي.[1]

---

[1] دا کيسه مي په کوچنيوالي کي له خپل پلار څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

خندا به هغه وخت وي چي د غوا خاوند راسي

وايي چي يوه غوا په خټو کي بنده سوې وه، هر څومره چي يې زور وواهه نو ځان يې له خټو نه سواى را ايستلاى. په دې وخت کي يو وږى لېوه پر لاره تېرېده، گوري چي غوا په خټو کي بنده سوې ده. لېوه د غوا په ليدو ډېر خوشاله سو، ان دا چي خټو ته يې هيڅ پام نه سو، بس سمدلاسه يې په غوا پسي خټو ته ورټوپ کړه چي له ټوپ سره سم دى هم په خټو کي بند سو.

لېوه چي به هر څومره ځان ښوراوه، نو په خټو کي به نورهم پسې ننووت. لېوه چي د خلاصون بله لاره پيدا نه کړه، نو په چيغو يې شروع وکړه. په دې شا وخوا کي يوه گيدړه هم اوسېده چي له لېوه څخه ډېره په عذاب وه، کله چي يې د لېوه نارې واورېدې، نو په منډه يې لېوه ته ځان راورساوه.

کله چي يې لېوه وليد چي تر څټه پوري په لوشو کي بند دى، نو کټ کټ په خندا سوه، لېوه ته د گيدړي پر خندا سخت درد ورغى، ويل بې شرمي زه مرم او ته راباندي خاندې؟ گيدړي ته نوره هم خندا ورغله، ويل دا څه خندا ده، خندا خو به وروسته ووينې، ته ودرېږه چي د غوا خاوند په خير راسي او تا په خټو کي مښتى ووينې، د غوا خاوند خو پوهېږي چي ته د غوا د راخلاصولو لپاره نه، بلکي د هغې په خوړلو پسي خټو ته ورلوېدلى يې، بيا به نو د غوا خاوند سوټى او ستا به

(c) ketabton.com: The Digital Library

مغزی وي، نو ځکه مي درته وويل چي خندا به هغه وخت وي چي د غوا خاوند راسي.

یادونه:

دا متل په کندهار کي ډېر ويل کېږي. کله چي يو څوک له خپله ژونده ناخوښه وي او تر دې نور ډېر خطرونه پر لاره وي او د نورو بدو پېښو وړاندوينه هم سوې وي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي د (۱۳۸۸ ش) کال د ليندۍ د مياشتي پر شلمه نېټه له ښاغلي گل اغا څخه په تيليفون کي اورېدلې ده. ښاغلی گل اغا د کندهار ولايت، ژيړۍ والسوالۍ د پاشمول د کلي اوسېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولو نیمه نیمه د ابۍ سوه یوه نیمه

وایي چي یوه انا له خپلو دوو کوچنیو لمسیانو سره یو ځای اوسېده، پر لمسیانو انا ډېره ګرانه وه او له نازه یې ابۍ بلل. دوی داسي غریبان ول چي په وچه ډوډۍ هم نه ول ماړه. یوه شپه یې ډوډۍ نه درلودل، نه پوهېدل چي څه وکړي. په دې وخت کي د کور دروازه وټکېده، انا چي ورغله، نو په دروازه کي یو هلک ولاړ دی او درې ډوډۍ یې په لاس کي نیولي دي، ویل مور خیرات کړی دی، مور مي ویل چي دا ډوډۍ واخلئ.

ابۍ او لمسیان یې ډېر خوشاله سول، سمدلاسه یې دسترخوان اوار کړ چي ډوډۍ وخوري. څرنګه چي ډوډۍ درې او دوی څلور نفره وه، نو د ډوډۍ وېش ګران سو، انا ډوډۍ لمسیانو ته ور ووېشلې او دا خپله لاس تر زنه ورته کښېناسته، ویل بچیانو وخورئ.

په دې وخت کي د لمسیانو پام سو چي ابۍ ته ډوډۍ و نه رسېده، ویل ابۍ ته به څه شي وخورې؟ ابۍ په ټګۍ ورته وویل چي ابۍ دي تر تاسي قربان سي، تاسي هر یو چي نیمه نیمه ډوډۍ راکړئ زما بس ده. لمسیانو چي یې هر یوه نیمه نیمه ډوډۍ ورکړه، نو هر لمسي ته نیمه نیمه، خو ابۍ ته یوه نیمه ډوډۍ ورسېده. په دې وخت کي د بوډۍ دیوه لسمي ډوډۍ ته پام سو او په خندا یې وویل: د ټولو نیمه نیمه د ابۍ سوه یوه نیمه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

یادونه:

دا متل د افغانستان په ختیځو ولایتونو کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو څوک په فریب او چل ول تر نورو ډېره ونډه واخلي او بیا هم ځان داسي ښیي چي څه نه دي ور رسېدلي، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مي په کابل کي د (۱۳۸۸ ش) کال د زمري د میاشتي پر شلمه نېټه د پښتو ژبي لـه نـامتو طنز او ډرامه لیکوال ښاغلي کاتب پاڅون څخه اورېدلې ده. ښاغلی پـاڅون اصـلا د ننگرهـار ولایـت د شینوارو ولسوالۍ، نازیانو درې د
(مندتي) کلي دی، خو له ډېره وخته راهیسي په کابل کي اوسېږي. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پړانګ سپینه منګوله، شپنو پوڅه پرې وېشله

وايي چي يوه ورځ کوچيانو په يوه داسي سيمه کي وانده [1] واړوله چي شاوخوا يې جګ جګ غرونه ول، په دې غرو کي يو ډېر خطرناک پړانګ هم اوسېده چي اکثره وخت به يې د کوچيانو پر رمو حملې کولې.

بس د پړانګ همدا ښکار و، هره ورځ به يې د پسو پر رمه یر غل کاوه او يو پسه به يې خوړ. شپانه او د رمې ساتونکي سپي ته ګرانه وه چي په يوازي سر د پړانګ مخه ونيسي. هغه و چي څو شپنيانو خپلي رمې سره يو ځاى کړې، دوى داسي فکر کاوه چي اوس نو شپنيان او د رمې سپي ډېر سول، ښايي پړانګ به پر رمه يرغل و نه کړي، خو پړانګ ډېر زړه ور سوى و، د شپنو پر وايې و نه کړه او پر رمو يې بيا هم حمله وکړه.

شپنو د کوتکو په وارونو او ساتونکو سپيانو د پړانګ په داړلو پيل وکړ، جګړه ښه په خرپ روانه وه، په دې وخت کي يوه شپانه خپل کوسى [2] پر پړانګ واچاوه چي له دې سره سم د پړانګ منګولي په کوسي کي بندي سوې، پړانګ چي هر څومره زورونه ووهل ، منګولي يې له کوسي څخه نه سواى خلاصولاى. شپنو هماغسي

[1] : ښتانه کوچيان خپلي رمې د دوبي په موسم کي ليري څرځايونو ته بيايي چي دې سفر تـه (وانـده) وايي. دوى له ځان سره يوه اندازه خواړه هم وړي چي (څورى) يې بولي.

[2] : کوسى د چپني غوندي يو پنډ او اوږد لباس دى چي له وړيو څخه جـوړېږي. شـپنيان د يخنـۍ پـه موسم کي کوسى له ځان سره وړي چي هم يې د بړستن، هم يې د فرش او هم يې د باران پـر مهـال د سرپناه په ډول استعمالوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کوتکو وارونو او سپو د پړانګ داړلو ته دوام ورکړ چې په پای کې پړانګ له جنګه ولوېد او مړ سو.

شپنو چې خپل يوه لوی دښمن ته ماته ورکړې وه، په دې خوشالۍ کې يې تر خپل منځ پوڅه ووېشله، ددې لپاره چې شپنيان خپل غرور وښيي له پړانګ څخه يې يوه منګوله پرې کړه او په هغه يې تر خپل منځ پوڅه ووېشله، شپنو سره خندل او يو بل ته يې مبارکۍ سره ورکولې. په دې وخت کې يو کوچی پر لاره تېرېده، کله چې يې د شپنو په لاس کې د پړانګ منګوله وليده، نو د پړانګ زړه ورتوب او مېړانه ور په ياد سوه، دا چې نن يې شپنو په سپينه منګوله پوڅه وېشله، نو پر پړانګ يې زړه وسوځېد او له ځان سره يې وويل: د پړانګ سپينه منګوله، شپنو پوڅه ([1]) پرې وېشله.

[1] : پښتانه کوچيان او مالداران له شيدو څخه يو ډول قوي خواړه جوړوي چې (پوڅه) يې بولي. د پوڅي جوړولو لپاره په شيدو کي (خمزوری) نومي وحشي بوټی وهي او يا د پسه د کوچنيو کولمو لومړی برخه چې په عربي ژبه يې (اثنا عشر) او پښتو کي يې (خوږه مړی) بولي وهي. څرنګه چې په خمزوري او خوږه مړی کي ځيني انزايمونه دي، نو له دې املــه شيدې کلکي او پوڅه ځني جوړېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: دا متل په زابل، غزني او پکتیکا ولایتونو کې ډېر ویل کېږي. کله چې یو مېړه، تکړه او ښه سړی خوار سي او یا د دښمنانو په دام کې ولوېږي ، نو خلک د زړه سوي په ډول دا متل وايي[1].

[1] : دا کیسه مې د ۱۳۹۱ه ش کال د وري د میاشتې پر نولسمه نېټه د شپې پر اتو بجو د ټیلیفون له لارې له سید عبدالرحیم اغا څخه اورېدلې ده. ښاغلی رحیم آغاد زابل ولایت د کلات ښار اوسېدونکی دی.

ع، همت

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوران پر هر ګوروان

وايي چې د يوه کلي ملک له خپلو خلکو سره ښه ژوند نه کاوه، د هغوی ماتو ګوډو او مشکلاتو ته يې پام نه و او هسې يې خپله ورځ تېروله، کليوالو تر يوه وخته څه نه ويل، خو وروسته يې زړونه تنګ سول او پرېکړه يې وکړه چې د کلي لپاره نوی ملک وټاکي.

په کلي کې د نوي ملک د ټاکلو لپاره جرګه جوړه سوه، هر چا د ملکۍ لپاره يو يو سړی ياد کړ، خو داسې سړی يې پيدا نه کړ چې د ټولو دې خوښ وي. په پای کې يوه سپين ږيري د کلي ګوروان (پاده وان) ته اشاره وکړه، دا خبره د ټولو خوښه سوه، ځکه چې ګوروان خورا پاک، صادق او مېړه ځوان و او څو کاله يې په خورا صداقت د کلي خدمت کړی و. لنډه دا چې ګوروان ته يې د ملکۍ لنګوټه وروتړله او ولسوال ته يې ورو پېژانده، ولسوال هم ورسره ومانه او نوي ملک خپل کار ته دوام ورکړ.

يوه ورځ د کلي پخواني ملک چې اوس يې څوک په کيسه کې هم نه وه، نوی ملک وليد چې ډېر خلک پر راټول دي او مشوره ورسره کوي، پخوانی ملک ډېر ناهيلی او زړه ورته لږ سو، خپل پخواني وختونه يې ورپه ياد سول، ژړا ورغله، ويل يو وخت زه د کلي ملک وم، خو اوس مې ځای ګوروان ونيو، له ځان سره يې په ناهيلۍ وويل: دوران پر هر ګوروان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

یادونه:

دا متل په کندهار ولایت کې ډېر ویل کېږي. کله چې یو وړ او مناسب شخص له کاره گوښه او پر ځای یې یو بل نا وړه شخص راسي، نو خلک دا متل وايي. [1]

[1] دا کیسه مي په کوچنیوالي کي زموږ په کلي کي له یوې کوچۍ سپین سري ښځي څخه چي موږ به (کوچنۍ تره کې) بلل اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې ځای وم، د دې ځای سوم

وایي چي د یوه غریب سړي کره مېلمه راغی، نه یوه، نه دوې او نه درې ورځې وې، څو هفتې یې پرله پسې تېري کړې، د کور به په کور کي خوراکي شیان مخ پر خلاصېدو ول، له یوې خوا د خپل اولاد په ډوډۍ پوري حیران و او له بلې خوا یې مېلمه د اوړو پېټی و. کوربه چي د مېلمه په مخ کي هر څومره د خپلي بېوزلۍ خبره یاده کړه مېلمه بیا هم سر خلاص نه کړ او ښه درانه یې اړولي وه.
یو وخت کوربه خپلي ښځي ته وویل چي دا سړی خو زموږ کره داسي بېغمه ناست دی لکه خپل کور چي یې وي، په نیمه خو نه پوهېږي، باید یوه داسي لار ورته جوړه کړو چي خپل کور ته ولاړ سي. ښځي یې ورته وویل چي مېلمه یوازي یوه مور لري چي ډېره سپین سرې ده، ورته و به وایو چي مور دي ناجوړه ده، ګوندي په دې خبره وارخطا او خپل کور ته ولاړ سي. مېړه یې هم ورسره ومنله او مېلمه ته یې د هغه د مور ناروغي وریاده کړه. مېلمه وویل چي زما خیال و چي سبا کور ته ولاړ سم، خو اوس چي مي مور ناجوړه ده نه ځم، ځکه چي مور مي ناروغه ده، خپل کار یې خپل کار دی زما لپاره ډوډۍ پخول او کالي پرېولل بیا بل جنجال دی، ناروغه ښځه ده، هم خپل او هم زما خدمت نه سي کولای، تر هغو چي مور مي جوړېږي کور ته نه ځم او ستاسي کره به اوسم.
کوربه او ښځي چي یې دا خبره واورېده، نو حیران سول چي اوس څه وکړي؟ تر ډېرو سوچونو وروسته یې دا نقشه جوړه کړه چي مېلمه ته به ووایو چي مور دي مړه سوه. هغه و چي کوربه او مېرمن یې خفه او په ژړغوني ډول مېلمه ته راغلل،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويل وروره ستا لپاره يو بد خبر لرو، نه پوهېږو چې درته ووايو کنه؟ خو خير چاره نسته. همدا اوس ستاسي له کلي څخه يو سړی راغی ويل ستا مور وفات سوه، کليوالو ويل چې ده ته ووايه چې ژر راسي. مېلمه چې دا واورېده، نو پټو يې تر ځان لاندي کړ، ښه ارام ورباندي کښېناست او ويې ويل: پخوا به که کور ته تلم خو مور مي ژوندۍ وه اوس چا ته ورسم؟ بس داسي يې وبوله چې د دې ځای وم، د دې ځای سوم.

يادونه:

دا متل په غزني، وردگو، پکتيکا او لوگر ولايتونو کي ډېر ويل کېږي. کله چې يو څوک په يوه کار يا يوه ځای کي درانه واړوي او هلته پاته سي، نو دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي د (۱۳۶۴ ش) کال د جنوبي پښتونخوا په هندوباغ يا په نوې اصطلاح (مسلم باغ) کيمپ کي له ښاغلي محمد پذير رشيد څخه اورېدلې ده. ښاغلی رشيد د پکتيکا ولايت، ارگون ولسوالۍ د چانه خوا د مرغې کلي اوسېدونکی دی، خو ډېر ژوند يې په کابل کي کړی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خدای و د پردې، ادې مېړه کاوه، خو ابا راغی له مکې

پخوا به حاجیان پر پښو حج ته تلل چې تګ او راتګ به یې څو میاشتې او کله نا کله یو کال وخت نیوه. په لاره کې به له ډول ډول خواریو او تکلیفونو سره مخامخ کېدل. وایي یو سړی چې سالار نومېده د حج نیت وکړ، ځوانه ښځه او دوې کوچنۍ لوڼې یې په کور کې پرېښودې او دی حج ته روان سو. څو میاشتې وروسته چې نور حاجیان راغلل سالار ورسره نه و، خپلوانو یې توري ځمکې ورپسې سپیني کړې، خو د سالار پته و نه لګېده.

د لاري ملګرو یې ویل چې سالار په لاره کې راڅخه ورک سو، نور نه یو خبر چې مړ به وي او که ژوندی. چا به ویل چې په لاره کې څو حاجیان شرمښانو وخوړل، کېدای سي چې دی یې هم خوړلی وي، چا به ویل چې غلو به وژلی وي، چا به بیا ویل چې سالار له دې خوا یو څه ناروغه و، کېدای سي چې مړ سوی وي.

د سالار خپلوانو چې دا خبري واورېدې نو زړه ته یې ولوېده چې سالار مړ دی، د فاتحې کمبلې یې واچولې او فاتحه یې واخیسته. که څه هم ټولو خلکو سالار مړ باله، خو ملایانو بیا هم د هغه کونډې ته اجازه نه ورکوله چې بل مېړه وکړي، د سالار کونډې هم له حیا څخه څه نه ویله .

یو په بل پسې کلونه تېرېدل چې په دې وخت کې د کونډې دوې لوڼې پېغلې سوې، اوس چې به نو کله د کونډې د کور مخ ته کوم لاروی تېر سو، نو د کلي خلکو به ویل چې په دې سړي کې خامخا څه فساد سته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کونډه له یوې خوا د خلکو خبرو او له بلې خوا غریبۍ تنګه کړه، خو څه یې له لاسه نه کېده. یوه ورځ یو نابلده مسافر راغی او په کلي کې یې شپه سوه، مسافر په خبرو خبرو کې وویل چې زموږ سره په حج کې یو سړی ملګری و چې سالار نومېده، له هغې خوا چې راتلو په لاره کې لېوانو وخوړ. کلیوالو چې دا خبره واورېده، نو زړه ته یې ولوېده چې هغه سړی خامخا زموږ د کلي سالار دی.
تر دې وروسته ملایانو وویل چې د سالار کونډه مېړه کولای سي. څرنګه چې د کونډې لوڼې پېغلې سوې وې او د کونډې هم زړه مات سوی و، اوس یې واده زړه نه غوښت، خو د هغې په باره کې د کلیوالو خبرې ورځ په ورځ ډېرېدې. اخیر کونډه له دې خبرو څخه ډېره تنګه سوه، یوه ورځ یې د ګاونډې ښځې ته وویل چې بس ده نور د خلکو ګډې وډې خبرې او تورونه نه سم زغملای، غواړم چې مېړه وکړم، خو له داسې چا سره واده کوم چې زما د لوڼو ساتنه او پالنه هم وکړي.
دا اوازه په لږ وخت کې په ټول کلي کې خپره سوه، وروسته شا وخوا نور کلي هم خبر سول چې د سالار کونډه غواړي مېړه وکړي. څرنګه چې کونډه ښایسته وه نو ډېرو خلکو غوښتل چې واده ورسره وکړي، هغه و چې پر کونډې د مرکو باران جوړ سو، یوه مرکه به نه وه تللې چې بله به راغله.
د کونډې لوڼې ډېرې وارخطا سوې، ویل که ادې مېړه وکړي د دوی پای به څه وي؟ مور ته یې وویل چې که ته مېړه وکړې زموږ ژوند به تر دې هم تریخ سي، خدای خبر چې پلندر به موږ وساتي کنه؟ اوسنی ژوند که ښه دی او که بد په ګډه به یې سره تېروو. لوڼو چې یې هر څه زارۍ او جګې ورته وکړې کونډې نه منلې، ویل زه نور د خلکو خبرې نه سم زغملای، هر څه چې کېږي مېړه کوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بس د خدای کړه دي او د بنده ورته کاته دي، په دې وخت کې سالار روغ رمټ کور ته راغی. په کلي کې چوک چوکه (هنگامه) سوه چې سالار ژوندی دی. د سالار کونډه او خپلوان ډېر خوشاله سول، په تېره بیا د کونډې لونې خو له خوشالیه په کالیو کې نه ځایېدې. په دې وخت کې د سالار مشرې لور کشرې خور ته په خوشالۍ وویل: خورکۍ ! د خدای مهربانۍ ته وګوره، له لویې شرمنده ګۍ څخه خلاص سولو، که ادې مېړه کړی وای او بیا بابا راغلی وای په کور او کلي کې به مو پزه پرې سوې وای. کشرې خور یې په خندا ورغبرګه کړه: د خدای و د پردې، ادې مېړه کاوه، خو ابا راغی له مکې.

یادونه:

دا متل په کندهار کې ډېر ویل کېږي. کله چې په اټکلي او تصادفي توګه یو څوک له خطر او شرمندګۍ څخه وژغورل سي او پرده یې وسي، نو دا متل وایي. [1]

---

[1] دا کیسه مي په کوچنیوالي کي د کندهار ولایت، ډنډ ولسوالۍ د (کوبي) د کلي له یوې سپین سري ښځي څخه چي مور (ادې) بلله اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خسرګنۍ د کور ډوډۍ اغزي لري

وايي چي يوه ښځه د خسر په کور کي ډېره ناراضه وه، د وخت په تېرېدو سره د ښځي لوڼي پېغلي او زامن يې ځوانان سول چي ورسره د دې ژوند هم ښه سو، که څه هم اوس يې ژوند ښه و، خو د دې له زړه څخه هغه پخوانۍ ترخې خاطرې او ديدنۍ نه وتلې، کله چي به د خسر يا خسرګنۍ نوم ياد سو، نو د دې تر خوله به بې واره دا خبره ووته چي د خسرګنۍ د کور ډوډۍ اغزي لري. لوڼې او زامن يې نه پوهېدل چي مور ولي دا خبره کوي، زموږ د کور ډوډۍ خو اغزي نه لري.
يوه ورځ دې ښځي خپله يوه لور ورکړه او د واده وخت راغی، کله چي يې ناوې تر کور ايستله نو مور خپلي لور ته په غوږ کي کرار وويل: لوري د خسرګنۍ په کور کي به ډېر پام کوې، هغه دي د پلار کور نه دی چي پر هر چا به ګرانه يې، ډېر به پام کوې چي د خسرګنۍ د کور ډوډۍ اغزي لري. لور چي يې پخوا هم په دې خبره نه پوهېده دا وار هم پوه نه سوه، خو څه يې و نه ويل او د هوکې په ډول يې سر وښوراوه.
کله چي ناوې د خسر کور ته ولاړه، نو تل به يې ډوډۍ ته په ځير ځير کتل چي کوم اغزی پکښي نه وي، هر څومره چي يې وکتل، نو په ډوډۍ کي يې کوم اغزی و نه ليد، حيرانه سوه چي مور خو ويل د خسرګنۍ د کور ډوډۍ اغزي لري، په دې ډوډۍ کي خو اغزي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وخت په تېرېدو سره د مېره، خواښي، خسر، يونې، اندرندو او لېورونو گډووډو خبرو د ناوي ژوند تريخ کړ، چا به يې اشپزي نه خوښوله، چا به ويل چې ډوډۍ پخول يې نه دي زده او چا به ويل چې لټه ده. کله چې به دسترخوان هوار سو، نو مېړه، خواښې، خسر او يا لېوره به داسي خاري او اغزنه خبره ورته وکړه چې په ناوي پوري به يې خپله ډوډۍ زهر کړه. ناوي چې به د خسرگنۍ لغازونه او پېغورونه واورېدل، نو له دسترخوان څخه به وړېپ ولاړه سوه، لنډه دا چې ورځ په ورځ يې ژوند خرابېده، خو نه پوهېده چې څه وکړي.
يوه ورځ چې دسترخوان اوار سو، نو خواښي ډوډۍ ته وکتل او په درد يې ناوي ته وويل: ملا دي ماته سه کوچنۍ خو نه يې، دا ډوډۍ ده چې تا پخه کړې ده؟ په دې وخت کي د ناوي په خوله کي ډوډۍ داسي کلکه ونښته لکه اغزي چې لري، نور يې زغم نه درلود، له دسترخوان څخه وړې ولاړه سوه، خپلي خوني ته ولاړه او په ژړا يې شروع وکړه. په دې وخت کي يې د خپلي مور خبره وریاده سوه، له ځان سره يې وويل: بس اوس پوه سوم، د مور مطلب مي د خسرگنۍ لغازونه او پېغورونه ول، دا خو رښتيا د خسرگنۍ د کور ډوډۍ اغزي لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

یادونه:

دا متل د کندهار په ښځمنو کي ډېر ویل کېږي. کله چي یوه ښځه د خسرګنۍ په کور کي له کوم مشکل سره مخ سي یا د خسرګنۍ له خوا پېغور واوري، نو دا متل وايي.[1]

[1] دا کیسه مي په کوچنیوالي کي له خپلي انا څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسي درواغ مه وايه چي سبا رښتيا کېږي

وايي چي په پخوا زمانه کي دوه ورونه ول، دا يو ورور يې ډېر رند، چالاک او زيرک و، ځان يې د خپلي چالاکۍ له برکته د پاچا دربار ته ورساوه او پاچا د ځان مشاور وټاکه، په لږ وخت کي د ډېر شهرت او پيسو خاوند سو.

د دې سړي بل ورور ساده، مړخولی او ډېر بېوزله و، ده چي کله وليده چي ورور يې دربار ته ننوت نو ده هم هڅه وکړه چي دربار ته ننوځي او ځان پاچا ته ورنژدې کړي، خو د پاچا خوښ نه سو او له دربار څخه يې وشاړه.

يوه ورځ يوه سړي ورته وويل چي ډېر ساده سړی يې، ستا ورور په دراوغو ځان پاچا ته ورنژدې کړی دی او ته هيڅ دروغ نه وايې، په صداقت او رښتيا ويلو څوک دربار ته نه سي ننوتلای، که زما منې نو پاچا ته داسي لوی دروغ ووايه چي ستا ورور په خوب هم نه وي ليدلي.

غريب سړی هم بله ورځ پاچا ته ورغی او ورته ويې ويل چي ستا لپاره يو په زړه پوري خبر لرم، پاچا ويل وايه څه خبره ده؟ غريب سړي وويل: نن سهار وختي چي زه له خوبه راکښېناستم، نو په اسمان کي يوه سپي غپل. پاچا ته په دې دراوغو سخت درد ورغی، عسکرو ته يې وويل چي دا دروغجن ونيسئ او په دار يې وځړوئ.

په دې وخت کي د غريب سړي ورور خبر سو، سمدلاسه پاچا ته ورغی او ورته ويې ويل: پاچا صاحب ستا قربان سم، فقط زما يوه خبره واوره، بيا که دي زما ورور واژه او که دي باخښه. پاچا يې هم خبره ومنله، ويل ښه وايه ! چالاکه ورور

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې وويل: پاچا صاحب زه خپل ورور ډېر ښه پېژنم، ده په ټول ژوند کې دروغ نه دي ويلي، اصلي خبره دا ده چې يوه شاهين د سپي کوچنی بچی په منګولو کې نيولی او هوا ته يې پورته کړی و، هغه د سپي کوچني بچي په هوا کې غپل او ده يې غپا اورېدلې ده، دی بېچاره يو ساده سړی دی، داسې فکر يې کړی دی چې ګواکې په اسمان کې سپی غاپي.

پاچا چې دا خبره واورېده، نو امر يې وکړ چې سړی خوشې کړئ. غريب سړی چې يې له دار څخه راکښته کړ، نو چالاکه ورور يې په غوږ کې سوکه ورته وويل: ته زما په شان نه سې کېدای، دا خبره سمه ده چې ما په درواغو او چالاکۍ پر پاچا ځان ګران کړی دی، خو ستا په شان ساده نه يم، درواغ هم يوه لار لري، دا وار خو له مرګه خلاص سوې خو بيا پام کوه، داسې درواغ مه وايه چې سبا رښتيا کېږي.

يادونه:

دا متل په کندهار کې ډېر ويل کېږي. کله چې يو څوک په خپلو درواغو کې بند او يا رسوا سي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مې په کوچنيوالي کې له خپل پلار څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خره مینه لغته ده

وايي چي يوه بزگر يو خر او يو سپی درلود. سپي له خاوند سره ډېره مینه درلوده. کله چي به بزگر له کار څخه ستړی ستومانه کور ته راغی، نو سپی به يې د روغبړ لپاره مخ ته ورغی، په پښو کي به يې ور ولوېد، کله به يې خپلي دوې پښې په غاړه کي ور واچولې، کله به يې خپله يوه پښه د روغبړ په ډول د خاوند په لاس کي ورکړه.

د بزگر هم د سپي لوبي ډېري خوښېدې او له همدې خاطره به اکثره وخت ورسره ملگری و. خره چي د بزگر له خوا د سپي گرانښت وليد نو بد يې راغله، له ځان سره يې فيصله وکړه چي بايد تر دې وروسته دی هم له خاوند سره لوبي وکړي چي دی هم ورباندي گران سي.

يوه ورځ بزگر له کاره ستړی ستومانه راغی، سپي چي خاوند وليد، نو ورمنډه يې کړه او له هغه سره يې لوبي پيل کړې. په دې وخت کي خره هم ورمنډه کړه او له خاوند سره يې ساتېری شروع کړ، خره پورته پورته ټوپونه وهل چي په دې وخت کي يې خاوند په نس کي په لغته وواهه، له دې سره سم بزگر راچپه او بې سده سو.

سپي چي خپل خاوند وليد، نو په غپا يې پيل وکړ، په دې وخت کي د بزگر مېرمن راغله گوري چي مېړه يې بې سده پروت دی، په زوره زوره يې چيغي کړې، ويل وا خلکو د خدای پر پار مرسته راسره وکړئ چي مېړه مي مړ سو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

گاونډيانو چي د بزگر په کور کي چيغي واورېدې، نو د مرستي لپاره ورته راغلل. کله چي بزگر په سد کي راغی، نو گاونډيانو پوښتنه ځني وکړه چي څه درپېښه سوه؟ بزگر د خپل سپي او خره کيسه ورته وکړه. په دې وخت کي يوه گاونډي په ملنډو وويل: د خره مينه لغته ده.

يادونه:

دا متل په ډېرو پښتني سيمو کي ويل کېږي. کله چي يو بې عقل سړی يو ناړوه کار وکړي او داسي فکر کوي چي ښه کار کوي، نو خلک دا متل وايي. [1]

[1] دا کيسه مي د جنوبي پښتونخوا د پنجپای يا محمد خېلو په کيمپ کي له اروابناد معلم عبـدالرازق څخه اورېدلې ده. دی اصلا د کندهار ولايت، ارغنداب ولسوالۍ د لويې منارې د کلي اوسـېدونکی و. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه چې سره جوړ سي، د دریم دي نو مخ تور سي

وايي چي يوه گيدړه او چغال (سورلنډی) سره انډيوالان ول، دوی به په گډه ښکار کاوه او بيا به يې په گډه سره خوړ. يوه ورځ دوی خبري سره کولې چي په دې وخت کي له ليري يو وړی زمری راښکاره سو. چغال او گيدړه ډېر سخت وارخطا سول، چغال گيدړي ته وويل چي زمری ډېر وړی دی او ځني تښتېدلای هم نه سو، ژر يوه چاره وکړه چي ومو نه خوري.

گيدړي ورته وويل چي ته بېغمه اوسه زما يې چاره زده ده، هر څه چي زه وايم ته هغسي وکړه، کله چي زمری گيدړي دوی ته راورسېد په دې وخت کي گيدړي له چغال سره غالمغال جوړ کړ. زمري ويل پر څه مو جنجال دی؟ گيدړي وويل چي پاچا صاحب قربان دي سم، ښه سو چي راغلې که نه موږ خپله ستا حضور ته در تلو. خبره داسي ده چي ما او چغال په گډه پنځه چرگان نيولي او په غار کي مو ساتلي دي، مشکل دا دی چي اوس يې پر وېش نه سره جوړ ېږو.

زمري چي دا خبره واورېده نو په زړه کي ډېر خوشاله سو،ويل درځئ زه مو روغه جوړه در وکړم. له دې سره سم زمری له گيدړي او چغال سره د غار خوا ته روان سول، غار ته چي ورسېدل نو چغال غار ته ننوت او زمری او گيدړه دباندي ورته ودرېدل، چغال په غار کي ځنډ وکړ، د زمري زړه تنگ سو او په درد يې وويل: اې چغاله څه سوې چي درک دي ورک سو؟ چغال په عاجزۍ ورته وويل: پاچا

(c) ketabton.com: The Digital Library

صاحب قربان دي سم، زه په يوازي سر ټول چرګان نه سم نيولای، کله چي يو چرګ نيسم بل راځخه ايله کېږي.
څرنګه چي غار تنګ و او زمری خپله نه سوای ور ننوتلای نو ګيدړي ته يې وويل چي ته ور ننوزه او د چرګانو په نيولو کي له چغال سره مرسته وکړه. ګيدړه هم سمدلاسه غار ته ورننوته. زمري ښه ډېر انتظار وکړ، خو د ګيدړي او چغال درک معلوم نه سو. زمری وغورېد او په درد يې وويل : اې سپين سترګو څه سولاست؟ ژر را ووځئ چي پر ما ناوخته کېږي.
ګيدړي په غوړه مالۍ وويل : پاچا صاحب ستا سي يې کور ودان چي غواړئ زموږ تر منځ روغه وکړئ، خو موږ په کور کي سره جوړ سولو، ستاسي يې په مخه ښه.
زمری بيا وغورېد او په درد يې وويل:نه داسي نه کېږي، بايد زه مو جوړه دروکړم، ګيدړه چي اوس يې ځان د زمري له شره خوندي باله زمري ته وويل : دوه چي سره جوړ سي، د دريم دي نو مخ تور سي.
يادونه:
دا متل د کندهار په ښځو او ماشومانو کي ډېر ويل کېږي. کله چي دوه نفره تر شخړي وروسته سره جوړ سي او بيا يو دريمګړی راسي او غواړي چي هغوی بيرته په جنګ سره اخته کړي، نو دا متل ويل کېږي. [1]

[1] دا کيسه مي په کوچنيوالي کي له خپل پلار څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دومره بخت به مي له څه وي
چي کاکو([1]) به مي مېړه وي

وايي چي يوه ښځه په ځوانۍ کي کونډه سوه، يو څه وخت يې صبر وکړ، خو وروسته يې ژوند تريخ او يوازي ژوند کول ورته ګران سو، فيصله يې وکړه چي مېړه وکړي. لېورونو او تربورو يې ورته وويل چي يواځي به په کور او تربورونو کي مېړه کوې اوبس. دې چي وکتل نو خپل يو لېور چي خلکو (کاکو) باله د واده لپاره خوښ کړ، خو له شرمه يې چا ته نه سواى ويلاى چي زه غواړم له کاکو سره واده وکړم. کاکو که څه هم بله ښځه درلوده خو تر نورو لېورونو ځوان او له ښځو سره په ګوزاره کي ښه و.

ورځې شپې همداسي تېرېدې. يو وخت يې ايندرور يانې د کاکو مېرمنه ورباندي پوه سوه چي دا غواړي زما له مېړه سره واده وکړي. ايندرور غوښتل چي ځان ډاډه کړي چي رښتيا کونډه غواړي زما له مېړه سره واده وکړي او که هسي ما ګومان ورباندي کړى دى. هغه و چي کونډې ته يې د دوى يو تربور ورياد کړ چي هغه غواړي ستا سره واده وکړي. کونډې وويل چي د هغه سرې رنګ څنګه دى؟ ايندرور يې وويل چي رنګ کي کټ مټ لکه کاکو داسي دى. په دې وخت

---

[1] : کاکو په کندهارۍ لهجه کي د درناوي او ناز له امله کاکا يا اکا ته وايي لکه (درخانۍ) (لالا) او (ماما) ته چي (درخو) (لالو) او (مامو) ويل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، ګل وطنه

کي د کونډې تر خولې بې واره ووتل : دونه بخت به مي له څه وي چي کاکو به مي مېړه وي؟

یادونه:

دا متل په زابل ولایت کي ویل کېږي. کله چي یو څوک په خپل نصیب او برخلیک خوښ نه وي ،ځان بدمرغه بولي او خپل د خوښي مقام او ارمان ته نه سي رسېدای، نو له ناهیلۍ څخه دا متل وایي. [1]

[1] دا کیسه په (۱۳۸۹ ش) کال د لړم د میاشتي پر څلورمه نېټه ښاغلي سعید زابلي په ټیلیفون کي راته ویلې ده. ښاغلی زابلی د زابل ولایت، شمولزو ولسوالۍ، ږیخ دیار سیمي د غبرګي کلي اوسېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نشې وعده وه، له نشې سره ولاړه

وايي چې يو چا دشرابو بوتل پر انبار (ډېران) وغورځاوه، په بوتل کې لږ شراب پاته ول، ډېران ته نژدې د موږک غار هم و، موږک چې له غار څه را و وت، نو په بوتل ننووت او شراب يې وڅښل. کله چې نشه سو، نو لار ځني ورکه سوه، په بوتل کې يې دې خوا او ها خوا منډې کړې خو له بوتل څخه نه سواى راوتلاى، اخير په بوتل کې پرېوت او لغتې يې وهلې.

په دې وخت کې پيشي راغله، گوري چې موږک په بوتل کې بند دی. موږک چې پيشي وليده نو په ډېره زړه ورتيا يې ورږغ کړه: اې گراني پيشو جاني، ما له دې بوتل څخه در وباسه سرمي تر تا قربان دی. پيشي ورته وويل چې ته همېشه وعده کوې، خو بيا خپله وعده نه پوره کوې، موږک ورته وويل چې دومره ناځوانه نونه يم چې ته ما له بوتله وباسې او زه به ستاسره ناځواني کوم. پيشي بوتل په منگولو کې پورته کړ او له مځکې يې وواهه، بوتل مات سو او موږک ځني را ووت، له راوتلو سره سم يې منډه کړه او په خپل غار ننووت. پيشي يو ساعت دغار و مخ ته ودرېده، اخير له ډېره انتظاره ستړې سوه او موږک ته يې ورناره کړه چې ناځوانه زه يو ساعت کېږي چې درته ولاړه يمه او ته نه راوزې، تا خو ويل چې زه خپله وعده پوره کوم او اوس پټ سوې؟ موږک په خندا ورته وويل: پيشو جاني ورځه په مخه دې ښه، هغه د نشې وعده وه، له نشې سره ولاړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

دا متل په کندهار کې ډېر ویل کېږي. کله چې یو څوک د یوه بې پروا او درواغجن سړي خبري ته ارزښت ورکوي او یا یوه تر وخت تېره موضوع بیا راپورته کوي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کیسه د (۱۳۸۹ش) کال د لړم د میاشت پر اوومه نېټه ښاغلي معلم عبدالاحد سرتیف د بریښنالیک له لارې را لېږلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسي وم لکه دا ته، داسي به سې لکه دا زه

وايي چي يو سړی ډېر سپين ږيری او کمزوری سو، څه مهال وروسته گوزڼ (فلج) وواهه او پر ځای پر ېووت، خوراک، څښاک او هر څه يې په ځای کي ول. سپين ږيري يو لمسی هم درلود چي ډېر ورباندي گران و، پر لمسي هم خپل نيکه ډېر گران و او ټوله ورځ به ورسره ناست و. په لومړيو وختونو کي يې سپين سري مېرمني خدمت کاوه، خو وروسته هغه هم مړه سوه او د سپين ږيري خدمت د خپلي نږور له غاړي سو.

مږور يې هم يو څو ورځي خدمت وکړ، خو وروسته يې زړه نه غوښتل چي خدمت يې وکړي. هغه و چي خپل مېړه ته يې د خسر په باب شکايتونه پيل کړل. مېړه يې له شرمه پلار ته څه نه سوای ويلای او بله چاره يې هم نه درلوده، کله چي ښځه پوه سوه چي مېړه يې خبره نه مني نو په خسر پوري يې ډول ډول تورونه پوري کړل، لنډه دا چي اخير يې مېړه راضي کړ چي خپل سپين ږيری پلار له کوره وباسي.

زوی يې سپين ږيری پلار په يوه زاړه کټ کي راواخيست او په يوه دښت کي يې يوازي پر ېښود. د سړي پام نه و چي د سپين ږيري لمسی هم پټ ورپسې دی، سړي سپين ږيری ليري يوه دښت ته راوړ او غوښتل يې چي په دښت کي يې يواځي پر ېږدي، په دې وخت کي يې زوی د شا له خوا ورناره کړه چي بابا جان مه وژنه ! هلک چي هر څومره وژړل او پلار ته يې زاری او جگی وکړې، خو هغه يې خبره ونه منله. سپين ږيری يې په دښت کي پر ېښود او دی ځني روان سو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، ګل وطنه

په دې وخت کې ماشوم خپل پلار ته وويل چې بابا کټ ولې کور ته نه درسره وړې؟ کټ کور ته درسره يوسه چې بيا زما په کار دی، کله چې ته هم سپين ږيرى سوې، نو زه به دې په کټ کې همدلته راوړم. سړي چې دا خبره واورېده نو پر پلار يې زړه وسوځېد او بيرته وروګرځېد. زوی يې بيرته پلار په کټ کې واخيست او د کور پر خوا روان سول.

په لار کې پلار وويل چې لمسی مې سمه خبره کوي، ما هم خپل سپين ږيرى پلار وژلی و، په همدې کټ کې مې راوړ او په همدې دښت کې مې غورځولی و، ما ته د خپل پلار کيسه راپېښه سوه او تا ته به هم زما کيسه درپېښه سي، بيا يې ورته وويل: خدای کساتونه اخلي، داسي وم لکه دا ته، داسي به سې لکه دا زه.

يادونه:

دا متل د کندهار په سپين ږيرو کې ډېر ويل کېږي. کله چې کوم سپين ږيري ته خپل پخواني برم، مستي، ځواني او هستي وریاده سي او بيا خپلي اوسنۍ ناتوانۍ او بې وسۍ ته وګوري او يا کوم ځوان د سپين ږيرتوب او ناوسۍ پېغور ورکړي، نو سپين ږيری دا متل وايي.[1]

---

[1] دا کيسه مي په (۱۳۷۵ش) کال له ښاغلي عبدالغني څخه د جنوبي پښتونخوا مرکز کوټې ښار په خروټ اباد نومي سيمه کي اورېدلې ده. نوموړی د کندهار ولايت، ارغنداب ولسوالۍ د ناګان کلي اوسېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د درانه پېټي پروا مي نسته،

د خره په لکۍ پوري ترړل مي ځوروي

وايي په پخوا وختو کي يو ډېر موړ او خان سړی و چي خورا ډېر سره او سپين زر يې دلودل، پر دې سربېره يې خورا ډېري وزې، پسونه، اوښان، آسان او خرونه هم درلودل. يو وخت خان ناروغه سو، زامنو يې د هغه وخت ټول طبيبان ورته راوستل او ډېري پيسې يې ورکړې چي د خان علاج وکړي. طبيبانو چي هر څومره خپل وس وکړ او خان ته يې ډول ډول دواوي ورکړې خان بيا هم جوړ نه سو، د خان ناروغي ورځ په ورځ ډېر بده، خان پوه سو چي نور نو نه جوړ ېږي، زامنو ته يې وويل چي زما ټول خپلوان او نوکران راولئ، زامنو يې هم خپل ټول خپلوان او نوکران راوستل.

خان وويل چي زه نور نه جوړ ېږم، ستاسي څخه هيله کوم چي خپل حق را خپل کړئ، که ما بد درسره کړي وي او يا مي ستاسي حق خوړلی وي نو ما وبخښئ. ټولو په يوه خوله وويل چي خان صاحب خدای دي تا وبخښي، موږ بخښلی يې. تر دې وروسته خان وويل چي زما ځاروي (حيوانان) هم راولئ چي له دوی څخه هم بخښنه وغواړم. زامنو يې د پلار امر پر ځای کړ او ټول ځاروي يې ورته راوستل. خان وويل چي تاسي زما سره ډېري نيکۍ کړي دي، په هر ډول سختته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځ کي مو زما مرسته کړې ده، زه چي څومره پيسې لرم دا ټول ستاسي برکته دی.

بيا يې يوې يوې وزې ته وويل چي کېدای سي ستاسي سره به مي ظلم کړی وي او يا به مي وړې تېرې پرې ايښې ياست، اوس زه مړ کېږم، هيله ده چي ما وبخښئ، وزو ورته وويل چي خدای دي تا وبخښي، موږ بخښلی يې. بيا يې هر يوه پسه ته وويل چي تاسي هم ما وبخښئ، پسو ورته وويل چي موږ هم بخښلی يې. وروسته يې خرو ته وويل چي زما له لاسه پر تاسي ډېرې سترياوې، لوږې او تندې تېرې سوي دي، زما له لاسه مو ډېر وهل ټکول خوړلي دي، زه پر دې کارونو ډېر پښېمانه يم، هيله ده چي ما وبخښئ، خرو ورته وويل چي موږ هم بخښلی يې.

په پای کي د اوښانو وار راغی،اوښانو ته يې وويل چي تاسي زما په خاطر ډېرې خوارۍ ګاللي دي، په ورځو ورځو به وږې تږې پاته واست، په سرو غرمو او سړو ريګو کي به مو مزلونه کول، زما لپاره به مو ډېر درانه بارونه وړل. ټولو اوښانو وويل چي موږ بخښلی يې خو په پای کي يو اوښ پاته سو. خان ورته وويل چي پر تا مي هم ډېر ظلمونه کړي دي، ډېر مي ستړی کړی يې، زما ښه ياد دي چي يوه ورځ مي پر تا، خره او اس پيټي بار کړي ول او په يوه اوږده سفر روان وو، په لاره کي خر په يوه کنده کي ولوېد او يوه پښه يې ماته سوه، ته سره له دې چي خپل پيټی دي درلود ما د خره پيټی هم درباندي بار کړ، په هغه ورځ که څه هم ډېر ستړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوې، خو په خوله دي څه و نه ويل، زه د هغې ورځې د ظلم له امله ډېر شرمنده يم، اوس زه مړ کېږم هيله ده چې ما وبخښې.

اوښ ورته وويل چې ستا له خوا وهل ټکول، لوږې، تندې او سترياوې مې ټولې در بخښلې دي، خو يوه ورځ دې ما ته ډېر په سپکه سترگه کتلي دي چې هغه نه در بخښم. تا به کله نا کله زما مهار د بل اوښ په لکۍ پورې وتاړه او زما واک به دې هغه ته ورکړ. په دې کار مې هيڅ پروا نه کېده، ځکه چې اوښ زما سيال، زما سره برابر او زما له قوم څخه و، خو يوه ورځ دې زما مهار د خره په لکۍ پورې وتاړه او خر دې زما واکمن او رهبر کړ، په دې ورځ دې ما ته ډېر په سپکه سترگه وکتله چې تر اوسه مې نه هېرېږي. زه ستا ټول ظلمونه او جفاوې بخښم، خو دا ناځواني دې نه سمه بخښلای.

خان د اوښ په دې خبره سم پوه نه سو او بيا يې د درانه پېټي له امله معذرت وغوښت، خو اوښ خپله کيسه بيا تکرار کړه او و يې ويل: د درانه پېټي پروا مې نسته، د خره په لکۍ پورې تړل مې ځوروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

دا متل په کندهار کي ډېر ويل کېږي. کله چي د سيال سړي واک ناسيال او ناځوانه سړي ته وسپارل سي، په تېره بيا دا چي ناسيال سړي ته مشرتوب وسپارل سي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي په (۱۳۸۷ش) کال په کابل کي له ښاغلي عبدالمجيد لودين څخه اورېدلې ده. نوموړی اصلا د کندهار د ښار د خلورمي ناحيې د دفتر د کوڅې اوسېدونکی دی، خو اوس په کابل کي اوسېږي. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښار دروازې تړل کېږي، خو

د خلکو خولې نه تړل کېږي

وايي چې يوه سړي خپله ښځه پر خره سپره کړې او دی پر پښو ورسره روان و، لاره ښه اوږه وه، دوی په خپلو منځو کې کيسې سره کولې او په دې ډول يې لاره لنډوله، په خبرو خبرو کې يوه کلي ته ورسېدل، د ونې تر سيوري لاندې يوه ډله خلک ناست ول، کله چې يې دوی وليدل نو په خندا سول، ويل پخوا مېړانه په سيالي وه او اوس سپيتانه په سيالۍ ده، دا بې ننګه وګورئ چې ښځه يې پر خره سپره کړې او دی پر پښو ورسره روان دی، د مېړه قدر خو خدای له ښځې سره نه دی برابر کړی، دا د ماينې مزدور له خلکو هم نه شرمېږي.

پر سړي ښځه ډېره ګرانه وه، زړه يې نه غوښتل چې پر پښو دې ولاړه سي، خو کله چې يې د خلکو خبرې واورېدې نو ښځې ته يې وويل چې ته له خره ښخه را کښته سه زه به پر خره سپور سم، کله چې له کلي ووتو بيرته به ته پر خره سپره سې. ښځې هم ورسره ومنله او له خره ښخه راکښته سوه، سړی پر خره سپور سو او ښځه يې د شا له خوا ورپسې روانه سوه.

لږ مخکې چې ولاړل نو د خلکو يوه بله ډله په مخه ورغله، هغوی چې وکتل نو ټوله په خندا سول، په ډېريو او ريشخنديو يې شروع وکړه، ويل دا بې ننګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وګورئ ! څومره پلن خټ او غټي اوږې لري، خو له بې ننګيه پر پښو نه سي تلای، نه له خدايه وېرېږي او نه له خلکو شرمېږي، خپله پر خره سپور دی او ښځه خوراکۍ يې پر پښو پسي روانه ده.

سړي چي د خلکو پېغورونه واورېدل، نو سخت درد ورغی، خو نه پوهېده چي څه وکړي؟ ښځي يې ورته وويل چي خير دی سړيه د خلکو په خبرو پسي مه ګرځه، درځه چي پر خپله لاره ځو. سړي بيا هم ځان د خلکو پېغورو ته نه سوای ټينګولای، هغه و چي دی او ښځه يې دواړه پر خره سپاره او له کلي ووتل.

تر لږ مزله وروسته بل کلي ته ورسېدل، د کلي خلکو چي سړی او ښځه وليدل چي پر يوه خره سپاره دي، نو ټول په خندا سول، ويل تاسي دا ظالمان وګورئ چي دواړه پر يوه خره سپاره دي، دا ډنګر خر وګوره او دوه نفره وګوره چي پر سپاره دي، دا ظالمان خو بيخي والله که د جنت مخ ووينې. سړي چي د خلکو خبري واورېدې، نو ښځي ته يې وويل چي توکل پر خدای دی، شکر خدای روغي پښې راکړي دي، راځه چي دواړه پر پښو ولاړ سو، کله چي له کلي ووتو بيرته به پر خره سپاره سو. ښځي يې ورته وويل چي د خلکو په خبرو پسي مه ګرځه، خلک په هر حال کي خبري راپسې کوي، سړي ويل چي ښځي نور د خلکو پېغورونه نه سم زغملای، هغه و چي دواړه له خره څخه راکښته سول، خر يې د مخه او دوی دواړه پر پښو پسي روان سول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له کلي لا نه وه وتلي چي يوه بله ډله خلک په مخه ورغله، خلکو چي دوی وليدل، نو په خندا او ملنډو يې پيل وکړ، ويل دا لېونيان وګورئ چي خر يې شاتوری روان کړی او دوی پر پښو ورسره روان دي، خر خو خدای د بار لپاره پيدا کړی دی، دا چي دا خلک کار نه ځني اخلي ګناه يې خپله ده. ښځي او مېړه چي د خلکو ملنډې او پېغورونه واورېدل، نو لاره او ګودر ځني ورک سول، نه پوهېدل چي څه وکړي او د کومي ډلي خبري ومني؟ اخير ښځي مېړه ته وويل سړيه که زما منې نو د خلکو په خبرو پسي مه ګرځه، د ښار دروازې تړل کېږي، د خلکو خولې نه تړل کېږي.

يادونه:

دا متل په کندهار کي ډېر ويل کېږي. کله چي يو څوک د عامو خلکو له خبرو څخه ځورېږي او يا غواړي چي يوه عامه خبره پټه کړي او ملګری او انډيوال يې دې ته هڅوي چي د خلکو په خبرو پسي و نه ګرځي او خپل کار ته دوام ورکړي، نو دا متل وايي. [1]

[1] دا کيسه مي په (۱۳۷۵ش) کال له ښاغلي عبدالغني څخه د جنوبي پښتونخوا مرکز کوټې ښار په خروټ اباد نومي سيمه کي اورېدلې ده. نوموړی د کندهار ولايت، ارغنداب ولسوالۍ د ناګان کلي اوسېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېر عمر ښه دی پنجوايي مي هم وليد

وايي چي يو وخت د پاشمول ([1]) په کلي کي يو غريب بزگر اوسېده، ده به خپله بزگري کوله او چندان به له کلي نه ووت، ان دا چي سپين ږيرى سو، خو بيا هم له کلي و نه وت.

يوه ورځ په کوم ضروري کار پسي د سيند د بلي غاړي کلي (پنجوايي)بازار ته ولاړ. بزگر چي تر اوسه يې د پنجوايي بازار نه و ليدلى دا کوچنى بازار يو لوى ښار ورته ښکاره سو. ورځ يې په ډېره خوشالۍ تېره کړه، ماځيگر چي بيرته کورته روانېده، نو داسي فکر يې وکړ چي دا يې په ژوند کي يو لوى برياليتوب دی، کله چي پاشمول ته ولاړ، نو په کور کي يې د پنجوايي کيسه ټکي په ټکي وکړه، د کيسې په پای کي يې په جگه غاړه او غرور وويل: ډېر عمر ښه دی پنجوايي مي هم وليد.

يادونه:

دا متل د کندهار ولايت په ژېړۍ او پنجوايي ولسواليو کي ډېر ويل کېږي.[1]

---

[1] : پاشمول په کندهار کي د يوه کلي نوم دی چي پخوا يې په پنجوايي پوري اړه درلوده، خو د نوي اداري تشکيل له مخي په ژېړۍ ولسوالۍ پوري وتړل سو. پنجوايي په کندهار کي د يوې ولسوالۍ نوم دی چي مرکز يې هم پنجوايي نومېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه او لالا یوازي و، غل او کوتک([2]) دوه ول

وایي چې دوه ورونه یو ځای په سفر روان ول چې په لاره کې یو غل پر پېښ سو، غله کوتک تر سر ورته واړاوه، ویل ښور و نه خورئ کنه ماغزه به مو دربادباد کړم. دوی هم له ډاره لاسونه پور ته کړل، غله د دواړو ورونو لاسونه وروتړل او هر څه چې یې درلودل ځني یویې وړل، ان دا چې د غاړي کالي یې هم ځني وایستل او دوی یې سره لغړ ایله کړل.

کله چې ورونه کلي ته ولاړل نو کلیوال پر راټول سول، ویل خدای دي یې خیر کړي، څه پېښه ده دا کالي چا در څخه وایستل؟ دوی ټوله کیسه ورته وکړه چې داسي غله ول، داسي و او هسي و. یوه کلیوال ور ته وویل چې بې غیرتو جنګ مو ولي نه ورسره کاوه؟ دوی وویل هغوی پر موږ زورور ول، ځان خو به مو نه واژه. کلیوال یې له کشر ورور څخه پوښتنه وکړه چې غله څو نفره ول؟ ده ورته وویل چې زه او لالا یوازي و، خو غل او کوتک دوه ول.

---

[1] دا کیسه مي د (۱۳۸۸ش) کال د وري د میاشتي پر یوولسمه نېټه له ښاغلي عبدالقیوم مینه وال څخه په تیلیفون کي اورېدلې ده. نوموړی د کندهار ولایت، ژیړی ولسوالۍ د وزیرو د کلي اوسېدونکی دی.

[2] : کوتک یو ډول غټ او دروند ډانګ دی چي شپانه د وسلې کار ځني اخلي او د ځان او رمې د ساتني لپاره یې له ځان سره ګرځوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه: دا متل په کندهار کي ډېر ويل کېږي. کله چي يو څوک بې غيرته وي او تر ځان د کمزوري دښمن له لاسه مات سي، نو خلک دا متل وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپي ته يې ويل د چا له لاسه په عذاب يې، ويل له خپله قامه

وايي چي په يوه سيمه کي سخته وچکالي راغله، خلک له له لوږي او تندي تنګ سول، څوک نورو سيمو ته کډه سول او پاته له ډېري لوږي او تندي سره لاس او ګرېوان سول. دا وچکالي تر انسانانو د حيوانانو لپاره ډېره له خواريو ډکه وه، ډېر حيوانان له لوږي او تندي مړه سول، ځيني حيوانان له لوږي مړه او ځيني يې نورو سيمو ته ولاړل.

په دې ډله کي يو سپی هم له خپل کلي څخه روان سو، څو مياشتي يې مزل وکړ، يو وخت يوې داسي سيمي ته ولاړ چي هلته شنه باغونه او کلی ښکاره سول، سپي داسي فکر وکړ چي په دې سيمه کي خامخا وچکالي نسته او يا لږ ده، هغه و چي په کلي ورګډ سو.

يوه کليوال سپی وليد چي له تندي يې ژبه راوتلې او له ډېري وږي او له ډېري ډنګروالي يې پښتۍ راوتلي دي، زړه يې ورباندي وسوځېد، ډوډۍ او اوبه يې ورته کښېښوولې، سپي اول اوبه وڅښلې او بيا يې ډوډۍ وخوړه، کله چي موړ سو نو ستړيا يې راپورته سوه او خوب ورغی، سترګي يې لا نه وې سره ورغلي چي د کلي سپي په خبر سول، ټول په يوه سلا ورباندي راټول سول او مسافر سپی بېچاره يې داسي وداړه چي په خپلو وينو يې رنګ کړ.

سپی په ډېر تکليف له کلي څخه وتښتېد او بل کلي ته ولاړ، د هغه کلي خلکو چي وليد نو د دوی هم زړه پر وسوځېد، اوبه او خواړه يې ورته راوړل، په دې کلي کي چي هم سپي خبر سول نو ورباندي راټول سول، دې سپيانو هم مسافر سپی

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

داسي ټوک کړ چي تېښتي ته اړ سو، لنډه دا چي هر کلي ته به ورغی نو خلکو به ډېر نازاوه، خو چي کله به سپي درباندي خبر سول نو له کلي به يې وشاړه.

په همدې منډه او تېښته کي بارانونه شروع سول، هري خواته اوبه او خواړه پيدا سول، کال اباد سو، انسانان او حيوانان هوسا سول. سپی چي په بل کلي کي يې د اوسېدو ځای نه درلود بيرته خپل کلي ته ولاړ. د کلي سپيانو چي وليد نو ډېر خوشاله او درباندي راټول سول. يوه سپي ورته وويل چي موږ خو مړ بللی وې، ته دا دومره وخت چېري وې؟ څه دي وليدل او څه درباندي تېر سول؟ مسافر سپي د خپل ژوند ټوله کيسه ورته وکړه، ويل انسانانو ډېري نېکۍ راسره وکړې، خو له خپله قامه ډېر په عذاب وم.

يادونه:

دا متل په کندهار کي ډېر ويل کېږي. کله چي يو چاته د خپلو تربورونو، خپلوانو او خپل قوم له لاسه تاوان ورسېږي، نو د زړه له درده دا متل وايي.[1]

---

[1] دا کيسه مي د (١٣٨٨ش) کال د لړم د مياشتي پر اتلسمه نېټه په کابل کي د شپې پر لسو بجـو لـه ښاغلي عبدالحي څخه چي په حاجي لالا شهرت لري اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

سېرلیه ته لا ښه یې، خوابښې نه لرې ویده یې

وایي چې یوې خوابښي پر خپلې نږور ډېر ظلم کاوه، د کور ټول کارونه یې په کول. مېرور که به یې روغه وه که به رنځوره له ناچاریه یې د کور ټول کارونه په یوازې سر کول. مېړه یې هم پر خبره غوږ نه نیوه او د مور او پلار یې څه په وسه نه وه چې ددې ظالمې خوابښې له شره یې خلاصه کړي.

یوه ورځ مېرور کالي پرېولي او ډېره ستړې سوې وه، په همدې ورځ یې د غوا وابښه له یاده وتلي او دا ویده سوې وه، بله خواري دا وه چې په دغه شپه یې مېړه هم پر کور نه و. پر نیمه شپه یې د خوابښې پام سو چې مېرور یې غوا ته وابښه نه دي ور اچولي، سمدلاسه یې د مېرور خواته ور منډه کړه، مېرور یې تر کوڅۍ ونیوله او په درد یې ورته وویل: پور ته سه سپاړې او تمبلي ! غوا دي وږې پرې ایښې ده او ته ارامه ویده یې؟ ژر پورته سه غوا ته وابښه ورواچوه !

ښځه چې ډېره ستړې سوې وه او ټول وجود یې درد کاوه په ډېر تکلیف را ولاړه سوه، دالان ته ولاړه چې وابښه راواخلي او غوا ته یې ور واچوي. په دالان کې یې ولیده چې د دوی سېرلی په خواره خوب ویده دی. ښځه چې خوب زنگوله پر خپل مظلومیت او یوازې والي ارمان ورته ودرېد او سېرلی یې تر څان بختور وگانه، ویل که سېرلي خوابښې درلودای نو دی به هم د اوس غوندي ارام نه وای ویده، د زړه خواله یې بل چا ته نه سوای کولای نو هغه و چې سېرلي ته یې زړه تش کړ او ویې ویل: سېرلیه ته لاښه یې خوابښې نه لرې ویده یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

دا متل د کندهار په ښځو کي ډېر ویل کېږي. کله چي یوه ښځه د خسرګنۍ په کور کي خوشاله نه وي او یا یوه ښځه له خپل ژونده راضي نه وي خو بر عکس بله ښځه د خسرګنۍ په کور کي خوشاله وي نو ناراضه ښځه دا متل ورته وایي.[1]

[1] دا کیسه مي په کوچنیوالي کي د کندهار ولایت، ارغنداب ولسوالۍ د ناګان د کلي لـه (ببـو) نـومي بوډۍ څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

#ساندي هم خوشاله زړه غواړي

پخوا یو ډول پېښنه گري یا ممثلي ښځي وې چي د پردیو خلکو په غمونو او فاتحو کي به یې ساندي ویلې او ویر به یې کاوه. لکه څنگه چي خلک د خوشالۍ د محفل لپاره سندرغاړي رابولي او غواړي چي خپله ښادي درنه او مشهوره کړي، دغسي به دغه ډول ښځي هم خلکو ددې لپاره راغوښتې چي په خپلو ساندو او ځانگړو حرکتونو خلک ژړا او ویر ته وهڅوي چي په دې ډول د غم مراسم درانه او تاوده وښيي.

هغه چا چي به ډېري پیسې درلودې، نو څو پېښنه گري ښځي به یې راغوښتې، کله چي به یوه ښځه ستړې سوه، نو بلې ته به یې اشاره وکړه او هغې به په ژړا پیل وکړ، خو بېوزلو خلکو به بیا یوازي یوه ناڅکي ښځه راغوښته.

کله چي به د مړي مور، خویندو او نورو خپلوانو په طبیعي ډول ژړل، نو پېښنه گري ښځي به پټه خوله ناستي وې، خو کله چي به د کور ښځي د مېلمنو په خدمت بوختي سوې او یا به فاتحې ته راغلیو ښځو شخصي بانډار جوړ کړ نو په دې وخت کي به د مړي له خپلوانو څخه یوې ښځي کرایه سویو ژړاندو ښځو ته سترگه ووهله چي ساندي شروع کړئ. ښځو به هم نابېره چیغه کړه او د مړي په اړه به یې یوه دردناکه خبره وکړه.

خلکو به دغه ډول ښځو ته تر فاتحې مخکي د مړي په اړه لږ معلومات ورکول چي هغوی یې ځینې خبري د ژړا پر مهال یادي کړي، مثلا هغه مړی چي ځوانه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېرمنه او اولادونه به يې پاته ول، په ژړا کي به يې داسي ويل: ای زما زويه څنګه ځوانيمرګ سوې؟ کاشکي خو ستا پر ځای زه مړه سوې وای، تا دا خپله ځوانه ماينه او کوچني اولادونه چا ته پرېښوول؟ تر دې وروسته به يې مخ په چپلاخو (څپېړو) واهه او سر به يې هم شکاوه، نورو ښځو چي به ورته وکتل نو دوی به هم په ژړا پيل وکړ. کله چي به يو موړ او خان سړی مړ سو، نو خپلوانو به يې پېښه ګرو ښځو ته ډېري پيسې ورکولې او ښځو به هم ښه په اخلاص او لوړ اواز ژړل. وايي چي يو وخت د يوه بېوزله او غريب سړي ورور مړ سو، د ښځينه فاتحې لپاره يې يوازي يوه پېښه ګره[1]ښځه راوبلله. څرنګه چي پېښه ګري ښځي ته لږ پيسې ورکول سوي وې، نو تر يو څه ساندو وروسته يې ساندي بس کړې او پټه خوله کښېناسته، د فاتحې ښځو چي دا چوپتيا وليده نو تر خپل منځ يې شخصي کيسې شروع کړې چي وروسته خبره خندا او ټوکو ته ورسېده. په دې وخت کي د مړي د خپلوانو يوه ښځه راغله او پېښه ګري ښځي ته يې کرار وويل چي ولي ساندي نه وايې؟ پېښه ګري ښځي ورغبرګه کړه: بس ده نوري ساندي نه سمه ويلای، ساندي هم خوشاله زړه غواړي.

1

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: دا متل په کندهار کې ډېر ویل کېږي. کله چې د یوه کار بیه یا حق الزحمه لږ وي او د چا زړه نه غواړي چې کار ته اوږه ورکړي او کار هم د حق الزحمې په اندازه کمزوری اجرا کړي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کیسه مې د جنوبي پښتونخوا د پنجپای یا محمد خېلو په کیمپ کې د ښاغلي مولوي دوست محمد څخه اورېدلې ده. نوموړی په پنجپای کې د عبدالله بن مسعود نومي مدرسه کې استاد او اصلا د کندهار ولایت، بولدک ولسوالۍ د کندني د کلي اوسېدونکی و. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

سر زما، خو واک يې د لالا

وايي په پخوا زمانو کي يو لېوني و چي مور، پلار او نور خپلوان يې مړه سوي او يوازي يې يو ورور درلود او پالنه يې د ورور پر غاړه وه، کله چي به لېوني ډېر په تکليف سو او خلک به يې وهل نو ورور به يې په ځنځيرونو وتاړه. لېوني له خپل ورور څخه ډېر تنګ سو او هر چا ته به يې ويل چي لالا ډېر بد سړی دی.

لېوني ته د ورور له خوا نور بنديزونه يو څه د زغملو وړ ول، خو دا ډېره ورته ګرانه وه چي نايي به يې سر ور خرايه. ځکه چي د کلي د نايي چاړه ډېره پڅه وه، هر وخت چي به يې د لېوني سر ورخرايه نو ځو ځايه به يې ويني پوست ورپرې او ويني کړ، لېوني د نايي د پخي چړې خوړ او تپونو ډېر وارخطا کړی و، کله چي به لېوني د خپل ورور خبره نه منله، نو ورور به يې ورته ويل چي ارام کښېنه کنه نايي ته دي بيايم.

يو وخت د لېوني د سر وېښتان ډېر اوږده او ځپوله سول، ورور يې نايي ته بوت چي سر يې وروخريي. لېوني چي د نايي چاړه وليده، نو چيغي يې کړې چي زه سر نه خريم، خو ورور يې سترګي ورباندي راغتې کړې، ويل دا ستا کار نه دی، خامخا به سر خريې. کله چي لېوني نايي ته کښېناست، نو هغه د خريلو چاړه پر را واخيسته. لېوني ورته وويل چي زما سر را جوړ که، خو خريه يې مه. نايي ورته وويل چي نه خامخا دي سر در خريم، ځکه چي لالا دي وايي سر يې ور وخريه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې وخت کې لېونی ولاړ سو او په درد یې نایي ته وویل: عجیبه ده، سر زما، خو واک یې د لالا !

یادونه:

دا متل په ډېرو پښتني سیمو کې ویل کېږي. کله چې څوک د چا په شخصي کارونو کې مداخله کوي، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مې په ۱۳۹۰ه ش کال د لړم د میاشتې پر اتمه نېټه په کندهار کې د محمود شگیوال نومي نایي څخه اورېدلې ده. ښاغلی شگیوال اوس په کندهار ښار کې اوسېږي او د سلمانۍ دوکان لري، خو اصلاً د ننگرهار ولایت د شگي سیمې اوسېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

شیخ چلي، پر ښاخ ناست دی ښاخ رېبي

په پخوا زمانه کي یو ډېر ساده سړی و چي شیخ چلي نومېده. یوه ورځ يې په کور کي د سونګ بوټي خلاص سول، مېرمني يې ورته وویل چي سړیه لرګي خلاص سوي دي، یوه چاره يې وکړه. شیخ چلي په کلي کي یوه سړي ته ورغی چي لږ بوټي ورکړي، هغه ورته وویل چي ورسه زما په باغ کي د توتو څو وني ولاړي دي، یو څو ښاخونه يې ورېبه او کور ته يې یوسه.

شیخ چلي هم اره راواخیسته او د توت یوې وني ته وخوت. پر یوه ښاخ کښېنوست او د هغه ښاخ په رېبلو يې پیل وکړ، په دې وخت کي یو سړی د باغ څنګ ته پر لاره تېرېده، کله چي يې شیخ چلي ولید، نو ورته ويې ویل چي وروره پام دي سته کنه؟ پر ښاخ ناست يې او ښاخ رېبې؟ که ښاخ پوره ورېبل سي، نو خامخا رالوېږې، داسي نه وي چي خدای مه کړه پښه یا لاس دي مات سي. شیخ چلي ورته وویل چي ځه بېغمه اوسه زما پام دی، کله چي ښاخ ورېبل سي، نو زه ځني لیري کېږم.

لاروی پر خپله لار ولاړ او شیخ چلي د ښاخ رېبلو ته دوام ورکړ، کله چي ښاخ ورېبل سو، نو شیخ چلي پر ځمکه راولوېد او مغزی يې مات سو. تر دې پېښې وروسته د شیخ چلي ساده ګي ډېره مشهوره سوه، کله چي به یو چا له عقل څخه کار نه اخیست او د بل چا خبره به يې هم نه منل، نو خلکو به وویل چي دا سړی لکه شیخ چلي، پر ښاخ ناست دی ښاخ رېبي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

دا متل په ډېرو پښتني سیمو کي ویل کېږي. کله چي یو څوک په خپله گټه او تاوان نه پوهېږي او په لوی لاس ځان ته تاوان رسوي، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مي دا کیسه مي په (۱۳۶۷ش) کال له ارواښاد جنرال محمد اکرم خاکرېزوال څخه اورېدلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عقل په عمر نه دی په سر دی

وايي چي دريو ختګرانو له يوې کندوالې څخه خاوري وړلې، يو وخت کولنګ په يوه کلک شي کي ونښت، کله چي يې څمکه وشنله نو ګوري چي د سرو زرو چرګ دی. ختګران چې بېوزله او غريبان ول د سرو زرو د چرګ په ليدو ډېر خوشاله سول، سره ويې ويل چي چرګ به خرڅ کړو او خپل ژوند به په جوړ کړو، خو ستونزه دا ده چي چرګ به څنګه سره وو ېشو؟ که چرګ درې ټوټې کوو، نو بيا په دومره لوړه بيه نه خرڅېږي او که يې روغ سره وېشو هر څوک به خپله برخه څنګه اخلي؟ اخير يې سره وويل چي بايد د سرو زرو چرګ خرڅ او پيسې يې سره وو ېشي.
په دې وخت کي يوه ختګر وويل چي که پاچا خبر سو چي موږ د سرو زرو چرګ لرو، نو بنديان کوي مو، وايي تاسي بېوزله خلک ياست دا چرګ مو له کومه کړ؟ په بلا به اخته سو، هم به مو چرګ له ګوتو ووځي او هم به بنديان سو. نورو ختګرانو چي دا خبري واورېدې نو ډېر وارخطا سول، خو نه پوهېدل چي څه وکړي؟ دوی اوس يوه لار درلوده، هغه دا چي د سرو زرو چرګ خرڅ کړي، خو دوی چي چورت وواهه نو داسي موږ او خان سړی يې و نه موند چي د چرګ رانيولو وس دي ولري. اخير يې سره وويل چي تر هغو چي چرګ ته يو مناسب خريدار يا رانيوونکی پيدا کوي بايد چرګ يو ځای پټ کړي.
کله چي به يوه ختګر وويل چي چرګ زه په کور کي ساتم، نورو به داسي فکر وکړ چي داسي نه وي دی يې غلا کړي او وتښتي. تر ډېر فکر کولو وروسته يې په زړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کي وروګرځېده چي د دوی د کلي يوې بوډۍ ښځي ته چرګ امانت کښېږدي. دا بوډۍ ډېره ښه ښځه وه، ټولو کليوالو به خپل امانت شيان له دې سره ايښوول. لنډه دا چي د سرو زرو چرګ يې بوډۍ ته ورکړ او دا شرط يې ورباندي کښېښود چي تر څو موږ درې سره يو ځای نه يو درته راغلي زموږ يوه ملګري ته به چرګ نه ورکوې. بوډۍ هم دا خبره ورسره ومنله او خټګران ولاړل.

څو مياشتي وروسته يو خټګر راغی او بوډۍ ته يې وويل چي چرګ راکړه، بوډۍ ورته وويل چي تاسي خو ماته ويلي ول چي تر څو موږ درې سره يو ځای نه يو درته راغلي زموږ يوه ملګري ته به چرګ نه ورکوې، نو اوس هم چي نور دوه ملګري دي رانه ولې چرګ نه درکوم. خټګر ورته وويل چي هغه نور دوه ملګري مي په کوڅه کي راته ولاړ دي، بيا يې هغو ته ور ناره کړه چي بوډۍ چرګ نه راکوي وايي نور دوه ملګري دي چېري دي؟ هغوی له کوڅې څخه ور نارې کړې چي دا دی موږ ورسره يو چرګ ورکړه. بوډۍ چي دا خبره واورېده، نو چرګ يې ورکړ.

څو ورځي وروسته دوه نور خټګر راغلل او بوډۍ ته يې وويل چي د سرو زرو چرګ راکړه، بوډۍ ورته وويل چي چرګ خو مو څو مياشتي مخکي لا يوور. يو ملګری مو کور ته راغی او تاسي په کوڅه کي ورته ولاړ واست، تاسي ويل چرګ زموږ ملګري ته ورکړه چي ما هم ورکړ. خټګرو وويل چي دروغ مه وايه موږ نه و ورسره، نور خلک به ول او يا ته دروغ وايې، خامخا چرګ تا پټ کړی دی. بوډۍ چي هر څه قسمونه وخوړل چي ستاسي چرګ مو ملګري يوور، خو هغوی نه قانع

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېدل، ویل هر څنګه چي کېږي زموږ چرګ به راکوې. اخیر یې بوډۍ تر لاس ونیوله او محکمې ته یې بوتله.

په محکمه کي قاضي بوډۍ ملامته کړه، ویل ولاړه سه په دریو ورځو کي د دوی د سرو زرو چرګ ورپیدا کړه ، کنه بندي کوم دي. بوډۍ چي دا خبره واورېده، نو په چیغو او ژړاوو کور ته روانه سوه. په لاره کي یوه کوچني هلک پوښتنه ځني وکړه چي انا ولي ژاړې؟ بوډۍ ورته وویل چي پرې مي ږده بچیه ولي مي پر ټپونو مالګي رادوړوې، زه خپله په غم اخته یم او ته پوښتني راڅخه کوې؟ هلک ورته وویل چي خیر دی ته خو راته ووایه، کېدای سي زه یوه د حل لاره په لاس درکړم. بوډۍ وویل چي په دې کوچنۍ ونه به ستا په سر کي دومره عقل له کومه وي چي تر ما به هوښیار یې. بوډۍ چي نور یې نو یوې خوا ته مخ نه ګرځېده او ډېره ناامیده سوې وه له ناچاریه کوچني هلک ته خپله ټوله کیسه تېره کړه.

هلک چي کیسه واورېده، نو په خندا یې وویل چي انا جاني دا خو اسانه کار دی. ورسه قاضي ته ووایه چي چرګ زما سره پروت دی. ما غوښتل ختګران معلوم کړم چي پر ما باور لري کنه؟ دوی چي هر وخت وغواړي زه یې چرګ ورکوم، خو باید هغه شرط ادا کړي چي لومړی ورځ یې تر خپل منځ سره ایښی و او زما سره یې هم منلی و. شرط دا دی چي لومړۍ ورځ دوی ما ته ویلي ول چي تر څو موږ درې سره یو ځای نه یو درته راغلي زموږ یوه یا دوو ملګرو ته به د سرو زرو چرګ نه ورکوې. که زه اوس دوی ته چرګ ورکړم سبا به یې دریم ملګری راغلی وي او ما به ملامتوي چي له ما پرته دي ولي دوی ته چرګ ورکړ، بیا به ماته یو جنجال

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي، که چېري ختګرانو خپل دريم ملګری پيدا کړ، خو د چرګ غل پيدا سو او که يې پيدا نه کړ، نو ته يې له جنجاله ببغمه يې.
بوډۍ چي دا خبره واورېده نو ډېره يې خوښه سوه، بس سمدلاسه يې دغه خبره کټ مټ قاضي ته وکړه، قاضي هم ورسره ومنله او د بوډۍ په حق کي يې فيصله وکړه. بوډۍ چي د کوچني هلک هوښياري وليده نو زړه ته يې ولوېده چي په رښتيا سره عقل لوی او کوچنی نه غواړي، هلک ته يې وويل چي بچيه زه اوس پوه سوم، عقل په عمر نه دی په سر دی.

يادونه:
دا متل په کندهار کي ډېر ويل کېږي. کله چي يو څوک په لږ عمر کي ډېر هوښيار وخېژي او يا په عقل کي تر خپل عمر ډېر مشر وي ، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي د (۱۳۹۰ش) کال د ليندۍ د مياشتي پر شپږويشتمه نېټه له ښاغلي عصمت الله بهير څخه په تيليفون کي اورېدلې ده. دی د کندهار ښار د دوهمي ناحيې اوسېدونکی دی چي اوس په کابل کي اوسېږي.. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

غلو به قافلې وهلې، نو نه چې يې کوټې وهلې

وايي په يوه کلي کې دوه ورونه اوسېدل چې مور، پلار او نور خپلوان يې نه درلودل، دوی دومره بېوزله او غريبان ول چې په وچه ډوډۍ هم نه وه ماړه، ان دا چې خپل کور يې هم نه درلود، يوازې يوه کوټه يې درلوده او دواړه په دې کوټه کې اوسېدل.

په دې وخت کې په شاوخوا کليو کې غلاوې شروع سوې، د کلي خلک وو بېرېدل چې داسې نه وي د دوی په کلي کې هم غله لاس واچوي. د کلي خلکو تر سلامشورو وروسته بېوزله ورونو ته وويل چې تاسي مجرد ياست او کوم خاص کار هم نه لرئ، موږ به تاسي ته ډوډۍ او يو څه پيسې در کوو او تاسي به د شپې په کلي کې پيره کوئ.

بېوزله ورونو له خدايه دغه ورځ غوښته، پيره يې ومنله او د کلي په منځ کې يې په يوه زړه کوټه کې واړول. د ورځې له خوا به ويده ول او د شپې له خوا به يې په کلي کې پيره او ګزمه کوله. يوه شپه چې هوا ډېره سړه وه، دوی په کوټه کې اور بل کړ، په دې وخت کې يې يو اواز تر غوږ سو، يو ورور يې کرار دباندي وکتل، ګوري چې يو غل د دوی کوټه په کولنګ سوری کوي.

دوی هم څه و نه ويل او تر هغو يې انتظار وکړ چې غل کوټه سوری کړي، کله چې غله کوټه سوری کړه او کوټې ته يې سر ور ننه ايست، نو دواړو ورونو په يوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلا ورحمله کړه او غل يې تر غاړه کلک ونيو، يوه ورور غل تر غاړه نيولی و او بل ورور يې سوټې ورته ونيو، لنډه دا چي غل يې داسي وواهه چي له اخ وټوخه يې واچاوه. وروسته يې غله ته وويل چي په دې کلي کي تر مور بېوزله او غريبان نسته، ته بې غيرته راغلې زمور کوټه دي ووهله؟ بې غيرته غلو به قافلې وهلې، نو نه چي يې کوټې وهلې.

يادونه:

دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ويل کېږي. کله چي يو څوک د مېړاني دعوه لري او بيا يو ټيټ او کوچنی کار وکړي او هغه مېړانه وبولي او يا خپلو خلکو ته زور ورښيي، نو خلک دا متل وايي.[1]

---

[1] دا کيسه مي په (۱۳۶۸ش) کال د پنجپای يا محمد خېلو په کيمپ کي لـه ښـاغلي گـل اغـا څخـه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

قاضي ملامتولم، خو زه نه ملامتېدلم

وايي چي د دوکسانو د ځمکي پر سر دعوه سوه، په دې دوو نفرو کي يو يې ډېر جنجالي و، خلکو چي هر څومره ملامت کړ ده پړه نه منله، خلکو دې خوا او هاخوامندېي ترړي وکړې،جرگې مرکې وسوې، خو دوی بيا هم سره جوړ نه سول.

څرنگه چي د خلکو روغي جوړي گټه و نه کړه نو خبره تر محکمې پوري ورسېده.

قاضي چي دعوه وڅېړل نو جنجالي سړي ته يې وويل چي ته ملامت يې.

جنجالي سړي بيا هم خپله پړه و نه منله، ويل زه ملامت نه يم، اخير قاضي مجبوره سو او پوليسو ته يې وويل چي دی له محکمې څخه وباسئ، هغه بل سړي ته يې د ځمکي اسناد ورکړل ويل ځه ځمکه ستا سوه.

کله چي جنجالي سړی کلي ته راغی، نو يوه کليوال پوښتنه څنې وکړه چي د ځمکي دعوه څنگه سوه؟ جنجالي ورته وويل: قاضي ملامتولم، خو زه نه ملامتېدلم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

یادونه:

دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو څوک پر سي او بیا هم خپله ملامتیا نه مني، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مي په (۱۳۶۸ش) کال د کندهار ولایت، ارغنداب ولسوالۍ د ناګان کلـي لـه اوسـېدونکي اروابناد حبیب الله جان څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

که ټیټ ځې وایي غلا کوې او

که لوړ ځې وایي کورو[1] ته گورې

وایي یو مسافر یو لیري وطن ته روان و چي په لاره کي یو کلی په مخه ورغی، ددې کلي د کورونو دېوالونه ډېر ټیټ ول، خو مسافر په ونه ډېر جگ و. مسافر چي د کلي منځ ته ورسېد، نو د کلي ځوانان پر راټول سول، ویل اې بې شرمه خپله خور او مور نه لرې چي د خلکو کورو ته گورې؟ سړي چي هر څومره ورته وویل چي زه پر لاره تېرېدلم ستاسي کورو ته مي نه دي کتلي، خو ځوانانو نه ورسره منله، لنډه دا چي ځوانانو مسافر بېچاره راچپه کړ او د هغه په ډبولو يې شروع وکړه.

په دې وخت د کلي خان راغی، گوري چي د کلي ځوانانو مسافر را چپه کړی او وهي يې. مسافر چي خان ولید، نو په عذر او زاریو يې پیل وکړ، ویل زه پر خپله لاره تېرېدم، ستاسي کورو ته مي نه دي کتلي. د خان زړه پر وسوځېد او ځوانانو ته يې وویل چي مسافر پر بېردئ ! کله چي مسافر رخصت کېده، نو خان ورته وویل چي دا وار ما له هلکانو خلاص کړې، خو گوره پام دي وي چي بیا پر لاره

---

[1] : کورو ته = کورونو ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

جگ جگ ولاړ نه سې کنه بیا به په دغسي خوارۍ اخته سې، مسافر هم دا خبره ورسره ومنله او له کلي څخه روان سو.

مسافر پر لاري چوخ چوخ (ټیټ ټیټ) روان و، ویل داسي نه وي نور خلک هم داسي فکر وکړي چي ګواکي زه د دوی کورو ته ګورم. د مسافر له توره بخته په دې کلي کي غلو لاس اچولی و او خلک سخت وارخطا ول، هر نابلده سړی چي به یې لیده، نو هغه به یې نیوه او پوښتني ګرویږني به یې ځني کولې.

مسافر چي په کلي ور کښېوت، نو خلکو چیغي کړې، ویل هلئ غل دی ! مسافر چي خلک ولیدل چي دده خوا ته منډې راوهي، نو داسي فکر یې وکړ چي بیا یې وهي، بس پایڅې یې راپورته کړې او په منډو یې پیل وکړ. کلیوالو چي د مسافر منډو ته وکتل نو داسي فکر یې وکړ چي دا سړی رښتیا غل دی، کلیوالو چیغي کړې چي مه یې پرېږدئ غل دی، مسافر د مخه او کلیوال ورپسې دي، منډې، منډې منډې اخیر یې مسافر ونیو او د هغه په وهلو یې پیل وکړ.

مسافر چي هر څومره نارې کړې چي د خدای پر پار زه غل نه یم، خو کلیوالو نه ورسره منله، ویل وهئ یې ! مسافر چي یې هر څومره وواهه او هر څومره پوښتني ګرویږني یې ځني وکړې نو داسي څه یې نه ځني واورېده چي د غلا لپاره دي ثبوت او سند وبلل سي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې وخت کې د کلي مشر په درد ورته وویل: بدبخته ته چې غل نه یې نو ولي دومره وارخطا وې او پر لاره ولې ټیټ ټیټ تلې؟ مسافر د مخکیني کلي کیسه ورته وکړه. د کلي مشر ورته وویل چې دا سم کار نه دی، که ته پر لاره همداسي ټیټ ټیټ روان یې، نو هر څوک به داسي فکر وکړي چې ته غلا کوې. مسافر په ژړا ورته وویل: د خدای پر پار زه څنګه وکړم؟ که ټیټ ځې وایي غلا کوې او که لوړ ځې وایي کورو ته ګورې.

یادونه:

دا متل په ډېرو پښتني سیمو کې ویل کېږي. کله چې یو سړی ډېر ناچاره سي او یا بې ګناه وي، خو بیا هم ګناهګار وبلل سي، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مې په کوچنیوالي کې له خپلې انا څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

که ستا قسمو ته وگورم هم حیران یم او که
د خپل چرګ پښو ته وګورم هم حیران یم

وايي چي يو چا چرګ غلا کړی او تر بالاپوښ لاندې يې پټ کړی و، خو پام يې نه و چي د چرګ پښې تر بالاپوښ راوتلي دي. يو څو ګامه چي ولاړ، نو د چرګ خاوند په مخه ورغی، ويل دا زموږ چرګ دي ولي غلا کړی دی؟ غله ويل قسم په خدای که مي غلا کړی وي. اخير د چرګ د خاوند زړه تنګ سو، د چرګ راوتليو پښو ته يې اشاره وکړه او ويې ويل: بس نو څه ووايم، که ستا قسمو ته وګورم هم حيران يم او که د خپل چرګ پښو ته وګورم هم حيران يم.

يادونه:
دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ويل کېږي. کله چي د يو چا په عمل او قول کي ژور توپير وليدل سي، ياني په عمل کي بد کار کوي، خو په خوله ځان ته ښه سړی وايي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي په (۱۳۹۰ش) کال د کندهار ولايت، ارغنداب ولسوالۍ د ناګان کلي اوسېدونکي عبدالرازق څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

له لوږي دي مړ سم، خو د منت خواړه نه خورم

وایي چي یو لېوه سهار تر ماښامه په غرونو او دښتونو کي وګرځېد، خو ښکار یې پیدا نه کړ، ډېر وږی سو، اخیر یې په زړه کي وروګرځېده چي کلي ته ولاړ سي، ګوندي هلته یو ښکار ورپیدا سي. کلي ته چي راغی، نو په یوه کور کي د پسه بوی پر ولګېد، سمدلاسه یې پر دېوال ورټوپ کړه او کور ته ورواوښت. ګوري چي په کور کي یو ډېر غټ او خړل سپی ګرځي.

لېوه سپي ته نژدې ورغی او ځان یې د سپي ملګری او دوست وښود، وروسته یې د خپلي لوږي کیسه ورته وکړه، په دې وخت کي یې پام سو چي سپی ډېر چاغ دی، لېوه ورته وویل چي ګرانه دوسته ته څه شي خورې چي دومره چاغ سوی یې؟ ته ماته وګوره له لوږي مي پښتۍ راوتلي دي، ماته هم دا ښکار راوښایه.

سپي ورته وویل چي ما په دې کور کي وظیفه نیولې ده. ددې کور خاوند ډېري پیسې، پسونه، وزې، غواوي، اسان او خرونه لري، زه شپه تر سهاره پیره کوم چي کور ته غل، لېوه، ګیدړه، چغال (سورلنډی) او بل ځناور را نه سي. خاوند ما ته ددې کار په مقابل کي اوبه او ښه غوړه ډوډۍ راکوي، په دوبي کي مي له ګرمۍ او په ژمي کي مي له یخنۍ څخه ساتي، دا دی وګوره دا خونه یې زما لپاره جوړه کړې ده. ټوله ورځ په دې خونه کي خوبونه کوم او د شپې له خوا پیره کوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لېوه چې د سپي خبري واورېدې، نو خولې يې اوبه وکړې، ويل ګرانه ملګرې ماته هم دغسي يوه وظيفه راپيدا کړه، سپي ويل سمه ده زه به مي له خاوند سره خبره وکړم چې تا ته هم دغسي يوه وظيفه درپيدا کړي.

په دې وخت کي لېوه د سپي په غاړه کي يوه ټپ وليد، ويل ګرانه دوسته دا ستا په غاړه کي ټپ د څه شي دی؟ سپي وويل چې دا ټپ د ځنځير دی، خاوند مي د ورځي له خوا په ځنځير تړي چې خلک راځخه ونه ډارېږي. لېوه چې وکتل نو د سپي د کوډلي څنګ ته يې يو لوی پولادي ځنځير وليدچي يو سر يې په موږي پوري تړلی او په بل سر کي يې طوق و چې د سپي د غاړي په اندازه جوړ سوی و.

لېوه چې د سپي په غاړه کي ټپ او ځنځير وليد، نو بيرته پښېمانه سو، ويل ګرانه دوسته ما تل ازاد او په خپله خوښه ژوند کړی دی، خو د منت خواړه مي نه دي خوړلي، زه ستا په ډول د مره ييتوب ژوند نه سم زغملای، بس زه تر دې وظيفې تېر يم، د لوږي دي مړ سم خو د منت خواړه نه خورم.

يادونه: دا متل په ډېرو پښتني سيمو کي ويل کېږي. کله چې د مړو ستر ګو د ډوډۍ او مرييتوب خبره را ياده سي او يو يا يو څوک د غلامۍ تر غوړه ډوډۍ تېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

سي او په خپلواکۍ او شرافت کي په خپله وچه ډوډۍ قناعت وکړي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کیسه مي په کوچنیوالي کي زموږ په کلي کي د محمدالدین په نوم له یوه بزګر شخه اورېدلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لرګی توږه او سړی ځني جوړوه

وايي چي يو ترکاڼ يا نجار، خياط او ملنګ سره ملګري او يوه ليري ځای ته په سفر روان ول. دوی تر يوه اوږده مزله وروسته يوه لوی ځنګله ته ورسېدل، لومړی يې داسي فکر وکړ چي لار به په ځنګله کي تېره سوې او بلي خوا ته به وتلې وي، هغه و چي په ځنګله ورکنبېوتل، څو ساعته يې مزل وکړ، خو لار تر ځنګله و نه وتله.

په دې وخت کي يې په خپلو منځو کي سره وويل چي موږ غلطي وکړه چي ځنګله ته راغلو، راځئ چي بيرته وګرځو، بل ځای که لار راڅخه ورکه سي، نو يو څوک خو به پيدا سي چي پوښتنه ځني وکړو، دلته خو هيڅوک هم نسته. هغه و چي بيرته شا ته وګرځېدل چي پخوانۍ لاره پيدا کړي، هر څومره چي وګرځېدل لاره يې و نه موندله. په ځنګله کي يوې او بلي خوا ته همداسي سرګردانه ګرځېدل چي شپه پر راغله. تر خپل منځ يې داسي پرېکړه وکړه چي اوس خو هسي هم شپه ده، هيڅ ځای نه سو تلای، شپه به دلته تېره کړو او سبا سهار به له خيره سره ځو.

هغه و چي په ځنګله کي يې يو غار پيدا کړ او درې سره ورننوتل چي شپه پکښې تېره کړي. يوه شيبه وروسته يې په ځنګله کي د ډول ډول وحشي ژويو اوازونه واورېدل چي سخت يې وارخطا کړل، تر خپل منځ يې سره وويل چي بايد پيره وکړو، داسي نه وي چي ځنګلي ځناور مو وخوري. هغه و چي شپه يې پر دريو

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخو سره وویشله، داسي فیصله یې وکړه چي په لومړۍ برخه کي به نجار، په دوهمه برخه کي به خیاط او په دریمه برخه کي به ملنګ پیره کوي.

لومړی نوبت د نجار و، نجار پیره کوله او نور دوه ملګري یې ویده سول. څرنګه چي نجار تړوله ورځ مزل کړی و، نو خوب ورغی، یوه سترګه خوب یې لا نه و کړی چي د پړانګ غړومبي راویښ کړ، له ځان سره یې وویل چي که ویده سم، نو وحشي حیوانات مو خوري او که ویښ کښېنم نو خوب راځي، اخیر یې وویل چي راسه ځان په یو شي بوخت کړه. هغه و چي په ځنګله کي یې یوه ونه وسکښتل او انسان یې ځني جوړ کړ، ده چي دا کار خلاص کړ نو ګوري چي د پیرې وخت یې هم پوره سوی دی. بس ورغی او خپل ملګری خیاط یې راویښ کړ، ویل وروره زما د پیرې وخت پوره سو، زه ویدېږم اوس نو ستا نوبت دی.

خیاط چي لږ پیره شروع کړه نو ده ته هم خوب ورغی، کله چي یې د نجار لرګین سړي ته پام سو نو ده هم ټوکر او قیچي را وایستل او د سړي لپاره یې په کالیو جوړولو پیل وکړ، تر څو چي ده کالي جوړول، نو د پیرې وخت یې هم پوره سو. خیاط په لرګین سړي کالي واغوستل او ورغی ملنګ یې راویښ کړ، ویل اندېوا‌له زما وخت پوره سو، اوس نو ستا نوبت دی.

ملنګ چي راپور ته سو نو د لرګي سړی یې ولید، خدای ته په ژړا سو، ویل خدایه د دوی خو کسبونه زده دي، نجار خپل وخت د لرګین سړي په جوړولو تېر کړ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خیاط د کالیو په ګنډلو ځان بوخت کړ، زما خو هیڅ کسب نه دی زده، زه به ځان په څه شي بوخت کړم، شپه لا ډېره پاته ده، که خوب راغی نو وحشي حیوانات به مو وخوري. بیا یې دعا وکړه چي ای خدایه دې لرګین انسان ته سا ورکړه !
خدای یې دوعا قبوله کړه او د لرګي انسان ژوندی سو. ملنګ او سړي تر سهاره باندار سره کاوه او په دې ډول د ملنګ د پیرې نوبت هم په خیر سره تېر سو. کله چي سهار مهال نجار او خیاط راکښېناستل نو ګوري چي د لرګي سړی ژوندی سوی او سم انسان دی.

دوی په خپل نوي انډیوال ډېر خوشاله سول، ویل اوس نو څلور نفره سولو، که له کوم مشکل سره مخامخ کېدو، نو یو ملګری مو زیات سو. کله چي له ځنګله څخه ووتل او خپل ځای ته ورسېدل، نو خلکو ته یې د لرګین سړي کیسه وکړه. تر دې پېښې وروسته چي به کله یو چا خپل انډیوال خفه کړ او یا به یې په قدر نه پوهېده، نو خلکو به ورته ویل چي خلک له خدایه یو ملګری غواړي او ته په لوی لاس خپل ملګری له ځانه لیري کوې؟ که زما خبره منې نو لرګی توږه او سړی ځني جوړوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو څوک خپل خلک ناراضه او له ځان څخه یې لیري کوي او یا د خپلو انډیوالانو او خپلوانو په قدر نه پوهېږي، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مي د (۱۳۹۰ش) کال د لیندۍ د میاشتي پر پنځه ویشتمه نېټه له ښاغلي عصمت الله بهیر څخه په تیلیفون کي اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

لږ به خورم طبیب ته به اړ نه یم

وايي چي په يوه کلي کي يو طبيب اوسېده، دا طبيب دومره مشهور و چي له ډېرو ليرو سيمو څخه به ناروغان ورته راتلل، يو څه طبيب د ناروغانو ښه علاج کاوه او يو څه هم خلک مجبور ول چي ورته راسي، ځکه چي په نژدې سيمه کي بل طبيب نه و، همدا دليل و چي خلکو د طبيب ډېر خاطر کاوه، هم به يې ډېري پيسې ورکولې او هم به يې ډول ډول سوغاتونه ورته راوړل.

يوه ورځ د طبيب کوچني زوی له ګاونډي هلک سره پر يو شي جنګ وکړ، د طبيب زوی کوچنی او هغه بل هلک غټ و، د طبيب زوی يې راچپه کړ او خورا ټينګ يې وواهه، د طبيب زوی چي د مقابلې بله وسله نه درلوده، نو هلک ته يې په ټکه وويل: يو وخت خو به ته هم ناروغه کېږې کنه؟ پلار ته به مي ووايم چي ستا علاج و نه کړي. هلک ورته وويل چي ځه زه ستا پلار ته اړ نه يم، هيڅ طبيب ته ضرورت نه لرم. يوه ورځ ستا پلار راته وويل چي لږ خوره طبيب ته به اړ نه يې، زه به هم لږ خورم او طبيب ته به اړ نه يم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: دا متل په ډېرو پښتني سيمو کي ويل کېږي. کله چي يوې خوا ته لږ بې خطره گټه او بل طرف ته ډېره گټه خو له خطره ډکه وي او يو څوک د ځان ساتني لپاره په لږ گټه قناعت وکړي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي په (۱۳۷۷ش) کال په کوټه کي له ښاغلي احمدشاه څخه اورېدلې دی. نوموړی اصلاً د کندهار ولايت، ډنډ ولسوالۍ د (يخ کارېز) کلي اوسېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

له بې عقله مې زړه خوړين دی
اوښ چې زوړ سي وروڼ يې شين دی

وايي چي يو چا په گنج کي د حيواناتو دلالي کوله، دوه نفره به يې د پسه، وزې، غوا، خره، اوښ او يا اس په سودا کي سره جوړ کړل او بيا به يې له دواړو خواوو څخه يوه اندازه پيسې غوښتې. له څو کالو راهيسي يې دا کار کاوه او په همدې ډول يې د کور گوزاره کوله.

يوه ورځ يې يوه انډيوال خپل يو زوړ اوښ په لاس ورکړ چي ور خرڅ يې کړي. ده هم د اوښ په صفتونو خوله پوري کړه، ويل دومره ښه اوښ دی، دومره ځوان دی، داسي بار وړي، دا دی او هغه دی. په دې وخت کي يې يو بل انډيوال راغی چي هغه بيا غوښتل اوښ رانيسي.

کله چي يې له خپل دلال انډيوال څخه د اوښ صفتونه واورېدل، نو غوښتل يې چي اوښ رانيسي. څرنگه چي د اوښ خرڅوونکی او رانيوونکی دواړه د دلال انډيوالان ول، نو نه پوهېده چي د چا پلوي وکړي. د اوښ خاوند ډېر چالاکه او چالبازه سړی و او اوښ رانيوونکی بيا ډېر ساده سړی و، په منځ کي دلال حيران و چي څه وکړي، که يې د اوښ رانيوونکي ته ويلای چي دا اوښ زوړ دی مه يې رانيسه، نو د اوښ خاوند ځني خوابدی کېده او که يې د اوښ زوړوالی پټولای، نو هغه بل انډيوال يې خپه کېده. که څه هم د اوښ رانيوونکی په اوښ نه پوهېده

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي ځوان دی که زوړ، خو دلال وېرېده چي داسي نه وي وروسته يو څوک ورته ووايي او يا دی خپله پوه سي چي اوښ يې زوړ دی.
په دې وخت کي دلال حيران و چي اوښ رانيوونکی څنگه پوه کړي چي اوښ مه رانيسه. اخير يې دا کار انصاف وباله چي اوښ رانيوونکی پوه کړي چي اوښ زوړ دی، هغه و چي په زړه کي يې داسي خبره جوړه کړه چي اوښ رانيوونکی په کنايه او اشاره کي د اوښ په عيب پوه کړي، نو هغه و چي له ځان سره يې د سندري په ډول داسي وويل: له بې عقله مي زړه خوړين دی، اوښ چي زوړ سي ورون يې شين دی.

يادونه:
دا متل په کندهار کي ډېر ويل کېږي. کله چي يو څوک په اشاره يا نيمه خبره سر خلاص نه کړي او څوک نه سي کولای چي د نورو په مخ کي سپينه خبره ورته وکړي، نو خلک دا متل وايي. [1]

[1] دا کيسه مي په (۱۳۹۰ش) کال د ليندۍ د مياشتي پر شپږويشتمه نېټه له عصمت الله بهير څخه په تيليفون کي اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

له مرگه تښتېدم، پر ادم خور ولګېدم

د یوې ښځې مېړه مړ سو او یو کوچنی یتیم زوی ورپاته سو. څرنګه چې دا ډېره بېوزله وه نو خپل یتیم زوی یې په ډېرو خواریو او تکلیفونو رالوی کړ. پر کونډې خپل زوی دومره ګران و چې زړه یې ورسره ډوبېده. څرنګه چې د مېړه د مرګ له امله یې په ژوند کې ډېرې سرې او تودې لیدلې وې، اوس ډېره وېرېده چې داسې نه وي زوی یې مړ سي او دا بېچاره یوازې پاته سي، کله چې به یې زوی له کوره ووت، نو دې به تر هغه مهاله پورې د کور دروازې ته سترګې نیولې وې چې زوی به یې راته.
هر وخت چې به په کلي کې څوک مړ سو، نو دې ته به خپل زوی ور په یاد سو چې له دې سره به یې په زړه وېره ننوته، ویل که داسې ورځ راغله چې زما زوی مړ سي نو زه به لېونۍ سم، هغه و چې له ځان سره یې داسې فیصله وکړه چې باید یو داسې ځای ته کډه سي چې هلته مرګ نه وي. نوره نه پوهېده چې چېرې به مرګ وي او چېرې به نه وي، داسې فکر یې وکړ چې که هر ځای هدیره نه وه، نو هلته به مرګ هم نه وي. وروسته یې دا خبره له زوی سره هم شریکه کړه، زوی یې که څه هم پوهېده چې له مرګه تېښته نسته، خو د مور خبره یې پر ځمکه نه واچوله او په کډه کولو راضي سو.
هغه و چې مور او زوی دواړو یوې نامعلومې خواته سفر پیل کړ. هر کلي ته به چې ورسېدل، نو پر کلي به شاوخوا راوګرځېدل، کله چې به یې هدیره ولیده، نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیرته به یې خپل سفر ته دوام ورکړ. په میاشتو میاشتو یې سفر وکړ، تر ډېرو غرونو او ځنګلونو واوښتل، په سفر کې یې ډېرې سرې او تودې ولیدې.

یوه ورځ پر یوه داسې کلي پېښ سول چې هدیره یې نه درلوده. کونډې او زوی یې بې له دې چې د هدیرې په باب له کلیوالو څخه پوښتنه وکړي په کلي کې کډه واړوله. یو څه وخت وروسته د کونډې زوی ناروغه سو. په دې وخت کې د ګاونډې یوه ښځه په کوم شي پسې دکونډې کره راغله، کله چې یې د کونډې زوی ولید چې په ځای کې پروت دی، نو پوښتنه یې وکړه چې زوی دې ولې پروت دی؟ کونډې ورته وویل چې ناروغه دی.

د ګاونډې ښځې چې دا خبره واورېده نو سمدلاسه له کوره ووته، کونډه پوه نه سوه چې دا ښځه ولې سمدلاسه له کوره ووته. یوه شیبه وروسته د کور دروازه وټکېده، کونډه چې ورغله نو ګوري چې څو نفره چړې په لاس ولاړ دي. کونډې ورته وویل چې څه خبره ده؟ خلکو ورته وویل چې موږ خبر سوي یو چې ستا زوی ناجوړه دی، موږ ویل چې ژر یې حلال کړو، داسې نه وي چې ډنګر سي.

کونډه د زوی پر ناروغۍ ناګاره سوه او هغوی ته یې وویل چې زما زوی نه دی ناجوړه، که باور نه کوئ نو زه به یې راوغواړم، تاسې یې په خپلو سترګو ووینئ.

خلکو ویل سمه ده ورسه راخبر یې کړه. کونډه په وارخطایي راغله او زوی ته یې وویل چې اوس به څه کوو؟ دا خو د سړي خورو کلی دی، څو نفره ادم خواره راغلي دي چې تا حلال کړي.

د کونډې زوی چې دا کیسه واورېده، نو مور ته یې وویل چې ته غم مه کوه زما یې چاره زده ده. سمدلاسه را غی او په خندا یې سړي خورو ته وویل: زه روغ رمټ

(c) ketabton.com: The Digital Library

یم، هسي تږوکي مي درسره کولې، که باور نه کوئ نو په تاسي کي چي هر یو په غبږ راځي زه ورته تیار یم. ادم خورو چي دا خبره واوربده، نو بیرته خپلو کورونو ته ولاړل. په دې وخت کي کونډې له ځان سره په خواشینۍ وویل: له مرگه تښتېدم، پر ادم خور ولگېدم.

یادونه: دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ویل کېږي. کله چي څوک له یوې بلا تښتي او پر بلي بلا واوړي، نو خلک دا متل وایي. [1]

[1] دا کیسه مي په (۱۳۹۰ش) کال له عبدالحي (حاجي لالا) څخه اورېدلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له ناپوه سره چي ښه کړې، لکه خره ته چي واښه کړې

وايي چي يوه سړي يو ډنگر خر رانيو، د دې لپاره چي خر چاغ سي نو ډېر يې نازاوه، هره ورځ به يې واښه ورته راوړل او پر وخت به يې اوبه ورکولې. کله چي خر ښه چاغ او تکړه سو، نو مستي يې شروع کړه، نه يوازي دا چي بار ته يې اوږه نه ورکوله، بلکي خپل خاوند ته يې هم کپونه (خوله) ورلگوله، پور ته پورته به غورځېده او لغتي يې به وهلې. خاوند يې ډېرځني تنگ سو، خپله ټوله خواري او زحمت يې ارمان سو، ويل نا حقه مي له خره سره دومره خوارۍ وگاللې.

د خره خاوند يو هندو انډيوال درلود چي هغه بيا يو ناظر درلود، پر هندو خپل ناظر ډېر گران و، هر څه چي به يې خپله خوړله، څښل او اغوستل به يې، نو هغه به يې ناظر ته هم ورکول، لنډه دا چي د خپل جايداد او کار وبار ټول واک يې ناظر ته ورکړی و. ناظر هم لومړی ځان ډېر عاجز، خواريکښ او تابعدار ښوده، خو کله چي په نس موړ، په تن پټ او جېب يې له پيسو ډک سو، نو د هندو خبره يې نه منله او هيڅ کار يې سم نه کاوه، ان دا چي په هندو به يې ريشخند او ملنډې وهلې، هندو چي به د څه کار ورته وويل نو ناظر نه يوازي دا چي کار به يې نه کاوه، بلکې د هندو د خولې پيښې به يې هم کولې.

يوه ورځ د خره خاوند او هندوسره ناست ول او بانډار يې کاوه. هندو د خره خاوند ته وويل چي انډيواله اوس خو دي خر چاغ او تکړه سوی دی، ښه بارونه به وړي، اوس به نو هوسا سوی يې که څنگه؟ دخره خاوند ورته وويل چي انډيواله که

(c) ketabton.com: The Digital Library

رښتیا درته ووایم له خره څخه تر پزي راغلی یم، نور یې څه کوې چې بیخي ځني بېزاره سوی یم. بیا یې هندو ته وویل چې ښه ته خپله کیسه وکړه، له ناظر سره دي څه حال دی، ښه لاس به دي په خلاص وي، اوس به نو ډېر نه یې ستړی؟ هندو چې له ناظر څخه تر پزي راغلی و په لنډ ډول د ناظر په باب وویل: نور به څه درته ووایم، زه هم له ناظر څخه داسي نا خوښه یم لکه ته چې له خپل خره څخه ناخوښه یې، بس له ناپوه سره چې ښه کړې، لکه خره ته چې واښه کړې.

یادونه:

دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ویل کېږي. کله چې څوک له کوم ناپوه او بې عقل سړي سره ښه وکړي او ښه نتیجه ور نه کړي او یا هغه سړی د ښو په مقابل کي بد ورسره وکړي، نو خلک د پښېمانۍ په ډول دا متل وایي.[1]

---

[1] دا کیسه په (۱۳۸۹ش) کال د لیندۍ د میاشتي پر اوولسمه نېټه ښاغلي معلم عبدالاحد سرتیف د برېښنالیک له لاري را لېږلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مه کوه په چا، و به سي په تا

وايي چي يوه کلي ته به هره ورځ يو ملنګ راته او خير به يې غوښت. په دې کلي کي يوه بوډۍ ښځه وه چي له ملنګ سره يې ډېر ښه کول، هر څه چي به دوی خوړل هغه به يې ملنګ ته هم په کچکول کي ور اچول.

يوه ورځ ملنګ د بوډۍ د کور په دروازه کي ودرېد او ويې ويل: ملنګ ته خير راوړئ خدای مو وبخښه ! بيا يې پسي وويل: څوک که ښه کوي هم يې له ځان سره کوي او که بد کوي هم يې له ځان سره کوي. بوډۍ چي دا خبره واورېده نو ډېر درد ورغی، له ځان سره يې وويل چي خوله دي وچه سه ستا ملنګ، نمک حرامه زه څومره ښه درسره کومه او ته داسي خبري کوې. هغه و چي د کور دروازې ته ورغله او ملنګ ته يې وويل: ملنګ پاچا لږ صبر وکړه چي ډوډۍ پخه سي دربه يې کړم، ملنګ ويل سمه ده.

بوډۍ ولاړه پتيري يې پخې کړې او زهر يې پکښې ګډ کړل. پتيري يې ملنګ ته په کچکول کي ورواچولې او ملنګ پر خپله لاره ولاړ. په لاره کي دوو ځوانانو د غنمو لو کاوه، کله چي يې ملنګ وليد نو ورته راولاړ سول او ورته ويې ويل: ياره ملنګ پاچا نن ډېر وږي سوي يو، که لږ ډوډۍ درسره وي رايې کړه. پخوا به زموږ مور دا وخت ډوډۍ راوړله، خو نن تر اوسه پوري نه ده راغلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملنگ هم له کچکول څخه د بوډۍ پتيري راويستلې او ځوانانو ته يې ورکړې. ځوانانو چي پتيري وخوړلې نو ځای پر ځای راڅپه او مړه سول. ملنگ حيران سو چي دا څه پېښه سوه؟ په دې وخت کي بوډۍ خبره سوه او په منډه منډه راغله، گوري چي زامن يې مړه دي. بوډۍ په چيغو او ژړا ملنگ ته وويل چي دا زما زامن ولي مړه سول؟ ملنگ ورته وويل چي نور نه يم خبر، ما ته يې وويل چي ډېر وږي سوي يو، که لږ ډوډۍ درسره وي راېې کړه، ما هم هغه پتيري ورکړې چي تا راکړي وې، پتيري چي يې وخوړې بس ځای پر ځای مړه سول.

په دې وخت کي بوډۍ په خپله گناه پوه سوه، ويل افسوس افسوس، ما ملنگ واژه، خو خبره نه ومه چي زما زامن به مړه کېږي. بوډۍ ډېره پښېمانه سوه او له ځان سره يې وويل: مه کوه په چا، و به سي په تا.

يادونه:

دا متل په ډېرو پښتني سيمو کي ويل کېږي. کله چي يو چالباز سړی په خپل دام کي خپله بند سي، نو خلک دا متل وايي. [1]

[1] دا کيسه مي په کوچنيوالي کي له خپل پلار څخه اورېدلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نر یم نه دروځم

وايي چي يوه ښځه کونډه سوه، لېورو او نورو خپلوانو يې غوښتل چي واده ورسره وکړي، خو ددې په خپلوانو کي څوک نه خوښېده، اخير يې تربورونو او د قبيلې مشرانو ورته وويل چي که په خپلوانو کي له چاسره واده کوې ښه دی، کنه له پردي سړي سره واده نه سې کولای.

خلکو چي د کونډي د خپلوانو اخطار وليد، نو چا زړه نه سوای کولای چي کونډي ته مرکه ورواستوي. له دې کلي څخه ډېر ليري يو خان اوسېده، څو مياشتي کېدې چي ښځه يې مړه سوې وه، په خپله سيمه کي چي يې څومره وکتل، نو د ځان لپاره يې د خپلي خوښي ښځه پيدا نه کړه.

يو چا ورته وويل چي په فلاني کلي کي ډېره ځوانه او ښايسته کونډه ناسته ده.

خان چي دا خبره واورېده، نو سمدلاسه يې يوه بوډۍ پيدا کړه او کونډي ته يې په مرکه ورواستوله.

بوډۍ کونډي ته د خان ډېر صفتونه وکړل او ورته ويې ويل چي خان غواړي ستا سره واده وکړي، اوس نو ته ووايه چي څنگه دي خوښه ده؟ کونډي وويل چي زه له خان سره واده کوم، خو مشکل دا دی چي زما لېورونه او تربورونه اجازه نه راکوي چي د بل قوم له سړي سره واده وکړم. بوډۍ ورته وويل چي غم مه کوه، خان به پټ راسي او کور ته به دي بوزي، بيا چي ستا لېورونه او تربورونه هر څه وکړي په خان يې زور نه رسېږي. کونډي چي دا خبره واورېده نو بوډۍ ته يې وويل چي سمه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بوډۍ خان ته راغله او د کونډې خبره يې ورته وکړه. خان هم سمدلاسه اس زين کړ او د شپې په تياره کې يې له څو ملګرو ځان د کونډې کور ته ورساوه، کونډه يې پر آس را سپره کړه او خپل کور ته يې راوسته.
سهار چې د کونډې ترېورونه سول، نو ډېر درد ورغی، سوتې يې راواخيستل او د خان سيمې ته راغلل، ګورې چې خان په يوه داسې يوه لويه برجوره کلا کې ناست دی چې کلا ته ورختل اسمان ته ختل دي. خان له ټوپک سره د کلا برج ته وخوت او خلکو ته يې وويل چې که هر يو کلا ته راوخوت، نو پر سر به يې وولم.
خلکو چې د خان کلا ته وکتل نو هيڅا زړه نه سوای کولای چې کلا ته په زور وروخېژي، کله چې يې په زور څه له وسه پوره نه سوه، نو غوښتل يې چې خان پر غيرت راولي، يو وار يې له کوره راوباسي او بيا جزا ورکړي. هغه و چې يوه ځوان په زوره ورناره کړه: ای بې غيرته خانه ! ته په کلا کې ناست يې او ځان ته غټې غټې وايې، که نر يې نو دباندې راووزه ! خان ورته وويل چې زه يوازې يم او تاسې شل نفره ياست، که يو په يو جنګ راسره کوئ نو را مخ ته سئ او که داسې نه وي زه لېونی نه يم چې په يوازې سر له شلو نفرو سره جنګ وکړم. په دې وخت کې بيا يوه ځوان ورته وويل: که نر يې نو د باندې راووځه. خان د کلا له برج څخه سر ور ته را وايست او په خندا يې ورته وويل: نر يم نه دروځم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

یادونه:

دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو ځوک خپل سیال ته ماته نه سي ورکولای او غواړي چي هغه را ونسکوي، پر غیرت یې

راولي او په دې ډول یې د خپل واک او نفوذ له سیمې څخه راوباسي او بیا برید ورباندي وکړي، نو هغه دا متل ورته وايي.[1]

[1] دا کیسه مي په (۱۳۹۰ ش) کال د لیندۍ د میاشتي پر څوارلسمه نېټه په کابل کي له نـامتو افغـان سیاستوال ښاغلي پوهاند ډاکټر اشرف غني احمدزي څخه د هغه په کور کي اورېدلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه خان دی نه مان دی، زما د اوړو زیان دی

یوه نابللي مېلمه د یو بېوزله سړي کره څو شپې تېري کړې، مېلمه دکور د څښتن نژدې ملګری او یو وخت خورا لوی خان تېر سوی و، خو اوس یې خواري په پېڅکه وه او ډېر غریب سوی و. کوربه په کور کي یوه بوډۍ مور درلوده چي ډېره کمزورې وه او د مېلمه خدمت یې په وس پوره نه و.
بوډۍ د مېلمه شپې او ورځې شمېرلې، یو څو ورځې یې د مېلمه خدمت په یو ډول وکړ خو اخیر یې تر وس تېره سوه، زوی ته یې وویل چي زویه ته خو مي ویني چي پر ملا کړوپه یمه او له کمزوریه پر لاره نه سمه تلای، دلته دې مېلمه را ته واړول، مېلمستیا خو یوه شپه وي، دوې شپې وي، درې شپې وي، دې مېلمه خو بیخي زموږ په کور کي بستره راته وغوړوله، لس ورځې کېږي چي ناست دی، په یو ډول ورته ووایه چي خپل کور ته ولاړ سي.
زوی به یې د مور د قناعت لپاره یوازې دا یوه خبره کوله چي دروند سړی او لوی خان دی، هر څنګه چي کېږي باید عزت یې وکړو. مېلمه هماغسي ببغمه اړولي وه چي په همدې ډول یې لس ورځې نوري هم تېري کړې. اوس نو داسي وخت راغی چي د کوربه په کور کي اوړه یو مخ خلاص سوه، بوډۍ ته ډېر درد ورغی، نور یې نو تر وس تېره سوه، زوی ته یې وویل چي مېلمه ته ووایه چي په کور کي یو مټ اوړه هم نسته، نور نو ستا خوښه ده که ځې او که پاته کېږي. زوی یې بیا هم هغه پخوانۍ خبره ورته وکړه چي دروند سړی او لوی خان دی، هر څنګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

چي کېږي باید عزت يې وکړو. مور ته يې درد ورغی او په تونده لهجه يې وويل:
نه خان دی نه مان دی زما داوړو زيان دی.

یادونه:
دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ويل کېږي. کله چي يو څوک ډېر شهرت ولري او په حقيقت کي د خپل شهرت په تله پوره و نه خېژي او شهرت يې کاذب او درواغجن وي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کیسه په (۱۳۹۰ ش) کال د وري د میاشتي پر يودېرشمه نېټه ښاغلي نور احمد قرانمل د برېښنالیک له لاري را استولې ده. نوموړی چي د کندهار ښار د څلورمي ناحیې د بامیزو کوڅې اوسېدونکی دی وايي چي دا کیسه يې له خپلي مور څخه اورېدلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناوې چې سپره وه لا کبږه وه

وايي چې يو وخت يې ناوې پر اس سپره کړې او د ورا په بدرګه يې د خسرګنۍ کره يې ورړله، يو څه مزل چې يې وکړ، نو ناوې له اس څخه راولوېده او لاس يې مات سو، په ورا کي شور او ځوږ جوړ سو. په دې وخت کي د ناوي خسرګنۍ پر پلارګنۍ او پلارګنۍ بيا پر خسرخېلو پړه وراچوله چې پر ناوي يې سم پام نه کاوه. د ناوي خسر وويل چې شاته يې خپله خور ناسته وه، بايد هغې ناوې ټينګه نيولې وای او بل ناوې خو کوچنۍ نجلۍ نه ده چې ځان يې نه سوای ټينګولای، لاسونه يې درلودل بايد ځان يې ټينګ کړی وای. د ناوي پلارګنۍ بيا ويل چې د اس جلو د خسرخېلو په لاس کي و، بايد دوی پر ناوي پام کړی وای.

په دې وخت کي يوه سپين ږيري وويل چې تاسي ټول بېځايه خبري کوئ، اصلي خبره دا ده چې ناوې مو له لويه سره پر اس سمه نه وه سپره کړې، زما ټوله لار ورته پام و، تاسي ته مي هم وويل خو تاسي زما خبره نه منله، ناوې چې سپره وه لا کبږه وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کې ډېر ویل کېږي. کله چې یو کار له لویه سر کوږ او ناسم را پیل سوی وي، خو خلک داسې فکر کوي چې دا کار اوس تازه خراب سو، نو دا متل استعمالېږي.[1]

[1] دا کیسه مې په (۱۳۷۲ش) کال له ارواښاد عبدالستار خان څخه اورېدلې ده. نوموړی د کندهار ولایت، ډنډ ولسوالۍ د کوبي د کلي اوسېدونکی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه خر مړ کېده او نه سپی ځني ته

وايي چي يو خر يوې ژوري کندي ته لوېدلی او غبرګي پښې يې ماتي سوي وې. هر څه چي يې وکړه نو له کندي څخه نه سواى را وتلاى. په دې وخت کي يو وږى سپی راغی، ګوري چي د خره پښې ماتي او مرګي حاله پروت دی، بس سپي هم ګونډې ورته ووهلې او سر يې پر ځپړو کښېښود، بس هغه ګړي ته يې انتظار کاوه چي خر به مړ سي او دی به يې په غوښو ځان تر پزي پوري موړ کړي.

خر به له ډېره درده بې سده سو، سپي چي به ورته وکتل نو داسي فکر به يې وکړ چي خر مړ سو، سمدلاسه به يې کندي ته ورټوپ کړه او په خره به يې خوله ولګوله، په دې وخت کي به خر بيرته په سد کي راغی، سپي چي به وليدل چي خر ژوندی دی نو بيرته به يې شا ته ټوپ کړه او د کندي پر غاړه به ورته کښېناست.

په دې ډول دوې درې ورځې تېري سوې، دا خبره تر ډېرو خلکو پوري ورسېده چي په فلاني ځاى کي خر په کنده کي لوېدلی او سپی يې مرګ ته منتظر دی، وروسته چي به يو څوک د نامعلومه سرنوشت په تمه ناست و، نو خلکو به وويل: دا نو هغه د خره او سپي کيسه سوه چي نه خر مړ کېده او نه سپی ځني ته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

دا متل په ډېرو پښتني سيمو کي ويل کېږي. دا متل تر ډېره بريده د سرابښو او حريصو خلکو په اړه ويل کېږي. کله چي يو سرابښ او وږی سړی يوې گټې ته په تمه ناست وي خو نه يوازي دا چي دا گټه په لاس نه ورځي، بلکي په دومره زيار گاللو هم نه ارزي نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي په کوچنيوالي کي له خپلي انا څخه اورېدلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نلغام (1) که په عذاب دی بار دي سي

وايي چې په پخوا وختو کي د نلغام کلي ته څو کډي راغلې، دا کډي له ليري سيمي څخه راغلې او د کلي څنګ ته يې کيږدۍ ودرولې. دا کيږدۍ د يوه سپين ږيري وې چې لس ځوانان زامن او خورا ډېر پسونه او وزې يې درلودې. د سپين ږيرو زامنو به د ورځې له خوا مالونه د خلکو باغونو او کښتونو ته ور ايله کړل او د شپې له خوا به يې له ځمکو او باغونو څخه غلې او مېوې غلا کولې.
خلکو تر يوه وخته صبر وکړ خو اخير يې زړه تنګ سو او راغلل سپين ږيري ته يې شکايت وکړ، ويل بابا څو مياشتي کېږي چې ستاسي پسونه او وزې زموږ شنه کښتونه خوري، خو موږ څه و نه ويل، وروسته زموږ په کلي کي غلاوي شروع سوې، بيا هم موږ ويل چې بل څوک به وي، خو نن چې موږ د غله پل وکوت نو ستاسي کيږديو ته راغلی و، د دې لپاره چې په راتلونکي کي بيا دغسي يو جنجال جوړ نه سي، نو ښه به دا وي چې تاسي خپلي کډي بار کړئ او کوم بل ځای واړوئ.
سپين ږيری چې په خپلو لسو زامنو، لمسيانو او لوی کور ډېر مغروره و، نو کورټ يې نټه وکړه ويل نه زما زامنو ستاسي غلې او مېوې غلا کړي او نه موږ بار بړو، ورځئ لاس مو خلاص، هر څه چې مو د وسه پوره وي و يې کړئ !

---

[1] : (نلغام) د کندهار ولايت په ژيړۍ ولسوالۍ کي د يوه کلي نوم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

کلیوالو چي وکتل چي سپین ږیری جنګ ته تیار دی، نو د جنګ لار یې سمه و نه ګڼله او نه یې غوښتل چي له جلا وطنه خلکو سره جنګ وکړي. هغه و چي د نلغام ځو سپین ږیري ولاړل او د شا و خوا کلیو له سپین ږیرو او قومي مشرانو څخه یې وغوښتل چي د دوی تر منځ روغه وکړي. هغه و چي د نورو کلیو قومي مشران او سپین ږیري راغلل او کیږدۍ والا ته یې وویل چي ستاسي څخه د نلغام خلک په عذاب دي، د خدای ځمکه پراخه ده، ولاړ سئ بل ځای مو کیږدۍ ودروئ. د کهاله مشر بابا د کلیوالو خبره بابېز وګڼله او په ډېري بې پروایي یې وویل: زه خو دلته ډېر خوشاله یم، ځوک چي په یو ځای کي خوشاله وي ولي بار سي؟ پاته سو نلغام، د نلغام د خلکو خپل کار دی، نلغام که په عذاب دی بار دي سي.

یادونه:

دا متل تر اوسه پوري یوازي د کندهار په ژیړۍ او پنجوایي ولسوالیو کي ویل کېږي. کله چي یو ځوک پر خپلو ګټو ډېر مین او بر عکس د نورو خلکو پر ګټو او ددې تر څنګ پر هر ډول معیار او منطقو سترګي پټوي، نو خلک د کنایې په ډول دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه په (۱۳۹۰ش) کال کي ښاغلي خلیل احمد ځارن په ټیلیفون کي راته ویلې ده. نومـوړی د کندهار ولایت د پنجوایي ولسوالۍ د مرکز (پنجوایي) اوسېدونکی دی. ع، همت

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه به تل دا ناصر خان وي، نه به تل دا سره اوښان وي

وايي چي د دوو خلکو پر يوه ټوټه ځمکه سره دعوه وه. د يوه سړي پلار ناصرخان نومېده چي سوداګري يې کوله، ده خورا ډېر اوښان هم درلودل، پر دې اوښانو به يې ليري وطنو ته تجارتي مالونه وړل راوړل چي په دې ډول يې خورا ډېري پيسې پيدا کړي وې. د کلي سپين ږيرو او قومي مشرانو وويل چي ناصرخان ملامت دی او بايد ځمکه غريب سړي ته ورکړي، خو د ناصرخان زوی نه منله، ويل په محکمه کي به يې سره ګورو.

د ناصرخان زوی قاضيانو ته بډې او رشوتونه ورکړل او په دې ډول يې د ځمکي دعوه وګټله. غريب سړي چي دعوه بايلوله او بله هيڅ لاره يې نه درلوده د ناصرخان زوی ته وويل: خير اوس خو دي ځمکه قبضه کړه، يو وخت به ماته هم خدای ورځ راکړي، بيا به يې سره ګورو، تل خو به ستاسي زور او پيسې نه وي، نن که ته د پلار په پيسو او اوښانو نازېږې خو خاني او پيسې تل نه وي. نه به تل دا ناصرخان وي، نه به تل دا سره اوښان وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

یادونه: دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ويل کېږي. کله چي یو ثوک ډېر کبر جن وي او د عقل او قانون پر ځای له زوره کار اخلي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کیسه مي په (۱۳۹۰ش) کال له نامتو ليکوال، شاعر او ژورنالست ښاغلي عصمت قانع څخه په کابل کي اورېدلې ده. ښاغلی قانع د زابل ولايت، شاجوی ولسوالۍ د (کلاخېل) کلي اوسېدونکی دی چي اوس په کابل کي اوسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وموره د سرو اوښو پر قطار،
نه چې مړ سي د سپېرو خرو پر ناتار

پخوا کوچيانو د پښتنو په سيمه کې دوې مهمې مېنې درلودې. يوې ته يې خراسان وايه چې غزنی، زابل او شاوخوا سيمې پکښې شاملې وې او بله مېنه يې ډېره اسمعيل خان، ډېره غازي خان، بنو او نورې نژدې سيمې وې چې (دامان) يې باله. کوچيان به په دوبي کې په دامان او ژمي کې به په خراسان کې اوسېدل. دوی چې به له يوې سيمې بلې سيمې ته تلل، نو په لاره کې به غله ورته ناست وو او د دوی مالونه به يې ځني غلا کول.

يو وخت کوچيان د مني په موسم کې له خراسان څخه دامان ته کوچېدل، له دوی سره د کوچيانو يو ډېر لوی خان هم ملګری و چې خورا ډېر اوښان او مېږې يې درلودې، کله چې غله خبر سول نو د کوچيانو دې ډلې ته يې لاره ونيوله. د کوچيانو مشر ته يو چا احوال ورکړ چې غلو لار درته نيولې ده، کوچيانو لاره واړوله او پر يوه بله لاره له سيمې څخه تېر سول.

په دې وخت کې د کوچيانو يوه بله ډله چې له غلو ناخبره وه پر همدې لاره راغله. دا کوچيان د مخکينيو کوچيانو په پرتله ډېر بېوزله او يوازې خره ورسره وو. کله چې غلو پر کوچيانو بريد وکړ نو کوچيانو هم د ځان ساتنې لپاره له هغوی سره جګړه شروع کړه، په دې ترخ کې غلو ته هم ډېره مرګ ژوبله واوښته او د غلو مشر هم پکښې ووژل سو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، ګل وطنه

غلو د خپل مشر مړی او ټپیان له ځانو سره واخیستل او له سیمي څخه وتښتېدل. تر دې جګړې وروسته غلو ډېر افسوس وکړ چي پر دې ښوزلو کوچیانو برید په دومره لوی تاوان نه ارزېده. یوه غله د خپل مشر مړي ته وکتل او د افسوس په ډول یې وویل: ومره د سرو اوښو پر قطار، نه چي مړ سې د سپېرو خرو پر ناتار.

یادونه:
دا متل د افغانستان په جنوبي ولایتونو او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو څوک د لږ ګټي لپاره سر بایلوي یا ځان لوی خطر ته ورکړي، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه په (۱۳۸۹ش) کال د مرغومي د میاشتي پر اتمه نېټه ښاغلي هدایت الله فیضي د تیلیفون له لاري راته ویلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

و دېوانه (1) بابا ته ولاړ سه

ها زوروړ دی سوال پر لاره قبلوینه

وايي چي يو هلک پر يوې نجلۍ مين و، نجلۍ ته چي يې هرڅومره مرکې ورواستولې مور او پلار يې نه ورکوله، خسر ته يې ډېري ننواتي او زارۍ وکړې، خو هيڅ گټه يې و نه کړه، خسر يې ويل خدای يو مالگي تروې دي که لور درکړم. اخير هلک ناچاره سو کوډو او تاويزونو ته يې مخه کړه.

يو چا ورته وويل چي د دېوانه بابا زيارت ته ولاړ سه، هغه ډېر رسينده پير دی، هيڅوک خالي لاس نه پر بېږدي، ډېر مينان ورځي او سوالونه يې قبلېږي. هلک چي دا خبره واورېده نو د دېوانه بابا د زيارت خوا ته روان سو، لږ مزل چي يې وکړ، نو په لاره کي يې يو بل ځوان وليد چي هغه هم د دېوانه بابا زيارت ته روان و. ده پوښتنه ځني وکړه چي د څه لپاره دېوانه بابا ته ځې؟ هغه وويل چي زه پر يوې نجلۍ مين يم، خو پلار يې نه راکوي، ده ورته وويل چي زه هم ستا په شان مشکل لرم، پر يوې نجلۍ مين يم، خو پلار ناځوانه يې نه راکوي، ما ويل دېوانه بابا ته به ورسم، کېدای سي چي هلته مي خدای د ديوانه بابا له برکته سوال قبول کړي.

---

[1] دېوانه بابا د يوه زيارت نوم دی چي په خيبر پښتونخوا کي د سوات او بونير پر لويه لاره پروت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لاره کي دواړو مينانو خپله کيسه تېره کړه او يو بل ته يې د خپلي ميني کور کلی هم ور وښود، د خدای کارونه دي يوه نجلۍ د يوه او بله نجلۍ د بل هلک خور وه، يوه هلک بل ته وويل چي دېوانه بابا ته ولي ځو، دا فيصله خو زما او ستا په لاس کي ده، ته ماته خپله خور راکړه او زه به خپله خور تا ته درکړم، دا خبره دواړو ومنله او بير ته خپلو کورو ته راوګرځېدل.
کله چي ځوانان کلي ته راغلل، نو هر يوه خپل مور او پلار قانع کړل، مرکې راغلې او د دواړو نجونو ستن او تار يې يووړل. خلک حيران سول او له مينانو څخه يې وپوښتل چي ستاسي مور او پلار خو اول په دې کار نه وه راضي، اوس يې څنګه دې کار ته غاړه کښېښوول؟ هلکانو د دېوانه بابا د زيارت کيسه ورته وکړه. تر دې وروسته چي به څوک مين سو او د نجلۍ پلار او مور به نجلۍ نه ورکوله نو خلکو به مين ته وويل چي د دېوانه بابا زيارت ته ولاړ سه، هغه ډېر لوی پير دی، هيڅ يو مين تش لاس نه ايله کوي، ان دا چي په لاره کي يې هم مراد ورپوره کوي، وروسته دا باور او عقيده په لنډۍ واوښته، کله چي به يو مين ته خپله مينه معشوقه نه ور رسېدله، نو خلکو به دا لنډۍ ورته ويله: و دېوانه بابا ته ولاړ سه -
ها زورو دی سوال پر لاره قبلوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: دا متل د افغانستان په خوست، پکتیا، مشرقي ولایتونو او خیبر پښتونخوا کي ډېر ویل کېږي. کله چي د دوو اړخونو په یوه کار کي گټه وي یا په یوه کار کي سره جوړ سي نو خلک دا متل وایي. (1)

(۱): دا کیسه مي د(۱۳۸۹ش) کال د کب د میاشتي پر پنځه ویشتمه نېټه په کابل کي له ښاغلي پیرمحمد کاروان څخه اورېدلې ده. نوموړی د خوست ولایت ، تڼیو ولسوالۍ د نریزي کلي اوسېدونکی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

واده یم، خو خبره نه یم چې په چا؟

وايي چې يوه ښځه يوه ليري سيمې ته واده سوې وه، دا دومره يوه نااشنا سيمه وه چې دې يې د قوم، سيمې او خلکو په باب هيڅ معلومات نه درلودل. تر واده يو څو ورځې وروسته ناوې ته خواښې وويل چې لورې همدومره ناويتوب دې بس دی، اوس نو بايد کار وکړې. له دې سره سم يې ناوې ته منګی پر اوږو ورکړ چې له ګودر څخه اوبه راوړي.

ناوې چې ګودر ته روانه سوه نو کلی، لاره، ګودر او خلک ټول ورته نا اشنا ول، کله چې ګودر ته ورسېده، نو نجونې ورباندې راټولې سوې، ويل ته څوک يې؟ دې ويل چې زه دې کلي ته نوې راواده سوې يم، کله چې د ګودر نجونو د ناوې د مېړه، خسر او خسرګنۍ د قوم پوښتنه ځنې وکړه، نو د ناوې يې نوم نه و زده. اخير يوې نجلۍ ورته وويل چې ته کوم کور ته راواده سوې يې؟ دې ورته وويل چې واده يم، خو خبره نه يم چې په چا؟

يادونه:

دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کې ډېر ويل کېږي. کله چې يو څوک په ګونګ حالت کې ژوند کوي او يا د يو نامعلوم سرنوشت په انتظار کې ناست وي، نو خلک دا متل وايي.[1]

---

[1] دا کيسه مې په (۱۳۷۵ش) کال له عيسی محمد نومي ځوان څخه اورېدلې ده. نوموړی په کوټه کې په الخدمت نومي روغتون کې بستر و، ويل چې د هلمند ولايت د سنګين ولسوالۍ اوسېدونکی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وزه له لېوه تېښتېده، د قصاب کره یې شپه سوه

وایي چي یوه وزه له رمې څخه جلا او د یوې غونډۍ لمني ته ولاړه، دا د وښو په خوراک لگیا وه، یو وخت یې پام سو چې ماښام دی، په زړه کې یې سخته وېره پیدا سوه، هر څه چې یې ولیده رمه او شپانه نه ښکارېده. د یوې لوړي غونډۍ سر ته وختته او شا وخوا یې وکتل، له لیري څخه یې کلی ولید چي د اور لمبې او رڼاوي یې ښکارېدې، وزه په زړه کې ډېره خوشاله او د کلي خوا ته روانه سوه. کله چي کلي ته نژدې سوه، نو گوري چي یو لېوه د شا له خوا ورپسې دی، وزې چي لېوه ته وکتل نو سخته وارخطا سوه، غړي یې وتښتېدل او منډه یې نه سوای کولای.

لېوه ورته وویل چي واه واه ! ما له خدایه پر اسمان غوښتې او ته خدای پر ځمکه راکړې. وزې چي وکتل چي د تېښتي لاره نه لري نو په زړه کي یې وروگرځېده چي راسه لېوه ته یو چم جوړ کړه، گوندي ځان ځني خلاص کړې. هغه و چې له لېوه سره یې غوړمالۍ شروع کړې، ویل یاره لېوه جانه نور مي له ژوند څخه زړه تور دی، خاوند مي په نس نه مړوي، په شپو شپو وږې پاته یم، ما ویل تر دې ژوند خو مرگ لا ښه دی ،باید ځان تر یوه لوی پاڼ راواچوم چي له دې غم لړلي ژوند څخه خلاصه سمه، بیا مي وویل چي ناحقه ولي ځان وژنې؟ راسه لېوه ته ځان په لاس ورکړه، ته به له دې ستړي ژونده خلاصه سې او لېوه بېچاره به په نس موړ سي. لېوه چي دا خبري واورېدې، نو ډېر خوشاله سو. وزې ته یې وویل چي دا خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي ډېره ښه فیصله کړې ده، ته چې دومره زما په غم کې یې نو زه دې هم هر ناز منم، وایه څه وصیت لرې؟

وزې ورته وویل چې ما اورېدلي دي چې ته ډېر ښه اواز لرې، که ته یوه بدله راته ووایې او زه درته ایشله (نڅا) وکړم بل ارمان نه لرم، بس همدغه یو وصیت لرم او بیا مې نو وخوره. لېوه ورته وویل چې دا ناز خو به دې پر غبرګو لېمو واخلم، هغه و چې لېوه په انګولاوو پیل وکړ او وزې په نڅا شروع وکړه. د کلي سپو چې د لېوه انګولاوي واورېدې نو په منډه یې د لېوه خوا ته ځانونه راورسول.

لېوه چې وکتل نو یوه ګله سپي یې خوا ته راروان دي، لېوه نه له یوې ګلې سپیانو سره د جنګ وس درلود او نه یې وزه له ځان سره وړلای سوای، بس هغه و چې په منډو یې پیل وکړ، لېوه د مخه او یوه ګله سپي ورپسې دي. وزې لېوه او سپي سره پرېښوول او خپله یې د کلي خواته منډې کړې.

کلي ته چې ورسېده، نو ګوري چې دا د دوی کلی نه، بلکي بل کلی دی. په کلي کې وګرځېده، د ټولو کورونو دروازې تړلې وې، اخیر یې یو داسې کور پیدا کړ چې دېوالونه یې ټیټ ول، تر دېوال یې ټوپ کړل او کور ته ورواوښته. دا کور د یوه قصاب و چې څو نوري وزې او پسونه یې هم درلودل، وزه غوجلي ته ننوته او یو ځای ګوښه ویده سوه.

سهار چې چرګانو اذانونه وکړل، نو قصاب چاړه په لاس غوجلي ته ورغی. کله چې یې په غوجله کې پردۍ وزه ولیده، نو له ځان سره یې وویل چې خدای روزي کور ته راواستوله، بس وزه یې تر څټ ونیوله او د حلالولو ځای ته یې په کشولو کشولو بوتله. وزې چې هر څومره زارۍ ورته وکړې چې زه ستا وزه نه یمه، له

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

خپل خاوند څخه ورکه سوې یمه، خو قصاب نه ورسره منله، هغه و چي وزه یې حلاله او غوښي یې پر خلکو خرڅي کړې.

قصاب دا خبره تر ډېر وخته پټه ساتلې وه، ویل داسي نه وي چي د وزې خاوند راخبر سي او تاوان یې راڅخه واخلي. څو کاله وروسته یې د وزې او لېوه کیسه خپل یوه انډیوال ته وکړه، انډیوال چي یې دا کیسه واورېده، نو پر وزه یې ډېر زړه وسوځېد او د زړه سوي په ډول یې وویل: وزه له لېوه تښتېده، د قصاب کره یې شپه سوه.

یادونه:

دا متل د پښتنو په ډېرو سیمو کي ویل کېږي. کله چي څوک له یوې بلا تښتي او پر بله بلا واوړي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کیسه مي په کوچنیوالي کي له خپلي انا څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

وطن په مېړو ساتل کېږي، نه په دېوالو

د کندهار اوسنی ښار لوی احمدشاه بابا جوړ کړی دی. د کندهار پخوانی ښار چې اوس یې خلک زوړ ښار بولي د اوسني ښار شمال غربي خوا ته پروت دی. زوړ ښار هم په خپل وخت کې یو ښایسته ښار و، ښایسته باغونه او لوړې ماڼۍ یې درلودې، له دې ماڼیو څخه یوه هم د نارنج په نوم ښایسته ماڼۍ وه چې اوس یې هم کنډواله پاته ده.

کله چې ایرانیانو پر کندهار برید وکړ د هغه وخت د ځوان او پښتون پاچا شاه حسین هوتکي پاچهي یې رانسکوره کړه د کندهار ښار یې هم کنډواله کنډواله کړ. کله چې احمدشاه بابا د افغانستان پاچا سو، نو اوسنی ښار یې جوړ کړ، له همدې امله اوس د کندهار پخواني ښار ته زوړ ښار وایي.

احمدشاه بابا د زاړه ښار نړېدل په خپلو سترگو لیدلي او زړه یې ډېر درد کړی و، دا وار یې غوښتل یو داسي کلک او خوندي ښار جوړ کړي چې د هیڅ ډول قوي دښمن زور په و نه رسېږي، نو هغه و چې د ښار د خوندیتوب لپاره یې خپل عسکري صاحب منصبان او قومي مشران راټول کړل او مشوره یې ځني وغوښته. په دې مجلس کې یو چا ورته وویل چې که پر ښار اووه دېوالونه او څو خندقونه یاني کندي راوگرځوو، نو ښار به د دښمنانو له بریدونو څخه خوندي وي. د احمدشاه بابا دا مشوره خوښه سوه او غوښتل یې چې د کندهار پر ښار اووه دېوالونه او خندقونه راوگرځوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

کله چي د احمدشاه بابا مور (زرغونه انا) خبره سوه، نو احمدشاه بابا يې کور ته وروغوښت او داسي يې ورته وويل: زويه مور ښتانه يو او ښتانه هيڅکله په دېوالو او خندقو ځان نه ساتي، که ته ځان په دېوالو او خندقو ساتې، نو تر دېوالو او خندقو ها خواته ولسونه به څوک ساتي؟ دا يوه خبره تل په غوږ کي ساته چي ښتون هيڅکله د خاورو دېوالو او کندو ته پناه نه وروړي، بلکي د خدای په مرسته او خپل غيرتي ولس په مټ وطن ساتي. که ښتون وې، غيرت دي درلود او د ښتني مور شيدې دي رودلي وې، نو دښمن به دي هيڅکله دا زړه ونه کړي چي ښار ته رانژدې سي او نه بايد ته دښمن ته دومره فرصت په لاس ورکړې چي د ښار تر دېوالو راورسېږي. زويه دا يوه اخيري خبره مي واوره ! وطن په مېړو ساتل کېږي، نه په دېوالو.

احمدشاه بابا چي د خپلي مور وصيت واورېد، نو له خپل هوډ او نيت څخه واوښت او پر ښار يې دېوالونه او کندي نه راوگرځولې. تر دې وروسته د زرغونې انا دا وروستی وصيت ډېر مشهور سو او اوس خلک د متل په ډول وايي چي: وطن په مېړو ساتل کېږي، نه په دېوالو.[1]

[1] : دا کيسه مي د ۱۳۹۲ه ش کال د ليندۍ د مياشتي پر يوولسمه نېټه له آغلي رڼا ترين څخه اورېدلې ده. آغلې ترين د کندهار ولايت، ډنډ ولسوالۍ د (سبزکار) کلي اوسېدونکې ده چي اوس مهال د کندهار د خلکو په استازيتوب د مشرانو جرگې غړې ده. ع، همت

(c) ketabton.com: The Digital Library

عادت په پند نه ځي، په بند نه ځي، له سر سره تړلی دی[1]

وايي چي يو پاچا ډېر سپين ږيری سو، اعصابو يې سم کار نه کاوه، بېځايه بـه يـې خلک وژل او بنديانول، رعيت ډېر ځني تنگ سول. دې پاچا يو ځوان زوی درلود چي ډېر هوښيار او عادل سړی و، مخکي تر دې چي پاچا سي له خلکو سـره يـې ښه کول او ټول خلک ځني خوشاله ول. وزيرانو د پاچا زوی ته وويل چي ستا پلار نور د پاچهۍ وړ نه دی، ورځ په ورځ کارونه ځني شوړېږي او خلک هـم تـر پـزي راغلي دي، داسي نه وي چي خلک د پاچا پر ضد راپورتـه سـي او پـاچهي ځنـي ونيسي ، که زموږ خبره منې نو پلار دي بندي کړه او موږ به تا پاچا کړو. شاهزاده چي دا خبري واورېدې نو پر زړه يې ښه ولگېدې، هغه و چي پلار يې په کور کـي په يوه خونه کي واچاوه او ځان يې پاچا اعلان کړ، عسکرو ته يې وويل چـي بابـا دباندي مه پرېږدئ. لنډه دا چي پاچا له واکه ليري او په خپل کـور کـي نظربنـد سو.

که څه هم په کور کي ښه خواړه او د ضرورت ټول شيان وررسېدل، خو له کـوره دباندي يې امر نه منل کېده او نه چا دربار ته پرېښوده. شاهزاده چي به هره ورځ

---

[1] : دا متل مي داسي اورېدلی و: هر څه پاتېږي، خو عات نه پاته کېږي. کله چي مي خپل کتاب (خپـل وطنه، گل وطنه) د هيواد نامتو سياستوال، ليکوال، شاعر او فولکوريسـت ښـاغلي سـليمان لايـق تـه ورښکاره کړ، نو هغه وويل چي ما دا متل داسي اورېدلی دی: عادت په پند نه ځي، په بند نه ځي، له سر سره تړلی دی.

ع، همت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورته راغی، نو د پلار احوال به يې اخيست. يوه ورځ يې له مـور څخـه وپوښـتل چي د بابا ډوډۍ سمه ده کنه؟ مور يې ورته وويل چي پخوا به يې ډول ډول خواړه خوړل، خو اوس يوازي د پسه کوټۍ (سر) خوري او بل دا چـي پخـوا بـه يـې لـه اولادونو سره يو ځای ډوډۍ خوړله، خو له کومي ورځي راهيسـي چـي لـه واکـه ليري سوی بيخي يوازي ډوډۍ خوري، کله چي ډوډۍ خوري هيڅوک ځان تـه نژدې نه پرېږدي، ان دا چي د کوټې دروازه هم په ځان پسي تړي.

شاهزاده چي دا خبره واورېده، نو مور ته يې وويل چي زه نن دربار ته نه ځم، غواړم پوه سم چي بابا ولي يوازي ډوډۍ خوري؟ پاچا ته چي يې ډوډۍ راوړه، نو شاهزاده تر يوه سوري ورته کتل چي وگوري بابا څه کوي؟ پاچا د پسه کوټۍ مخ ته کښېښود او په درد يې ورته وويل: ښه بې ادبه ! تا زما نوم دي نه و اورېدلی چي داسي کار دي وکړ؟ ته نه وې خبر چي دا زما پاچهي ده؟ جلاده ونيسه يو غوږ يې ځني پرېکړه چي بل څوک داسي کار و نه کړي. له دې سره سم يې له کوټي څخه په چاړه يو غوږ پرې کړ او ويې خوړ. تر دې وروسته يې بيا کوټي ته په درد وويل: ښه ته اوس دومره سوې چي له پاچا سره جوابونه وايې؟ بې ادبه اوس به درسره جوړ سم. جلاده ونيسه ژبه يې ځني پرې کړه چي بيا بل څوک داسي بې ادبي و نه کړي. له دې سره سم يې له کوټي څخه ژبه پرې کړه او ويې خوړه.

لنډه دا چي په همدې ډول يې د پسه ټول کوټی وخوړ. شاهزاده چي وکتله نو پوه سو چي بابا خپل پخوانی عادت کوي او په دې ډول د خپلي پاچاهۍ پخواني

(c) ketabton.com: The Digital Library

وختونه وریادوي. وروسته یې مور ته په خندا وویل: هر څه پاتېږي، خو عادت نه پاتېږي.

یادونه: دا متل په ډېرو پښتني سیمو کي ویل کېږي. کله چي یو څوک د خپل بد عادت له مخي یو کار وکړي، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مي په کوچنیوالي کي له خپل پلار څخه اورېدلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر کار په استاکار

وايي چې د يو چا توره په جنگ کې کږه سوه، د کلي پښ ته يې وروړه چې ورسمه يې کړي. پښ چې توره وکتله، نو ورته ويې ويل چې توره دي درجوړوم، خو مزدوري يې شل افغانۍ کېږي. د توري خاوند وويل چې سمه ده شل افغانۍ درکوم. پښ توره پر تندي تکيه کړه او په دوو لاسو يې کنبېکنبله چې له همدې يوه وار کنبېکنبلو سره توره سيده سوه، سړي ته يې وويل چې ها دا دی واخله توره دي جوړه سوه، اوس نو ماته شل افغانۍ راکړه.

سړي ورته وويل چې شل افغانۍ ولي درکړم؟ توره دي نه اور ته واچوله، نه دي وټکوله او نه دي نور زحمت وکيښ، بس يوازي دي پر تندي دي تکيه کړه او لږ دي کنبېکنبله. پښ ورته وويل چې ستا مطلب د توري سمېدل وه او که زما خواري؟ ته يې څه کوې ستا توره مي در سمه کړه. سړي بيا هم نه ورسره منله ويل شل افغانۍ دي حق نه کېږي، د پښ سره ناستو خلکو هم د توري خاوند ملامت کړ چې بايد د پښ مزدوري ورکړي، خو د توري خاوند ويل خدای يو مالگې تروې دي که دومره پيسې ورکړم.

اخير پښ ته درد ورغی، توره يې بيرته کږه کړه او سړي ته يې ورکړه چې ها دا دي توره ده. سړي چې مخکي د توري سمېدل ليدلي وه، غوښتل يې چې د پښ په مخ کي توره هماغسي اسانه جوړه کړي، هغه و چې ده هم د پښ په ډول توره پر تندي کنبېبنوول خو پام يې نه و چې د توري تېره خوا يې د پزي خوا ته نيولې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

ده، کله چې یې په دوو لاسونو پر توري زور وکړ، نو توره د پزې خوا ته راوښویېده او پزه یې غوڅه پرې سوه. پښې او خلکو چې ورته وکتل نو ټول په خندا سول، د توري خاوند ډېر شرمنده سو، په زړه کې ډېر پښېمانه و، ویل کاشکې مې شل افغانۍ ورکړې وای، اوس به مې پزه نه وای پرې سوې، ما بېځایه ځان استاد وګاڼه، کله چې له پښې څخه روانېده، نو له ځان سره یې په شرمندګۍ وویل: استاده تا سمه خبره کوله، هر کار په استاکار.

یادونه:

دا متل د افغانستان په مشرقي او مرکزي ولایتونو کې ډېر ویل کېږي. کله چې یو کار نا اهله سړي ته وسپارل سي یا یو کار په غیر فني ډول تر سره سي، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مې په (۱۳۵۸ ش) کال زموږ په کلي کې له یوه وردګ ختګر څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه زوړ کفن کښ ښه و،

د مړو پزې خو یې نه پرې کولې

په پخوا زمانه کې یو غل و چې له مړو څخه به یې کفنونه ایستل او بیا به یې خرڅول، دا غل اخیر ډېرو خلکو وپېژاند، خو ده ته به یې مخامخ څه نه ویل. دې غله یو زوی هم درلود چې د پلار د کړو وړو ډېر مخالف و، تل به د خپل پلار په غلاوو شرمېده.

د خدای کارونه دي یو وخت دا کفن کښ مړ سو، کله چې یې ښخاوه نو له خپلوانو پرته یې نور هیڅوک په جناره کې نه وه حاضر، فاتحې ته یې هم څوک نه ورغلل. تر دې وروسته چې به په کوم مجلس کې د کفن کښ نوم یاد سو، نو هر چا به بد ورپسې ویل، که څه هم زوی یې په ژوند کې لا د خپل پلار د کارونو مخالف و، خو اوس چې مړ سوی و، دا یې نه خوښېدله چې خلک دې یې پلار په بد نوم یاد کړي.

د کفن کښ زوی تر یو څه وخته پوري د پلار غیبتونه وزغمل، خو وروسته یې زړه تنګ سو او ده هم له مړو څخه کفنونه ایستل پیل کړل، ده به نه یوازې له مړو څخه کفنونه ایستل، بلکې پزې به یې هم ځنې پرې کولې. خلکو چې د کفن کښ د زوی ظلم او بې ادبي ولیده، نو پخواني کفن کښ ته یې دوعاوې وکړې،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

کله چي به تازه کوم مړی لخ او پزه به يې پرې سوې وه، نو خلکو به وويل: هغه زوړ کفن کښ ښه و، د مړو پزي خو يې نه پرې کولې.

یادونه:

دا متل په ډېرو پښتني سيمو کي ويل کېږي. کله چي خلک له يوه حالت يا يوه بد شخص څخه شکايت کوي او تر هغه وروسته داسي حالت راسي چي خلک پخوانی حالت په سترګو پوري رانجه کړي، نو دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي په (۱۳۶۷ش) کال په جنوبي پښتونخوا کوټه کي د اسلامي اتحاد ګوند له مشر ښاغلي استاد عبدالرب رسول سياف څخه د يوه کنفرانس پر مهال اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

یا مړ یا موړ او جګ پر غوایي سپور

په پخوا زمانو کي چي بایسکل، موټرسایکل، موټر، الوتکه، اورګاډی او د سفر کولو نور وسائل نه وه، نو خلکو به پر حیوانانو لکه خرو، اسانو، اوښانو او غویو سفرونه کول او یا به یې بارونه وربانديوړل، له همدې امله دغه ډول حیوانان ډېر ګران ول او یوازي شتمنو خلکو رانیولای سوای. په دې حیوانانو کي په کلیو کي غویی تر ټولو مهم و، ځکه چي هم یې بار وړای سوای او هم یوې وربانديکېدله.

وایي چي یوه خان خورا ډېري پیسې، جایداد او څاروي درلودل. خان دا شتمني په ډېر ظلم او ناروا لاس ته راوړې وه، کله چي سپین ږیری سو، نو د مرګ او قبر له عذاب څخه ډېر وېرېده. یو وخت خان ناروغه سو، کله چي په ځان پوه سو چي نه جوړېږي، زامن، لوڼي او نور تېروني خپلوان یې راوغوښتل او داسي وصیت یې ورته وکړ: تاسي ته مي دومره ډېر جایداد او مال در پرېښود چي ستاسي لمسیان یې هم نه سي خلاصولای، نو باید تاسي هم زما دا یو وصیت خامخا پر ځای کړئ. هغه دا چي کله زه مړ سوم، نو په قبر کي مي لومړۍ شپه یوازي مه پرېږدئ، په هره بیه چي وي یو څوک دي راسره پاته سي.

کله چي خان مړ سو، نو مخکي تر دې چي په قبر کي یې کښېږدي زامنو یې وویل چي باید د بابا وصیت پر ځای سي. د خان زامن، لوڼي، مېرمني او نورو تېروني خپلوان یې سره کښېناستل، دوی په دې باب خبري شروع کړې چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوک به له بابا سره یوه شپه په قبر کي تېره کړي؟ تر ډېرو سلاوو او مشورو وروسته هیچا هم دې کار ته اوږه ور نه کړه. کله چي د خان زامنو په خپلوانو کي ددې کار لپاره څوک پیدا نه کړ، نو په کلي کي یې داسي اعلان وکړ: هر چا که له خان سره په قبر کي لومړۍ شپه تېره کړه، نو هم ښه ډېري نغدي پیسې او هم یو دانه د یوي غویی په انعام کي ورکول کېږي. که څه هم په کلي کي د ټولو بېوزلو خلکو زړه غوښته چي دا انعام وګټي، خو هیچا هم زړه نه سوای کولای چي په قبر کي ژوندی ښخ سي.

په دې کلي کي یو ډېر بېوزله او غریب سړی اوسېده، دی له خپله ژونده دومره بېزاره سوی و چي مرګ ته یې هوا کېده. کله چي یې دا اعلان واورېد، نو د خان زامنو ته ورغی، ویل زه غواړم د خان سره په قبر کي لومړۍ شپه تېره کړم. زامن یې ډېر خوشاله سول، ویل سمه ده. ددې لپاره چي د غریب سړي زړه ته ولوېږي یوه اندازه پیسې یې د مخه لا ورکړې او د یوي یو غټ غویی یې ورښکاره کړ، ویل دا دی وګوره دغه غویی په انعام کي درکوو.

کله چي د مسکین سړي مېرمن خبره سوه، نو په چیغو چیغو یې مېړه ته وویل: د خدای پر پار ! دا کار د کړو دی چي ته یې کوې؟ ته نه پوهېږې چي تر اوسه هیڅوک هم له قبر څخه ژوندی نه دی راوتلی؟ موږ اوس هم په وچه ډوډۍ نه یو ماړه، که ته خدای مه کړه مړ سې نو زه او اولادونه به دي څه کوو؟ مسکین سړی چي نور یې له ژونده زړه تور سوی و، ماینې ته وویل: زما ژوند اوس هم د ژوندیو

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلکو په شان نه دی، هر ډول چي کېږي زه دا کار کوم، یا مړ یا موړ او جگ پر غوایي سپور.

کله چي غریب سړي دا کار ته غاړه کښېښووله، نو د خان زامنو د خان قبر ډېر لوی جوړ کړ، داسي یې جوړ کړ چي یو سړی په ناستي ورسره ځایېدای سي، غریب سړی یې له خان سره په قبر کي پټ کړ او قبر ته یې یو کوچنی سوری ورکړ چي قبر ته هوا ورتلای سي.

غریب سړی اول دومره نه وېرېده، ځکه چي د قبر تر کوچني سوري یې لږ رڼا لیدله، خو کله چي شپه سوه، نو له ډاره یې ستونی وچ سو او د بدن وېښتان یې جگ جگ ودرېدل، وروسته یې له ځان سره وویل چي توکل پر خدای هر څه چي راپېښېږي، بسم الله یې څو واره پر ځان چوف کړه چي له دې سره سم یې وېره له زړه څخه ووته.

څرنگه چي تږوله ورځ یې په ځمکه کي کار کړی و، نو یو ساعت وروسته خوب یووړ او ښه په درانه خوب ویده سو. غریب سړی همداسي ویده و چي د یو شي ټک ټک له خوبه راویښ کړ، سترگي چي یې را روښې کړې، نو گوري چي سهار سوی دی او د قبر تر سوري د لمر وړانگه ورلوېدلې ده. کله چي یې غوږ ونیو نو د خان د زامنو خبري یې واورېدلې چي په کولنگ یې قبر سوری کاوه. کله چي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان زامنو قبر سوری کړ او غریب سړی یې راوکیښ نو غریب سړی دومره خوشاله سو لکه تر مرگ وروسته چي بیرته راژوندی سوی وي.

د خان زامنو ورته وویل چي کیسه وکړه څه دي ولیدل، زموږ پلار ته څه ورپېښ سول؟ غریب سړي ور ته وویل هیڅ مي نه دي لیدلي، یو ساعت وروسته خوب راغی او ستاسي د کولنگ په کړپي راویښ سوم. د خان زامنو غریب سړي ته نغدي پیسې او یو غټ غویی په انعام کي ورکړ، سړی ډېر خوشاله سو، کور ته راغی او هوسا ژوند یې پیل کړ. تر دې وروسته چي به چا په کلي کي یو داسي کار کاوه چي له گټې سره به یې تاوان هم تړلی و، نو د غریب سړي دا خبره به یې کوله: مړ یا موړ او جگ پر غوایي سپور.

یادونه:

دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو څوک بېوزله وي او د یو کار لپاره ټینگ عزم وکړي او خپل ژوند له بېوزلۍ څخه وباسي، البته دا یو داسي کار وي چي د بري تر څنگ د مرگ خطر هم ولري خو سړی نه پر شا کېږي او قوي اراده ولري، نو دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مي د (۱۳۸۹ش) کال د غوایي د میاشتي پر شپږمه نېټه له ښاغلي خلیل احـمد خارن څخه د تیلیفون له لاري اورېدلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو يې گټي، شل يې ښتي

وايي چي په يوه سيمه کي سخته وچکالي راغله، څو کاله پرله پسې بارانونه و نه سول، ويالې، سيندونه او چينې وچي سوې، پر انسانانو سر بېره د ځنګله حيوانان هم تنګ سول، آن دا چي ډېر حيوانان له لوږي او تندي مړه سول. په دې ځنګله کي يوه ګيدړه هم اوسېده، تر يوه وخته يې لوږي او تندي وګاللې خو نور يې زغم نه درلود، هغه و چي له ځنګله څخه ووته او يوه ليري کلي ته ولاړه.

په دغه ورځ کليوالو خيراتونه کړي ول چي خدای بارانونه وکړي، هري خواته د حلال سويو پسونو او غويو کولمې او لري پراته ول، ګيدړي په لږ وخت کي خورا ډېري کولمې وخوړې او ځان يې تر پزي پوري موړ کړ. څرنګه چي ګيدړي په ټول ژوند کي پر يوه ځای دومره ډېري غوښي نه وې خوړلي او بل نو د ځنګله وچکالۍ هم ډېره زلخوږې کړې وه، زړه يې نه غوښتل چي بېرته ځنګله ته ولاړه سي، هغه و چي په کلي کي يوه باغ ته ولاړه او هلته په درانه خوب ويده سوه.

په دې وخت کي باغوان راغی، ګوري چي ګيدړه په باغ کي ټنډه را اوښتې او ويده ده. باغوان سمدلاسه ګيدړه ونيوله، په غاړه کي يې ځنځير ور واچاوه او لکه سپی په کور کي يې وساتله. ګيدړه ډېره خوشاله وه، له منډو، ستړياوو او تر ځان له زورو حيواناتو له وېري بېغمه وه، هر څه تيار او پر ځای وررسېده، خو دا چي په ځنځير تړلې وه، نو زړه يې ډېر تنګ و، هر وخت به يې چورت واهه چي څنګه ځان ازاد کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دغه کال خورا ډېر بارانونه وسول، خلک ډېر خوشاله ول چي وچکالي ختمه او کال اباد سو. یوه شپه چي تېز باران اورېده، د گیدړي په زړه کي ور وگرځېده چي وتښتي. گیدړي هغه موږی په خوله کش کړ چي ددې ځنځیر ورپوري تړلی و، ځرنگه چي ځمکه لنده وه، نو موږی په اسانۍ سره له ځمکي را وخوت، گیدړه له کلي وتښتېده او په منډه پخواني ځنگله ته ولاړه.

گیدړو او نورو حیوانانو چي گیدړه ولیده نو ټول پر راټول سول، پوښتني گروېږني یې ځني شروع کړې، ویل ښه کیسه وکړه ته دا یو کال چېري وې؟ موږ چي ویل ته به مړه سوې یې، شکر دا دی ته خو ژوندۍ یې. گیدړي ورته وویل چي زه کلي ته تللې وم او له انسانو سره اوسېدم.

یوې گیدړي وویل چي ښه کیسه وکړه انسانانو ځنگه ژوند درلود، څه یې خوړل او څه یې څښل؟ گیدړي ورته وویل چي انسانان ډېر ښه خلک دي، خو یو عجیبه خوی لري، هغه دا چي ډېر لټ او ټمبل دي، یو کار کوي او نور تیار په کورو کي ناست وي او د یوه نفر گټلې په گډه سره خوري، بس نور یې څه کوې یو یې گټي او شل یې څټي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: دا متل په کندهار کي د مفت خورو او تمبلو خلکو په اړه ویل کېږي. کله چي په کور کي یو نفر کار کوي او د کور نور غړي که څه هم د کار وس لري، خو بیا هم کار نه کوي او د یوه نفر گټې ته یې سترگې نیولي وي ، نو دا متل استعمالېږي.[1]

[1] دا کیسه مي په (۱۳۷۸ش) کال د جنوبي پښتونخوا په (سرانان) نومي مهاجر کیمپ کي له ښاغلي حاجي ملاسخیداد څخه اورېدلې ده. نوموړی د کندهار ولایت د ارغسان ولسوالۍ اوسېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو خوشحالک دي راکړی و، یو خوشحالک مي درکړ

وايي چي يوه ورځ پيران پير صاحب ياني لوی ځوان د کلي تر ځنګ پر يوه وياله اودس تازه کاوه، په دې وخت کي يو بيزووان له بيزو سره ورته ودرېد، سلام يې ورواچاوه او ورته و يې ويل: پير صاحب خوښه دي نه ده چي يو خوشحالک درکړم؟ لوی ځوان ورته وويل چي ولي مي نه ده خوښه. بيزووان هم بيزو ورته وګډوله او د لوی ځوان ساعت يې ورتېر کړ. کله چي د بيزووان وار تېر سو نو لوی ځوان ته يې وويل چي ای زموږ پيره او د خدای دوسته ستا قربان سم ما خو خوشحالک درکړ او ته مي خوشحاله کړې اوس نو ته هم ما خوشحاله کړه. لوی ځوان ورته وويل چي ورسه هغه هندوانه واخله، دا يې ستا خوشحالک.
بيزووان خپله بيزوو په يوه ونه پوري وتړله او د هيندوانې پر خوا ورروان سو. له ليري په هندوانه کي يو کوچنی سوری ښکارېده، بيزووان چي ورنژدې کېږي نو ګوري چي د هيندوانې سوری وار په وار غټېږي، کله چي بيزووان ښه ورنژدې سو، نو ګوري چي هيندوانه لکه غر دومره غټه سوه او د هيندوانې کوچنی سوري يو لوی غار غوندي ښکاره سو. بيزووان هم په غار ور ننوت، لږ څه مخکي چي ولاړ، نو غار يو لوی ميدان ته وتلی و. په ميدان کي په زرګونو خلک ولاړ دي. بيزووان هم ورغی چي وګوري څه خبره ده.
خبره دا وه چي د دې وطن پاچا مړ سوی و، خلکو باز الوزولی و چي نوی پاچا وټاکي. کله چي يې باز والوزاوه، نو باز سيده راغی او د بيزووان پر سر کښېناست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلکو چي بيزووان ته وکتل ويل باز خطاووت، دا زمور پاچا نه سي کېداى، ځکه چي دا د بل وطن سړى دى. بيا يې باز والوزاوه، باز بيا راغى او د بيزووان پر سر کښېناست، خلکو بيا وويل چي باز خطاووت. په همدې ډول باز دريم وار هم د بيزووان پر سر کښېناست. اخير خلکو وويل چي بس همدا زمور پاچا دى. هغه و بيزووان يې د پاچا ماڼۍ ته بوت، حمام يې په وکړ، د پاچهۍ کالي يې په واغوستل او پر تخت يې کښېناوه.

دوې درې ورځي وروسته يوه وزير پاچا ته لور ورکړه، ښه په درب او درازه واده جوړ سو، په واده کي د پاچهۍ لوړو خلکو برخه اخيستې ول او خورا لوى جشن و. د وخت په تېرېدو سره پاچا ته خداى څو زامن ورکړل. يوه ورځ د پاچا زړه تنگ سو. وزيرانو ته يې وويل چي راځئ ښکار ته ولاړ سو. وزيرانو هم د پاچا لپاره يو تکړه **آس** زين کړ او څو وزيران او د دربار لوړ خلک ښکار ته ورسره روان سول.

د ښکار ځاى ته چي ورسېدل نو يوه هوسۍ يې وليده، پاچا وويل چي هيڅوک به پر هوسۍ د غشي يا نېزې وار نه کوي، زه غواړم چي دا هوسۍ ژوندۍ ونيسم. له دې امر سره سم ټولو د هوسۍ د نيولو لپاره منډې پيل کړې. منډې، منډې، منډې اخير هوسۍ يو داسي ځاى ته ورسېده چي د تېښتي لار يې نه درلوده. پاچا وويل چي ټول پر هوسۍ ورمنډه کړئ، خو که هوسۍ د هر چا تر څنگ تېره سوه، نو هغه به يې نيسي.

له دې سره سم ټولو د هوسۍ پر خوا ورمنډه کړه، هوسۍ راغله د پاچا د **آس** تر گېډه ووته. پاچا هم په هوسۍ پسي **آس** پونده کړ او په هوسۍ پسې سو. منډې منډې منډې، اخير هوسۍ په غره کي په يوه غار ننوته. پاچا هم **آس** ودراوه او په

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوسۍ پسي غار ته ور ننووت. په غار کي چي یو څه مخ ته ولاړ، نو ګوري چي غار هغه بل سر ته وتلی دی، پاچا چي له غاره ووت نو ګوري چي هماغه میدان دی چي دی ځني راغلی و، هماغه ځای او هماغه وخت دی، لوی ځوان خپل اودس تازه کوي او بیزو په هماغه ونه پوري تړلې ده.

بیزووان چي شاته وکتل نو نه هغه غر سته او نه غار. ځان ته چي یې وکتل د پاچاهۍ کالي یې هم په غاړه کي نه ول، بس هغه پخوانی بیزووان و. بیزووان چیغي کړې او د لوی ځوان په پښو کي ورولوېد، ویل ای د خدای نازولې ! زما پاچهي، ښځه او اولادونه ټول ولاړل، ته خو د خدای دوست یې، خدای ته دعا وکړه چي ما ته خپله پاچاهي او کورنۍ بیرته راکړي. لوی ځوان په خندا ورته وویل: همدومره دي بس ده، یو خوشحالک دي راکړی و، یو خوشحالک مي درکړ.[1]

د کتاب پای

[1] : دا کیسه مي د ۱۳۹۲ ه ش کال د لیندۍ د میاشتي پر اوومه نېټه له حاجي احمدالله څخه چي پـه (حاجي پاچا) سره شهرت لري اورېدلې ده. حاجي پاچا اصلا د کندهار ولایت، ډنډ ولسوالۍ د (سوخته) نومي کلي اوسېدونکی دی، خو اوس په کندهار ښار کي اوسېږي. ع، همت

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library